ΠΑΝΔΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ

Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ, Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ, Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, κλπ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1859 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1860.

ΑΘΗΝΗΣΙΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Σ. ΠΑΥΛΙΔΟΥ.

1860.

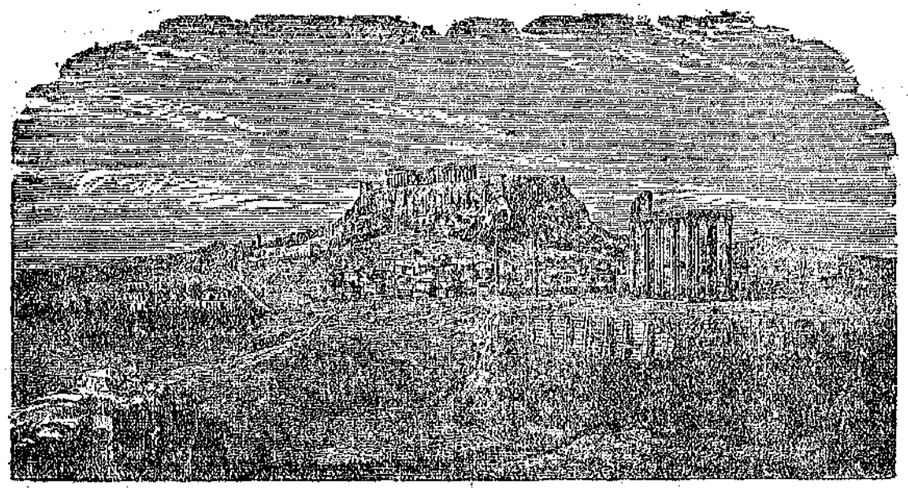

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1860. ΤΟΜΟΣ Γ. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 237.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ

—ooo—

Γουλιέλμου τοῦ Βιλλαρδουΐνου, ὡς τριάρχου Εὐβοίας.

1255 — 1262.

—

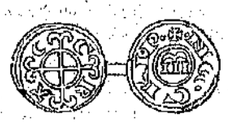

Ἔμπροσθεν. G. P. AC. *μεταξὺ δύο κύκλων* (Guilelmus, Princeps Achaiae). *Σταυρὸς ἀγκυρωτὸς διατέμων τὸν ἐσωτερικὸν κύκλον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τέσσαρα μέρη.*

Ὄπισθεν. ✠ NE. GRI. P. *μεταξὺ δύο κύκλων* (Negri Pontis). *Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐσωτερικοῦ κύκλου* III, *ὅπερ σημαίνει* Tertierius.

Billon (α).

Ἐκ τῆς Συλλογῆς μου.

Γουλιέλμος Β', ὁ Βιλλαρδουΐνος, ὅστις διετέλεσε Πρίγκηψ τῆς Ἀχαΐας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1246 μέχρι τοῦ 1277, ἦτον υἱὸς Γοδοφρέδου τοῦ Α', καὶ ἀδελφὸς Γοδοφρέδου τοῦ Β', ἡγεμόνων ἐπίσης καὶ τούτων τῆς Ἀχαΐας. Ἐγεννήθη δὲ ἐν τῇ πόλει τῆς Καλαμάτας, διὸ ἐπεκλήθη καὶ Guillaume de Calamata, Γουλιέλμος ἐκ Καλαμάτας. Ἀναφέρει ὁ Buchon, ὅτι, ὅτε ἀνέλαβεν οὗτος τὴν ἡγεμονείαν, τὸ 1246, ἦτον ἤδη νυμφευμένος μετά τινος θυγατρὸς τοῦ Narjaud de Touey, ἐγγόνης Λουδοβίκου τοῦ Ζ', βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ ὅτι, τελευτησάσης τῆς πρώτης ταύτης γυναικὸς, ἔγημε, τῷ 1259, Ἄνναν τὴν θυγατέρα Μιχαὴλ τοῦ Β', Δεσπότου τῆς Ἠπείρου, τοῦ γάμου τελεσθέντος ἐν Πάτραις. Ἐκ τῆς περὶ Καρύστου ὅμως ἱστορικῆς πραγματείας τοῦ Κ. Hopf πληροφορούμεθα, ὅτι ὁ Γουλιέλμος εἶχε συζευχθῆ καὶ ἑτέραν γυναῖκα, ἀποβιώσασαν τὸ ἔτος 1255 (β). Ἡ δευτέρα αὕτη σύζυγος ὠνομάζετο Καριντάνα· ἦτο δὲ θυγάτηρ τοῦ Ῥιτζάρδου δάλλε Κάρκερι, κυρίου τοῦ τρίτου μέρους τῆς Εὐβοίας, ὅθεν προῆλθον καὶ αἱ εἰς τὴν κυριαρχίαν τῆς χώρας ταύτης ἀξιώσεις τοῦ Βιλλαρδουΐνου.

Πρῶτος κατακτητὴς τῆς Εὐβοίας ὑπῆρξεν ὁ Φλαμ-

(α) Ἤτοι νόμισμα ἐκ χαλκοῦ μιμουμένου μετ' ἀργύρου.

(β) Ἡ περὶ Καρύστου ἱστορικὴ πραγματεία τοῦ Κ. Hopf μετεφράσθη ἐκ τοῦ γερμανικοῦ παρὰ τοῦ ἡμετέρου Κ. Α. Ρ. Ῥαγκαβῆ, καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς φυλλαδίοις 131, 132 καὶ 133 τῆς Πανδώρας. Ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς ἀνακαλύψας μετὰ ταῦτα ἐν Ἐνετίᾳ καὶ ἄλλα ἔγγραφα, πολλὰ μέρη διώρθωσεν, ὥστε μετεποίησε καὶ ἐπηύξησε τὸ πόνημά του. Οὗτω δὲ διορθωμένον ἐξεκοίνωσε πρὸς τὸν K. G. B. de Sardagna, ὅστις μετέφρασεν αὐτὸ Ἰταλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Ἐνετίᾳ τὸ 1856. Ὅθεν ἡ Ἰταλικὴ μετάφρασις ἔπεχει τύπον πρωτοτύπου.

μανδὸς Ἰάκωβος d' Avesnes. Κατέλαβε δὲ οὗτος τὴν νῆσον τὸ 1205, ὡς τοποτηρητὴς Βονιφακίου τοῦ Μομφερράτου, βασιλέως Θεσσαλονίκης, καὶ διανεμὼν αὐτὴν εἰς τρία τιμάρια παρεχώρησε τοῖς συστρατιώταις αὐτοῦ Ῥαβάνῳ δάλλε Κάρκερι (Ravano dalle Carceri), Πεκοράρῳ δεῖ Πεκοράρι ἐκ Μερκανόβου (Peccoraro dei Peccorari di Mercanovo) καὶ Γιβέρτῳ, οὗτινος τὸ ἐπώνυμον ἀγνοεῖται, ἀλλ' ὅστις μετὰ τῶν ἄλλων δύο κατήγετο ἐκ Βερώνης. Τὸν d'Avesnes, τελευτήσαντα ἐν ἔτει 1210, διεδέχθη ὁ Ῥάβανος δάλλε Κάρκερι, συνενώσας καὶ τὰ τρία ὑπὸ τὸ κράτος του τιμάρια. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, τῷ 1216, μεσολαβήσει τῆς Ἐνετίας, πάλιν διῃρέθη εἰς τρεῖς ἀνεξαρτήτους ἡγεμονείας. Μία τούτων περιλαμβάνουσα τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου, ὅπου ἔκειτο καὶ ἡ Κάρυστος, ἐδόθη πρὸς τὴν χήραν τοῦ Ῥαβάνου. Τὸ δὲ βόρειον τῆς νήσου μετὰ τοῦ ἀξιολόγου φρουρίου Ὠρεοῦ, ἐδόθη πρὸς τὸν Μερῖνον καὶ Ῥιτζάρδον δάλλε Κάρκερι, υἱοὺς τοῦ Ῥεδονδέλλου, ἀδελφοῦ τοῦ Ῥαβάνου. Τὸ δὲ κεντρικὸν μέρος, ὅπου ἐκτίσθη ἡ πόλις Νεγρεπόντη, ἢ Ἔγριπος, εἰς τὴν θέσιν τῆς Χαλκίδος, ἔτυχεν εἰς Γουλιέλμον καὶ Ἀλβέρτον, υἱοὺς τοῦ προμνησθέντος Γιβέρτου. Ἕκαστος τῶν κυρίων ἑνὸς τρίτου τῆς Εὐβοίας ὠνομάσθη Tercier de Negripont. Καὶ ὁ μὲν Μαρκίων καὶ βασιλεὺς Θεσσαλονίκης παρεχώρησεν ἐξ ἀρχῆς τὴν ὑψηλὴν κυριαρχίαν τῶν τιμαρίων αὐτῶν πρὸς τὸν Πρίγκηπα τοῦ Μωρέως· οἱ δὲ τρίαρχοι οὗτοι τῆς Εὐβοίας ἔλαβον δικαιώματα πατρικίων ἐν τῇ Ἡγεμονείᾳ Ἀχαΐας, καὶ ἐξεπλήρωσαν πιστῶς τὰ τῆς ὑποταγῆς καθήκοντα, στρατεύσαντες ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ κυριάρχου των εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Ἀκροκορίνθου, τῆς Ναυπλίας καὶ τῆς Μονεμβασίας.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1209 καὶ ἐφεξῆς ἡ Ἐνετία εἶχεν ἐν Εὐβοίᾳ τὸν ἑαυτῆς Βάϊλον, ὡς εἶχε τοῦτον καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Βάϊλος, προστατεύων κατ' ἀρχὰς τὸ ἐνετικὸν ἐμπόριον, ἐδίκαζε μόνας τὰς ὑποθέσεις τῶν Ἐνετῶν ὑπηκόων· ἀλλὰ βαθμηδὸν ἤρξατο νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς νήσου, ὥστε καὶ θέσιν ἔλαβεν ἀπελληκτικὴν πρὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πρίγκηπος τῆς Ἀχαΐας. Ἐν τούτοις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ῥιτζάρδου δάλλε Κάρκερι (1220), τὸ πρὸς τοῦτον ἀνῆκον φρούριον τοῦ Ὠρεοῦ ἔμεινεν εἰς τὴν θυγατέρα του Καριντάναν, συζευχθεῖσαν, ὡς ἐρρέθη ἀνωτέρω, Γουλιέλμον Β' τὸν Βιλλαρδουΐνον. Ταύτης δὲ ἀποθανούσης ἀτέκνου τῷ 1255, ὁ Βιλλαρδουΐνος ἀντεποιήθη τῶν δικαιωμάτων της. Τότε οἱ δύο ἄλλοι τρίαρχοι Γουλιέλμος ἐκ Βερώνης καὶ Ναρζότος δάλλε Κάρκερι, συμφωνήσαντες ἐκυρίευσαν τὸν Ὠρεόν, σκοπεύοντες ν' ἀναδείξωσι τρίαρχον ἕτερον συγγενῆ των, ἤγουν τὸν Γραπέλλαν δάλλε Κάρκερι, εἰς τοῦτο προτρεπόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἐνετοῦ Βαΐλου, καὶ διὰ τοῦτο κηρυχθέντες ὑπήκοοι τῆς Ἐνετίας. Ὅθεν τὰ μέγιστα ὁ Βιλλαρδουΐνος ὀργισθείς, ἐκάλεσε πρὸς ἑαυτὸν τοὺς τριάρχους τούτους καὶ τοὺς ἐφυλάκισεν. Ἀλλ' αἱ γυναῖκες τούτων καὶ πολλοὶ τῆς συγγενείας Ἰππόται, προσδραμόντες εἰς τὸν ἐν Εὐρίπῳ Βάϊλον τῶν Ἐνετῶν Πάολον Γραδενίγον, ἔτυχον ὑπερασπίσεως· ἐπειδὴ οὗτος εἰσακούσας αὐτοὺς καὶ συστρατεύσας μετὰ ἐνετικῆς δυνάμεως ἐκυρίευσε τὴν Εὔριπον. Καὶ μετ' ὀλίγον μὲν ὁ Βιλλαρδουΐνος ἀνέκτησε τὸν τόπον, ἀλλ' ὁ πόλεμος δὲν ἔληξεν ἐκεῖ. Ἡ Ἐνετία νέους κατέβαλεν ἀγῶνας ὅπως ὑποτάξῃ τὴν Εὔβοιαν, καὶ ἀπέστειλε στρατηγὸν Μάρκον τὸν Γραδενίγον, συνοδευόμενον ὑπὸ βούλλας τοῦ Πάπα ἀφοριζούσης τὸν Βιλλαρδουΐνον. Ὁ Γραδενίγος προσέλαβε σύμμαχον Γουϊδωνα Α'. de la Roche, Μέγαν Κύριον τῶν Ἀθηνῶν, ἐπαναστάντα καὶ τοῦτον κατὰ τοῦ νομίμου κυριάρχου του Βιλλαρδουΐνου, μετὰ δὲ δεκαετρεῖς μῆνας, τῷ 1259, ἐκυρίευσε τὴν Εὔριπον. Ὁ Βιλλαρδουΐνος ἐξηκολούθησεν ἐπιμόνως τὸν πολεμον κατὰ τῶν Ἐνετῶν καὶ κατὰ τοῦ de la Roche, ἂν τέλος κατατροπώσας εἰς τὸ Καρύδι, ἠνάγκασε νὰ καθυποβληθῇ εἰς τὴν δικαστικὴν ἀπόφασιν, ἣν περὶ τῆς ἀποστασίας αὐτοῦ ἤθελεν ἐκδώσει ἡ Αὐλὴ Λουδοβίκου τοῦ Θ', βασιλέως τῆς Γαλλίας.

Τῇ ἐπικουρίᾳ δὲ τῶν Γενουηνσίων ἐπολιόρκησε τὴν Κορώνην, λῃζῶν ἐνταυτῷ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῆς Ἐνετίας. Ἀλλὰ τότε ἡ βοηθήσασα αὐτὸν τύχη μετεβλήθη. Παρασυρθεὶς ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του Μιχαὴλ Β', Δεσπότου τῆς Ἠπείρου, εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου πόλεμον, κατετροπώθη ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορικῆς στρατιᾶς ἐν τῇ παρὰ τῇ Καστορίᾳ γενομένῃ μάχῃ, καὶ μετὰ πλείστων τῶν ἀνδρειοτέρων ὁπαδῶν του ἔπεσεν αἰχμάλωτος. Ἕνεκα τούτου, οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἐκάλεσαν ἐκ Γαλλίας Γουϊδωνα Α', Μέγαν Κύριον τῶν Ἀθηνῶν, ἵνα κυβερνήσῃ τὴν Ἀχαΐαν κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Πρίγκηπος. Μόλις δὲ ἐπανῆλθεν ὁ Γουϊδων μετὰ τοῦ τίτλου τοῦ Δουκὸς, καὶ ἀπηλευθέρωσε τοὺς βαρόνους τῆς Εὐβοίας Γουλιέλμον ἐκ Βερώνης καὶ Ναρζότον δάλλε Κάρκερι, οἵτινες αἰχμάλωτοι ἕως τότε ἐκρατοῦντο.

Ἡ παρὰ τοῦ Καίσαρος Ἀλεξίου Στρατηγοπούλου γενομένη ἀνάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῷ 1261, ἔπεισε τέλος τοὺς Φράγκους νὰ παύσωσι τὰς ἐν Εὐβοίᾳ διενέξεις. Μόλις ὁ Βιλλαρδουΐνος ἐλυτρώθη τῆς τριετοῦς αἰχμαλωσίας, τῷ 1262, παραχωρήσας πρὸς τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον τὰ ἀξιολογώτερα τῶν φρουρίων του, καὶ ἀπεφάσισε μετὰ τῶν βαρόνων του νὰ συνδιαλλαγῶσι μετὰ τῶν Ἐνετῶν. Ἔπεμψε λοιπὸν καὶ ἡ Ἐνετία ἀπεσταλμένους εἰς τὴν Εὔβοιαν, τῇ δὲ τούτων μεσιτείᾳ οἱ τρίαρχοι Γραπέλλας δάλλε Κάρκερι, πρὸς ὃν ὁ Πρίγκηψ παρεχώρησε τὰ ἐπὶ τοῦ τρίτου τῆς Καριντάνης δικαιώματά του, Ναρζότος δάλλε Κάρκερι, καὶ Γουλιέλμος ὁ ἐκ Βερώνης, εἰρήνευσαν μετὰ τοῦ Πρίγκηπος Βιλλαρδουΐνου, τῇ 14 Μαΐου 1262. Ταύτην δὲ τὴν εἰρήνην ἐπεκύρωσε μετὰ δύο ἡμέρας καὶ ὁ τῶν Ἐνετῶν Βάϊλος Ἀνδρέας Βαρβαρίγος ἐν ὀνόματι τῆς Πολιτείας. Ἡ κυριαρχία τοῦ τιμαρίου ἔμεινεν οὕτως εἰς τὸν Πρίγκηπα τῆς Ἀχαΐας, καὶ τὰ πράγματα ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν, ἤγουν ὡς εἶχον ὅτε ἡ Καριντάνα ἀπεβίωσεν. Ἡ δὲ Ἐνετία διέταξε τοὺς ἐν Εὐβοίᾳ Βαΐλους αὐτῆς νὰ μὴ ἀναμιγνύωνται τοῦ λοιποῦ μήτε εἰς τιμάρια, μήτε εἰς τόπους (ne di feudi ne di terre).

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν λοιπὸν, ὅτι Γουλιέλμος Β'. ὁ Βιλλαρδουΐνος, δικαιώματι τοῦ μετὰ τῆς Καριντάνης γάμου του, ἠξίου τὴν ἡγεμονείαν ἑνὸς τρίτου τῆς Εὐβοίας, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1255 μέχρι τοῦ 1262. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη διετέλεσεν αἰχμάλωτος παρὰ Μιχαὴλ τῷ Παλαιολόγῳ, νομίσματα φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ἠδυνήθη νὰ κόψῃ. Ὅθεν τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἄρθρου τούτου εἰκονισθὲν καὶ περιγραφέν, ἔνθα ἐπιγράφεται τρίαρχος Εὐβοίας (tertierius Negri Pontis) ἐκόπη μεταξὺ τοῦ 1255 καὶ 1260· διὰ τούτου δὲ ἠθέλησε νὰ προσεπικυρώσῃ καὶ ἐπισήμους καταστήσῃ τὰς ἐπὶ τῆς Ἡγεμονείας τοῦ τρίτου τῆς Εὐβοίας ἀξιώσεις του. — Τὸ σπανιώτατον τοῦτο καὶ ἴσως μοναδικὸν νόμισμα ἀπέκτησα ἐγὼ αὐτὸς ἐν Χαλκίδι παρά τινος χωρικοῦ· εἶναι δὲ τὸ πρῶτον καὶ μόνον γνωστὸν φραγκικὸν τῆς Εὐβοίας νόμισμα, ὅπερ μετὰ ἐπιμόνους ἐρεύνας ἐν ἐκείνῃ τῇ νήσῳ ἐπέτυχον ἄχρι τοῦδε ν' ἀνακαλύψω.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 15 Ἰανουαρίου 1860.

Π. ΛΑΜΠΡΟΣ.

ΕΘΝΟΛΟΓΙΚΑ.

—ooo—

Μετανάστασις τῶν Σκυθῶν εἰς Θρᾴκην, Μακεδονίαν καὶ Ἤπειρον.— Ἱστορικαὶ ἀποδείξεις. — Γλῶσσα τῶν Ἀλβανῶν. — Ἐγκατάστασις τῶν Σκυθῶν ἐν Ἑλλάδι.

—

Ὅλων τῶν μεταξὺ Κασπίας θαλάσσης καὶ Μαιώτιδος τόπων κύριοι οἱ Σκύθαι γενόμενοι, ἐξετάθησαν εὐθὺς πρὸς δύσιν, αἱ δὲ φυλαὶ αὐτῶν ἀλληλοδιαδόχως κατέσχον τὴν *Κιμμερίαν* (τανῦν Κριμαίαν), *Ταυρίδα* ἀποκαλέσαντες, καὶ τὰς πρὸς βορρᾶν τοῦ Εὐξείνου κειμένας ἐπαρχίας. Αἱ δὲ πορεῖαι αὐτῶν δὲν περιωρίσθησαν μέχρι τοῦ Δανουβίου, καὶ, εἰς ἐποχὰς, ἃς δύσκολον νὰ ὁρίσωμεν, εἰς τὴν Θρᾴκην διεσπάρησαν, κἀντεῦθεν εἰς Μακεδονίαν καὶ Ἤπειρον, ὁπόθεν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπέρασαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πελασγοί*.

Οἱ *Θρᾶκες* κατὰ Πτολεμαῖον κατήγοντο ἐκ τοῦ Καυκάσου. Τὸ ὄνομα αὐτῶν προφανῶς παρὰ τὸ *Τραξῖται* (Traxites) τῆς Σκυθίας παράγεται, ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἱστορίᾳ μνημονευόμενον. Ὁ Ὀβίδιος καὶ Στράβων ἀναφέρουσιν, ὅτι πάντες οἱ Θρᾶκες Σκύθαι ἦσαν τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἐλάλουν γλῶσσαν. Τῶν συγγραφέων δέ τινες θεωροῦσιν αὐτοὺς ἐκ τοῦ *Θηρᾶς* (Thiras) καταγομένους, ἑβδόμου υἱοῦ τοῦ Ἰάφεθ. Ἕτεροι δὲ ἐκ τοῦ *Θρᾳκὸς* (Thracé) υἱοῦ τοῦ Τιτᾶνος. Κατὰ δὲ Στέφανον τὸν Βυζάντιον ὑπῆρχον μεταξὺ αὐτῶν *Τρῆκμοι*, *Ἴδωροι*, καὶ *Σύροι* (Syres), καθάπερ καὶ ἐν τῷ Καυκάσῳ. Ὁ Ἡρόδοτος τοὺς παραλίους Θρᾶκας *Πελασγοὺς* ἀποκαλεῖ. Παρ' αὐτοῖς δὲ τοὺς Σαπαίους τίθησιν, οὓς καὶ Πλίνιος ἐν τῷ Καυκάσῳ ὑπερένω τῶν *Ἀβασγῶν*.

Ὁ Θουκυδίδης μνείαν ποιεῖται φυλῆς τινος ἐν Θρᾴκῃ περὶ τὴν Ῥοδόπην Δαΐ (Doï) καλουμένης· τούτους δὲ *Μεταίους* (Menaï) ἢ λαοὺς τοῦ Μένου (Men) ὁ Παυσανίας ὀνομάζει. Κἀν τῇ Σκυθίᾳ δὲ ὁμώνυμος τοῖς δὲ φυλὴ ἐνοπῆρχε, καὶ Ἱερεμίας δὲ ὁ προφήτης περὶ *Μεννῶν* ὁμιλεῖ παρὰ τῷ Εὐφράτῃ οἰκούντων. Καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων τῶν τῆς ἀρχαίας Θρᾴκης πόλεων, μὴ καταλεγομένων ἐνταῦθα, συμφωνοῦσι τοῖς τῶν τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς Χαλδαίας.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Μακεδονίας γεωγραφίᾳ εὑρίσκονται *Ἀλβανοί*, *Σῦροι*, *Πάρθοι*· τῶν δὲ λαῶν τούτων αἱ ὑποδιαιρέσεις αἱ αὐταί εἰσι, συνήθως τοῖς τῶν χωρῶν, ἐξ ὧν κατήγοντο. Οἷον, παρὰ τοῖς Πάρθοις τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπὶ Τίτου Λιβίου, πόλεις εὑρίσκοντο *Ῥάγαι* καὶ *Γάρδαρα* ὡς ἐν τῇ ἰδίως Παρθικῇ. Καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἄλλων ὀνομάτων, ὡς *Ἄτραξ*, *Τυρησσῆοι*, *Κάρβα*, *Ἴαμγαι*, *Φίσκα* Ἀσσυριακὰ ἦσαν ἢ Σκυθικά. Παρὰ δὲ τὰς ἀκτὰς τῆς τε Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης *Πελασγοὶ* τὸ πάλαι ᾤκουν, οἵπερ καθ' Ἡρόδοτον ἅπαντας τοὺς ἄλλους ἐν ἑαυτοῖς συνεχώνευσαν.

Ἡ δὲ *Ἤπειρος* τὸ κατ' αὐτὴν ὑπὸ στιφῶν Σκυθικῶν κατεκλύσθη, καὶ αἱ ἐν αὐτῇ ἐγκαταστᾶσαι φυλαὶ τῶν ὀρέων ἕνεκα, τὴν ἄμυναν αὐτοῖς διευκολυνόντων, ἐπὶ πολὺ τὰ ἴδια ἐτήρησαν ὀνόματα. Πρόπαλαι δὲ ἐν αὐτῇ ἀναφέρονται οἱ *Περραιβοὶ* ὡς ἐν Θρᾴκῃ καὶ Καυκάσῳ. Καὶ οἱ *Ναπαῖοι* (Napei) τῆς Ἠπείρου προφανῶς τῆς αὐτῆς εἰσι καταγωγῆς, ἧς περ καὶ οἱ ὑπὸ Πλινίου μνημονευόμενοι *Ναπαῖοι* τῆς Σκυθίας. Καὶ οὗτοι δὲ κἀκεῖνοι παρόχθιοι ᾤκουν ποταμῷ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς χώραις *Τάρας* (Taras) καλουμένῳ.

Ὃ δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ Καυκάσου τῶν ἀρχαίων Ἠπειρωτῶν καταγωγὴν δείκνυσίν ἐστιν, ὅτι οἱ τούτων ἀπόγονοι τανῦν ἔτι *Ἀλβανοὶ* ἀκούουσι, καὶ γλῶσσαν λαλοῦσι παραπλησίαν πάνυ τῇ ἀρχαίᾳ Περσικῇ. Ὁ Μαλτεβρούνιος (Malte-Brun) λέγει περὶ τούτου· «Ἐκ τῆς τῶν Ἀλβανῶν γλώσσης δείκνυται, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ πάλαι ἐν Εὐρώπῃ ἐγκαθεστᾶσι καθάπερ οἱ Κελτοὶ καὶ Ἕλληνες, μεθ' ὧν διὰ πολλῶν, ὡς εἰκὸς, δεσμῶν συνέχονται.»

Ἱστορικοὶ δέ τινες ἐκ τῶν ἀναλογιῶν τούτων συμπεραίνουσι τοὺς νῦν Ἀλβανοὺς ἐξ Ἀλβανῶν Σκυθῶν καταγομένους, ὑπὸ Πομπηΐου εἰς Ἰλλυρίαν ἐκ τοῦ Καυκάσου μετενεχθέντας. Κατ' αὐτοὺς ὁ Πομπήϊος πλέον τῶν ἐννεακοσίων λευγῶν διῆλθεν ἂν διὰ τῶν δυσκολωτέρων τοῦ κόσμου χωρῶν πρὸς ἐγκατάστασιν πολεμίου λαοῦ ἐν ὀρεινοῖς τόποις ὑπὸ πολεμίων τοῖς Ῥωμαίοις οἰκουμένοις. Ἤτε γεωγραφία καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ἐν μύθου μέρει τὴν ἱστορίαν ταύτην τάττουσιν.

Καὶ Πτολεμαῖος δὲ τοὺς τὴν Ἤπειρον οἰκοῦντας *Ἀλβανοὺς* ἀποκαλεῖ. Εἰ δὲ μόνη ἡ νέα αὕτη ἀποικία ἐν Ἠπείρῳ ἦν, ἐμνημόνευε πάντως καὶ τοῦ ἀρ-

χαιοτέρου ἐν ταύτῃ λαοῦ. Ὁ δὲ γεωγράφος Διονύσιος ἀξιοῖ, ὅτι ἤτε Ἀλβανία καὶ ὁ Πόντος ἐγκαταστάσεις ἦσαν Σκυθικαί ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς χρονολογούμεναι.

Τὸ ὄνομα *Μουζακία*, ὑφ' ὃ οἱ αὐτόχθονες τῆς μέσης Ἀλβανίας γνωρίζονται σήμερον, σχέσιν ἔχει τῷ *Μισυκαὶ* ἢ *Μουέγα* (Misykai, Mosega), ἅπερ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γεωγραφίᾳ τῆς Καυκασίας Ἀλβανίας εὕρηνται. Οἱ νῦν *Τόσκοι* προφανῶς ἐκ τῶν *Ταύσκων* τοῦ Πτολεμαίου κατάγονται, καὶ οἱ *Γυάπαι* δὲ *(Λιάπιδες)* ἐκ τῶν *Ἰαπύδων*, *Ἰαπαίων*, οἵτινες ἐνικήθησαν μὲν, οὐχ ὑποτάγησαν δὲ ὑπὸ Τουδιτανοῦ ἔτει Ῥώμης 684, τῷ εἰκοστῷ δηλονότι τετάρτῳ πρὸ τῆς Πομπηΐου γενετῆς.

Τῶν δὲ τοῦτων οἱ ἀποπειραθέντες ἵν' ἀνέλθωσιν εἰς τὴν τῶν λαῶν γένεσιν διὰ τῆς τῶν ἀρχεγόνων γλωσσῶν συγκρίσεως, μεγίστας εὗρον τὰς σχέσεις τῆς Σανσκρίτης πρὸς τὴν Χαλδαϊκὴν ἢ τὴν ἀρχαίαν Περσικήν· τὰς αὐτὰς δ' εὑρίσκομεν μεταξὺ τῆς νῦν Ἀλβανικῆς καὶ τῆς Σανσκρίτης. Πρὸς δεῖξιν δὲ ἀρκείτω ἡμῖν ἡ σύγκρισις λέξεών τινων τῶν δύο γλωσσῶν.

Βασιλεὺς (Roi) γράφεται Ἀλβανιστὶ μὲν Reg, Σανσκριτιστὶ δὲ Radja (1).

Ἄνθρωπος	Ἀλβ.	Neri	Σανσ.	Nar (2).
Τόπος	» »	Sterè	»	Stria.
Ξύλον	» »	Drou	»	Druh.
Ὀφθαλμὸς	» »	Schi	»	Aschi.
Ἡμέρα	» »	Diamé	»	Dina.
Βοῦς	» »	Kacu	»	Kau.
Στίχος	» »	Krimp	»	Krimi.
Δέχεσθαι	» »	Qregh	»	Qrah.
Πρῶτος	» »	Paré	»	Para.
Μέγας	» »	Mad	»	Mahad.

Ἡ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Καυκάσου γλῶσσα, σχετικὴ τῇ ἀρχαίᾳ Χαλδαϊκῇ, ἡ αὐτὴ ἦν τῇ τῶν γειτόνων αὐτοῖς Ἰβήρων. Εὑρίσκομεν λοιπὸν ἐν τῇ νῦν Ἀλβανικῇ πλείστας λέξεις ἀναλόγους πρὸς τὰς τῆς Βασκικῆς γλώσσης, ἥτις, ὡς γνωστόν, ἐκ τῆς Ἰβηρικῆς παράγεται. Οἷον·

Χρυσὸς Ἀλβανιστὶ	Arr	Βασκιστὶ	Urron.
Αἶθος »	Hourre	»	Harria.
Μήτηρ »	Ema	»	Ama.
Ἄνθος »	Lioule	»	Lilia.
Τρώγειν »	Cha	»	Jam.
Ταχέως »	Soulé	»	Soust.

Πλείσται τῆς νῦν Ἀλβανικῆς λέξεις, μὴ ἔχουσαι ἀναλόγους ἐν τῇ Βασκικῇ, ἀνευρίσκονται ἐλάχιστα ἠλλοιωμέναι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς Κελτικῇ· οἷον·

Γυνὴ Ἀλβανιστὶ μὲν	Bé	Κελτιστὶ δὲ	Bean.
Γραῦς »	Grona	»	Grouage.
Ἀνὴρ ἐλεύθερος	Bouréo	»	Baro.

(1) Κελτιστὶ Rix, Λατινιστὶ Rex.

(2) Ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Περσικῇ καὶ Ζενδικῇ ἐπίσης Nar. Ἐκ τοῦ Neri δὲ τούτου προφανῶς τὸ Νερο ἄνθρωπος (Χαβ. ἀρχ. Ἱτ. διαλ.).

Κριτὴς »	M'bret	»	Bret.
Ἄμαξα »	Karó	»	Kara.
Παχὺς »	Larth	»	Lar.

Τὰ πλεῖστα τῶν τῆς Ἑλλάδος θεῶν ὀνόματα καθ' Ἡρόδοτον ἐκ τῆς Πελασγικῆς παρήγοντο γλώσσης. Εὑρίσκομεν λοιπὸν ἐν τῇ νῦν Ἀλβανικῇ·

Diel=ἥλιος ἔθεν *Δήλιος* ἐπώνυμον τοῦ Ἀπόλλωνος.
Heré=ἀήρ, *Ἥρα*.
Vrani=νέφος *Οὐρανός*.
Dée=γῆ *Δά*, (Δᾶ—μήτηρ=Δημήτηρ).
Déet=θάλασσα » *Θέτις* (ὠκεανός.)

Ἡ Αἰολικὴ διάλεκτος καθ' ἅπαντας τοὺς συγγραφεῖς οὐ διέφερεν οὐσιωδῶς τῆς Πελασγικῆς. Εὑρίσκομεν λοιπὸν ἐν τῇ νῦν Ἀλβανικῇ·

Balé=κεφαλὴ Αἰολιστὶ Βάλα (1).
Ziarm=πῦρ » Θερμὸς (2).
Skiema=ξένος τόπος » Σκένος (ξένος.)

Τὸ ὄνομα *Σκιπετὰρ* ἢ *πολεμιστής*, ὅπερ καλοῦσιν ἀλλήλους οἱ Ἀλβανοὶ, παρὰ τὸ Αἰολικὸν *Σκίφος* (ξίφος) παράγεται (3).

Ἡ βάσις τῆς νῦν Ἀλβανικῆς εἴη ἂν τὸ ἀρχαῖον ἐν Ἑλλάδι ὁμιλούμενον Πελασγικὸν ἰδίωμα ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς χρόνοις, τῆς αὐτῆς ὖν ἀρχῆς, ἧς περ καὶ τὸ Σκυθικὸν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Χαλδαϊκοῦ παραγόμενον (4).

Κατεδείξαμεν δὲ ἤδη εἰς τὴν τῶν *Σκυθῶν* ἐν Ἑλλάδι ἐγκατάστασιν.

Οἱ πρῶτοι τῆς Ἑλλάδος λαοὶ γνωρίζονται ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πελασγοί*, οἱ δὲ ἀρχαῖοι Σκύθαι ἐτίμων τὴν γεωργίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πελασγός*. Ἡ θεὰ αὕτη ἐν τῷ αὐτῷ προήδρευε τῆς ἀρχιτεκτονικῆς· ὡς δὲ γνωστόν, τὸ πνεῦμα τῶν Πελασγῶν ἔτεινε πρὸς τὰς οἰκοδομάς.

Ὁ Ὅμηρος, τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος καταλέγων, πλεῖστον φέρει ὀνομάτων ὁμοίων τοῖς τῆς ἀρχαίας Σκυθίας, ὧν ὀλίγα ἴχνη ἐπὶ Προοδότου εὑρίσκονται. Αἱ ὑποδιαιρέσεις τῶν Πελασγῶν ὑπὸ τοῦ τελευταίου τούτου ἀναφερόμεναι, εὑρίσκονται ἐπίσης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τοῦ Καυκάσου γεωγραφίᾳ. Πολὺ πρὸ τῶν Τρωϊκῶν εὑρίσκοντο *Ἀβαροὶ* ἐν Εὐβοίᾳ, διότι μνεία αὐτῶν γίνεται ἐν ταῖς παναρχαίαις παραδόσεσι καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι· οἱ *Ἀχαιοὶ* κατήγοντο προφανῶς ἐκ τῶν *Ἀσχαιῶν* τοῦ Καυκάσου. Οἱ *Ἕλληνες*, κατὰ τὸν Λουκιανὸν καὶ ἄλλους, ἦσαν Σκύθαι. Οἱ *Τιτᾶνες*, κατὰ τοὺς μυθολόγους τῆς ἀρχαιότητος, ἦσαν Καυκάσιοι. Ὁ δὲ Ὀρφεὺς τούτους ὡς προγόνους τῶν Ἑλλήνων χαρακτηρίζει. Ὁ *Ἕλλην*, θεωρούμενος ὡς πατὴρ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, υἱὸς ἦν τοῦ Σκύθου Δευκαλίωνος, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ παραδόσεις τὸν Καύκασον θεωροῦσιν οἴκησιν τοῦ *Προμηθέως*, ἐξ οὗ λέγουσιν ὅτι κατάγεται ὁ Δευκαλίων· ὁ Πλάτων τέλος λέγει, ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἦσαν ἀρχαιότεροι τῶν θεῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετὰς παρὰ τῶν Σκυθῶν ἐδανείσθησαν οἱ Ἕλληνες.

(1) Ἡ Φάλα Βοιωτιστὶ κατὰ συναλλαγὴν τῶν γραμμάτων, ὅθεν Κεφαλή.

(2) Garm ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Περσικῇ. Tjerm Ἀρμενιστί.

(3) Ἀρχαιόθεν τὸ ὄνομα τοῦτο ἐγράφετο Σκίτος (Σκύθης)· ἐπιθὴ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ ὑπάρχει ἐπίσης Σκεπτίμ (κεραυνὸς) παρὰ τὸ σκήπτω (πίπτω μιθ' ὁρμῆς).

(4) Πλεῖσται Γερμανικαὶ λέξεις, Γοτθικῆς ἀρχῆς, εὑρίσκονται ἐν τῇ Ἀλβανικῇ· ἀλλ' αὕτη ἡ ἀναλογία ἐξηγεῖται εὐκόλως κατὸν ὁ Γότθοι κατήγοντο ἐκ τῶν Σκυθῶν.

Ὁ Πίνδος ἐστὶν ἡ ἀρχαιοτάτη ἐγνωσμένη κατοικία τῶν Πελασγῶν· τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ Σανσκριτικοῦ Pindhia ἢ Vindia· ὁ *Παρνασσὸς* ἐπίσης ἐκ τοῦ Paranischa, καὶ τὸ ὄρος *Κύνθος* ἐν Δήλῳ ἐκ τοῦ Kuntha ἱεροῦ λόφου.

Δειχθείσης τῆς κοινῆς καταγωγῆς τῶν Σκυθῶν καὶ Ἑλλήνων διὰ τῶν παραδόσεων, τῶν ἱστορικῶν ἀφηγήσεων, τῆς συγγενείας τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ τῆς φυσικῆς ὁμοιότητος, ἐξηγεῖται διατί τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ὀνομάτων ἔχουσι σημασίας ἐν τῇ νῦν Ἀλβανικῇ, καὶ διατί τόσαι ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ λέξεις ἐκ στοιχείων Ἀλβανικῶν συντίθενται.

(*Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.*)

ΜΑΤΘΑΙΟΣ Κ. ΠΑΡΑΝΙΚΑΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΜΩΑΜΕΘ ΠΡΟΣ ΛΙΓΥΠΤΙΟΥΣ

ἐν αὐτογράφῳ.

—ooo—

Ὅτε περὶ τὸ ἔτος 610. μ. Χρ. ὁ Ἡράκλειος ἀπὸ πατρικίου ἐν Καρχηδόνι ἀνέβη τὸν θρόνον τῶν Καισάρων ἐν Βυζαντίῳ βασιλεὺς καὶ πιστὸς ἐν Χριστῷ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, ἐφάνη ἐν Ἀραβίᾳ ἀνὴρ ἀπαίδευτος μὲν ἀλλὰ μέγας τὸν νοῦν καὶ τὴν εὐφυΐαν, τοῦ ὁποίου προορισμὸς ἦτο νὰ γίνῃ θεμελιωτὴς νέας θρησκείας, διὰ τῆς καταστροφῆς τοῦ πολυθεΐσμοῦ καὶ τῆς εἰδωλολατρείας ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ, Μωάμεθ, υἱὸς τοῦ Ἀβδ-Ἄλλαχ, κηρύττων τὸν ἕνα καὶ μόνον Θεὸν, ἀθανασίαν ψυχῆς καὶ ἀνταπόδοσιν ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, καὶ ἐμφανιζόμενος ὡς ὁ παρὰ τοῦ Μεσσίου προαγγελθεὶς Παράκλητος, προφήτης (Nebj) καὶ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ (Rassûl Allah), προσείλκυσεν ἑαυτῷ προσηλύτους, ἄλλους μὲν κερδαίνων διὰ τῆς τοῦ λόγου πειθοῦς, ἄλλους δὲ ἀναγκάζων διὰ τοῦ ξίφους.

Διωχθεὶς ἐκ τῆς πατρίδος του Μέκκας παρὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ φυλῆς, τῶν Κορεϋσσίων, κατέφυγεν εἰς τὴν ἄλλοτε μὲν Ὑάθριβιν, ἔκτοτε δὲ Μεδίναν κληθεῖσαν πόλιν κατὰ τὸ 622. μ. Χρ. ἔτος, καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστρέψας κατὰ τῶν ἐχθρῶν του ἀπὸ νίκης εἰς νίκην, εἰσῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς Μέκκαν τὴν ἱερὰν καὶ ἁγίαν πόλιν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐνηγκαλίσθησαν τὸ νέον δόγμα, γενόμενοι οἱ θερμότεροι αὐτοῦ ὀπαδοί. Ἡ φυγή του Ἐγείρα (Hegireh ἀραβ. = φυγή) κατέστη ἀρχὴ χρονολογίας τῶν πιστῶν τοῦ Ἰσλὰμ, καὶ ὁλόκληρος ἡ Ἀραβία συνέστη εἰς ἔθνος ἓν, μὲ μίαν γλῶσσαν καὶ μίαν θρησκείαν, καὶ μὲ ἕνα κυριάρχην πνευματικόν τε καὶ κοσμικόν, τὸν Ἀπόστολον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπὶ γῆς Τοποτηρητήν του (Khalifa = Χαλίφης, τοποτηρητής).

Ἡ Αἴγυπτος, ἐν τῶν κυριωτέρων θεμάτων τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ποτὲ δὲν εἶχε φθάσει εἰς μεγαλειτέραν παραλυσίαν καὶ ἀθλιότητα κυβερνήσεως παρὰ κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτὴν ἐποχήν· ὁ πλὴθυσμός της εὑρίσκετο διηρημένος εἰς δύω διακεκριμένας τάξεις ἀνθρώπων, ἀλλήλαις ἀντικειμένας καὶ διαφερούσας καθ' ὅλα, τὴν τῶν κυβερνώντων καὶ κυβερνωμένων. Οἱ κυβερνῶντες ἦσαν Ἕλληνες ἐκ τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν τῆς ἐκτεταμένης αὐτοκρατορίας, στρατιωτικοί, πολιτικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ ὑπάλληλοι, κληροῦχοι γαιῶν, ἐνοικισταὶ προσόδων καὶ ἔμποροι· οὗτοι προσβεύοντες τὸ ἐν τῇ βασιλικῇ πρωτευούσῃ ἐπικρατοῦν τῆς ὀρθοδοξίας δόγμα, καὶ διὰ τοῦτο Μελχῖται ὀνομαζόμενοι ἤτοι βασιλικοί, ἂν καὶ ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, ἤσκουν ὅμως μεγίστην ἐν τῇ χώρᾳ ἐπιρροὴν, ἔχοντες αὐτοὶ ἀποκλειστικῶς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν ἐν χερσὶ, καὶ ἀπολαύοντες τὴν ὑποστήριξιν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως εἰς ἁπάσας αὐτῶν τὰς διαχειρίσεις πρὸς βλάβην τῶν ἐγχωρίων. Οἱ Αἰγύπτιοι (Qypt, Κόπται), μονοφυσῖται τὸ δόγμα καὶ *ἀπολαυθαύντες τὴν διδασκαλίαν Ἰακώβου τοῦ Βαραδαίου* ἢ Ζαυζάλου, δι' ὃ καὶ Ἰακωβῖται καλούμενοι, ἀποτελοῦντες τὸν κύριον τῆς Αἰγύπτου πλὴθυσμὸν, ἐργάται, μηχανικοὶ, τεχνῖται, γεωργοὶ, δοῦλοι καὶ ὑποτελεῖς, ἦσαν οἱ κυβερνώμενοι καὶ φορολογούμενοι, ὑποφέροντες ἄπειρα δεινὰ παρὰ τῶν ξένων κυρίων των, καὶ ὑποκείμενοι ἀείποτε εἰς ἀγγαρείας, βάσανα καὶ διωγμούς. Αἱ κατοικοῦσαι τὴν Αἴγυπτον αὗται δύω τάξεις, ἂν καὶ ζῶσαι πλησίον ἀλλήλων αἰῶνας ὁλοκλήρους, διέμενον ὅμως ἀείποτε ἐχθραὶ καὶ τρέφουσαι ἄσπονδον μῖσος, οὐδέποτε ἀναμιγνύμεναι ἢ συγχωνευόμεναι, ἀλλ' ὑποβλέπουσαι καὶ ἀποστρεφόμεναι μέχρι θανάτου ἀλλήλας.

Καὶ αὐτὴ τῆς Αἰγύπτου ἡ ἐκκλησία ἠκολούθει τὴν πολιτικὴν τοῦ τόπου διαίρεσιν· οἱ πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας διοριζόμενοι ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' ἐκλογὴν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνικοῦ ἱερατείου, ἀφορίζοντες καὶ καθαιροῦντες τοὺς ἐντοπίους κληρικοὺς ὡς αἱρετικοὺς, οἰκειοποιούμενοι τὰς ἐκκλησίας καὶ ἁρπάζοντες τὰ κτήματα τῶν ναῶν, ἐπλήρουν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς καὶ ἀξιώματα μὲ πρόσωπα ξένα, ἐπὶ τὸ πλεῖστον Βυζαντινά, καὶ διέθετον τὰ τοῦ κλήρου κατὰ τὸ δοκοῦν, ἄνευ συγκατανεύσεως τῶν κοινοτήτων καὶ τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ὁ ἐγχώριος κλῆρος, εἰς τὸ σχίσμα τῶν Ἰακωβιτῶν ἀνήκων, ἀποσυρόμενος εἰς τὰ πολυπληθῆ μοναστήρια τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ εἰς τὰς σκήτας τῆς Θηβαΐδος, ὕψωνεν ἐπὶ τῆς πατριαρχικῆς ἕδρας ἀρχιερεῖς τῆς ἐκλογῆς του διαμφισβητοῦντας τίτλους καὶ δικαιώματα πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἑδρεύοντας νῦν μὲν ἐν Θηβαΐδι, καὶ ἄλλοτε ἐν Ἀθρίβει (Atrib ἀραβ. πλησίον τοῦ χωρίου Πένχα).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐνυβέρνα ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Αἰγύπτου ἐν ὀνόματι τοῦ Ἡρακλείου ὁ μέγας Χὰκ ἤτοι ἔπαρχος Γιαρῆχ, υἱὸς τοῦ Ματθᾶ, ὑπὸ μὲν τῶν Βυζαντινῶν Ἰωάννης Μεκαύκης, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀράβων Μακοῦκος (Maqoukos) ὀνομαζόμενος. Οὗτος, βυζαντινῆς ὢν καταγωγῆς, ἀλλ' ἀνήκων ἐκ μητρὸς εἰς τὸ γένος τῶν Αἰγυπτίων, καὶ Ἰακωβίτης ἐν τῷ κρυπτῷ, ὠφελούμενος ἀπὸ τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ταραχῶν, καὶ μάλιστα ὅτε ὁ Ἡράκλειος ἐνησχολεῖτο εἰς τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον (622 — 628 μ. Χρ.), ἤρχισε νὰ σχεδιάζῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν Βυζαντινῶν, καὶ τὴν ὕψωσιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς χώρας, καλῶν ἑαυτὸν ἔκτοτε « Ἡγεμόνα τῶν Αἰγυπτίων » (Aazim el Qaybt ἀραβ.), καὶ καθυστερῶν τὸν ἐτήσιον τῆς ὑποτελείας φόρον. Τὸν πραγματικὸν χωρισμὸν τῆς Αἰγύπτου ἀπὸ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κατορθώσῃ, διότι παρ' ἐλπίδα ὁ Ἡράκλειος ἐξῆλθε νικητὴς ἀπὸ τοῦ κατὰ τῶν Περσῶν πολέμου, ἐν ᾧ ὁ Γιαρῆχ ἐπερίμενεν ἀτυχῆ αὐτοῦ ἔκβασιν ἵνα ῥίψῃ τὸ προσωπεῖον καὶ κηρυχθῇ αὐτόχρημα βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου.

Πρὸ τῆς λήξεως ἔτι τοῦ περσικοῦ πολέμου, περὶ τὸ τέταρτον τῆς Ἐγείρας ἔτος (625—626 μ. Χρ.), ὁ Ἰωάννης Μεκαύκης ἤτοι Γιαρῆχ, εἶχε συνάψει σύμβασιν συμμαχίας μετά τινων ἐθνικῶν ἀραβικῶν πατριῶν, καὶ μάλιστα τῶν Μαλικιδῶν ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Θακώφ, οἵτινες ἐφέροντο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Μωάμεθ· εἰς πρεσβείαν τινὰ αὐτῶν πρὸς τὸν Μεκαύκην, τὴν ὁποίαν συνώδευε Μουγαΐρας τις ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων τῆς φυλῆς, ὁ Μεκαύκης συνεβούλευσε τὴν ἕνωσιν τῶν διαφόρων ἀραβικῶν φυλῶν, τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Μωάμεθ καὶ ὁμολογίαν τοῦ δόγματος αὐτοῦ, ὥστε ἐν τῇ σχεδιαζομένῃ ἀνεγέρσει τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τῶν Βυζαντινῶν νὰ ἔχῃ ὅλον τὸ ἀραβικὸν ἔθνος μετὰ τοῦ προφήτου αὐτῶν μεταξὺ τῶν συμμάχων του. Ὁ πατριάρχης τῶν Ἰακωβιτῶν Βενιαμὶν, ὅστις τὸ αὐτὸ ἔτος εἶχε καθαιρεθῇ καὶ διωχθῇ τῆς πατριαρχικῆς ἕδρας δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, καὶ διὰ νὰ ἐκφύγῃ τὸν διωγμὸν τῶν Μελχιτῶν, ἠναγκάσθη νὰ σωθῇ εἰς τὰ μοναστήρια τῆς Θηβαΐδος, ἐφάνη βοηθὸς τοῦ Μεκαύκου εἰς τὰς ἐπαναστατικάς του προετοιμασίας, πείθων καὶ αὐτὸς τὴν ἀραβικὴν πρεσβείαν ἵνα ἀναγνωρίσωσι τὸν Μωάμεθ ὡς προφήτην, καὶ ἑνωθέντες μετ' αὐτοῦ νὰ ἐλευθερώσωσι τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Βυζαντινῶν. Ὁ Μουγαΐρας ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἀσπάσθη τὸν Ἰσλαμισμὸν, καὶ γενόμενος πιστὸς τοῦ Μωάμεθ ὀπαδὸς, κατέστη μέσον φιλιώσεως καὶ ἀνταποκρίσεως μεταξὺ τοῦ προφήτου καὶ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἀντιβασιλέως.

Περὶ τὸ ἕκτον τῆς Ἐγείρας ἔτος (μεταξὺ τοῦ 627 καὶ 628 μ. Χρ.) ἔπεμψεν ὁ Μωάμεθ πρὸς τὸν Μεκαύκην πρεσβείαν, πρῶτος τῆς ὁποίας ἦτο Χατὶβ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀβι-Βαλτᾶ, μετ' αὐτογράφου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἀντιβασιλέα, καὶ προφορικῆς προσκλήσεως ἵνα ἀναγνωρίσωσι τὸν Ἰσλὰμ αὐτός τε καὶ τὸ ἔθνος του. Ἀλλ' εἰς τὸ μεταξὺ τὰ περὶ τοῦ μέλλοντος σχέδια τοῦ Μεκαύκου ἤλλαξαν μορφήν· ὁ Ἡράκλειος ἐξελθὼν τὸ ἴδιον ἔτος νικητὴς ἐκ τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου, ἔδιδεν ἀφορμὴν φόβου μᾶλλον ἢ ἐλπίδος εἰς τὸν παλίμβουλον τῆς Αἰγύπτου Ἀντιβασιλέα, καὶ ὁ Μεκαύκης μὴ σκοπεύων πλέον νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀνταρσίαν, ἀλλὰ καὶ μὴ θέλων νὰ δυσαρεστήσῃ τὸν ἐπικίνδυνον προφήτην, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Μωάμεθ κολακευτικωτάτην μέν, ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ προκειμένου ἔγγραφον ἀπάντησιν, καὶ ἐξέθεσε προφορικῶς εἰς τὸν Χατίβ, ὅτι εἰ καὶ ἀνεγνώριζεν αὐτὸς πρῶτος τὴν θείαν τοῦ Μωάμεθ ἀποστολὴν, καὶ προέτρεψε μάλιστα πολλὰς τῶν ἀραβικῶν φυλῶν ἵνα ἀσπασθῶσι τὸ δόγμα του, ὅμως εἰς τὰς νῦν περιστάσεις δὲν ἠδύνατο προφανῶς νὰ κάμῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον, διότι οἱ Αἰγύπτιοι, τοῦ θρησκεύματός των σφόδρα ζηλωταί, δὲν ἤθελον τὸν ἀκολουθήσει· ἐπιφυλαττόμενος δὲ νὰ πράξῃ τοῦτο εἰς μέλλουσαν εὐκαιρίαν, προσεκάλει ἐχεμυθίαν ἐκ μέρους τοῦ προφήτου, ἵνα μὴ ἐνοχοποιηθῇ προώρως καὶ ἀκαίρως ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ του καὶ τοῦ ἐν Βυζαντίῳ κυριάρχου αὐτοῦ, ὅτι τάχιον ἢ βράδιον αὐτὸς ὁ ἴδιος προφήτης ἢ οἱ διάδοχοί του ἤθελον γενῆ τῆς χώρας κύριοι διὰ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ βοηθείας αὐτοῦ, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ διαβεβαίωσις ἠδύνατο νὰ ἐξαρκέσῃ πρὸς τὸ παρὸν εἰς ἱκανοποίησιν τοῦ προφήτου.

Ὁ ἄραψ συγγραφεὺς Σοϊούτης ὁμιλῶν περὶ τῶν ἄνω συμβάντων ἀναφέρει κατ' ἄλλους συγχρόνους τῶν πραγμάτων χρονογράφους τὰ ἀκόλουθα· « Τὸ » ἕκτον ἔτος Ἐγείρας, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς » Χοδαϊβίας, ὁ ἀπόστολος τοῦ θεοῦ ἔπεμψε πρε- » σβείας παρά τισι τῶν βασιλέων· ἔστειλε δὲ Χά- » βιτ υἱὸν τοῦ Ἀβι-Βαλτᾶ παρὰ τῷ Μεκαύκῃ, ἀν- » τιβασιλεῖ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ γράμ- » ματα διὰ τὸν ἡγεμόνα. — — — Καὶ αἴτησιν » τοῦ Μεκαύκου δὶς ἀνέγνωσεν [ὁ Χάτιβ] εἰς ἐπή- » κοον τὸ γράμμα τοῦ προφήτου, καὶ τόδε ἐστὶ » τὸ περιεχόμενον· « Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, τοῦ οἰ- » κτίρμονος καὶ ἐλεοῦντος, παρὰ Μωάμεθ τοῦ δού- » λου τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστόλου αὐτοῦ, πρὸς Μα- » κοῦκον ἡγεμόνα τῶν Αἰγυπτίων. Εἰρήνη τῷ ἀκο- » λουθοῦντι τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Μετὰ τοῦτο προσκα- » λεῖσαι εἰς τὴν πίστιν τοῦ Ἰσλάμ· ἀσπάσθητι τὸ » δόγμα αὐτοῦ μετ' εἰλικρινείας, καὶ ὁ Θεὸς ἀντα- » ποδώσει σοι αὐτὸ διπλάσιον, ἐὰν δὲ ἀποστρέψῃ, » ἐπὶ σὲ τὸ κρῖμα τῶν Αἰγυπτίων. Λαοὶ τῆς Βί- » βλου, προσέλθετε εἰς τὸν λόγον τῆς ἰσότητος ἡ- » μῶν· οὐδένα ἡμεῖς λατρεύομεν εἰμὴ τὸν Θεὸν, οὐδὲ » καθιστῶμεν κοινωνὸν αὐτῷ τινὰ, οὐδὲ ἐκλέγει τις » ἐξ ἡμῶν τὸν ὅμοιόν του εἰς κύριον, κατὰ προ- » τίμησιν παρὰ τὸν Θεόν. Ἐὰν ἀρνηθῆτε λέγω ὑμῖν· » μάρτυρες ἔσεσθε, ὅτι ἡμεῖς εἴμεθε μουσουλμάνοι. » » Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ γράμματος ὁ Μεκαύκης τὸ » ἔθεσεν ἐντὸς κιβωτίου ἐλεφαντίνου καὶ ἐσφρά- » γισεν αὐτὸ μὲ τὴν σφραγῖδα αὐτοῦ· μετεπέμψατο » δὲ γραφέα γράφοντα τὴν ἀραβικὴν καὶ ὑπηγόευ-

» σεναὐτῷ τὴν ἀκόλουθον ἀπάντησιν· « Μωάμεθ τῷ » υἱῷ τοῦ Ἀβδ-Ἄλλαχ παρὰ Μεκαύκου τοῦ ἡγε- » μόνος τῶν Αἰγυπτίων, χαίρειν· ἀνέγνων τὴν ἐπι- » στολήν σου καὶ ἐνόησα τὰ λόγιά σου καὶ τὸ » κήρυγμά σου· ἐγίνωσκον, ὡς ἀληθῶς, ὅτι προφή- » της ἔμελλεν ἐμφανισθῆναι ἡμῖν, ἀλλ' ἐκ Συρίας » αὐτὸν περιέμενον. Τὸν ἀπεσταλμένον σου ἐδέ- » χθην μετὰ τιμῆς καὶ δόξης, ἐπιστρέφοντι δὲ ἔ- » δωκα αὐτῷ δῶρα διὰ σὲ νεάνιδας δύο καταγω- » γῆς εὐγενοῦς, πλούσια ἐνδύματα καὶ ἡμίονον μίαν, » παρακαλῶ σε δὲ ἵνα δεχθῇς αὐτὰ πρὸς ἰδιαιτέραν » σου χρῆσιν. »

Κατ' ἄλλους συγχρόνους συγγραφεῖς αἱ δύο νεάνιδες ἦσαν ἀδελφαὶ τελείας καλλονῆς καὶ ὡραιότητος ἐκ τοῦ χωρίου Hafn, πλησίον τῆς Esneh, καὶ ὠνομάζοντο Καισαριανὴ καὶ Μαρία. Ταύτας ἔπεμψεν ὁ Μεκαύκης πρὸς τὸν προφήτην ὡς δῶρον, ἔτι δὲ ἡμίονον φαιὰν, ὄνον τῆς ἰδίας γροιᾶς, ὑφάσματα τῆς Αἰγύπτου τὰ λεγόμενα καβάδια, μέλι τῆς Πένχας καὶ ἀργύριον ὡς χρηματικὴν διὰ τοὺς συμμάχους βοήθειαν.

Τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Προφήτου πρὸς τὸν Μεκαύκην διέσωσεν ὁ Σοϊούτης εἰς τὰ Καϊρινά χρονικά του, ἀλλὰ περὶ τοῦ αὐτογράφου οὐδεὶς ἐγίνωσκέ τι μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ὅτε κατὰ τύχην εὑρέθη τὸ πολύτιμον τοῦτο χειρόγραφον. Στέφανος Βαρθελεμῆς, Γάλλος εἰδήμων τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ καθηγητὴς αὐτῶν ἐν Καΐρῳ,

εἰς ἐπίσκεψίν τινα αἰγυπτιακῶν μοναστηρίων πρὸς ἀνεύρεσιν ἀραβικῶν χειρογράφων κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1850 ἔτους, ἔφθασεν εἰς Μοναστήριον καλούμενον «τῶν Μαρτύρων» πλησίον τοῦ χωρίου Ἐχμὶμ (Χέμμις καὶ Πανόπολις) τῆς Θηβαΐδος· ἐκεῖ δὲ μεταξὺ ἄλλων ἠγόρασε παρὰ τῶν μοναχῶν καὶ ἀραβικὸν χειρόγραφον τῆς μέσης ἐποχῆς, διαλαμβάνον περὶ ἀλχημείας, δεδερέενον ὅμως ἐντὸς στοιβάδος παλαιᾶς διφθέρας, περιεχούσης κοπτικὴν μετάφρασιν τῶν Εὐαγγελίων. Ἡ ῥάχις τοῦ χειρογράφου ἦτο κεκαλυμμένη δι' ἄλλης διφθέρας, ἐκ δέρματος γαζέλλης, μελανῆς ἕνεκα παλαιότητος, λίαν εὐθρύπτου καὶ σκωληκοβρώτου κατὰ τὸ κεντρικώτερόν της μέρος, φερούσης ἴχνη ἀμυδρὰ κουφικῶν ἤτοι ἀρχαίων ἀραβικῶν χαρακτήρων.

Ἐξελίττων τὸ χειρόγραφον ὁ Βαρθελεμῆς ἠναγκάσθη νὰ τὸ διαβρέξῃ πρὸς ἀποφυγὴν ἐντελοῦς διαθρύψεως· ἀλλ' οὕτως ἐξηφάνισεν ἀέκων τινὰς τῶν καὶ ἄλλως ἀμυδρῶν χαρακτήρων· ἀρκετὸν ὅμως μέρος ἔμεινεν εὐανάγνωστον ἵνα καταδείξῃ τὴν πλήρη τοῦ εὑρήματος ἀξίαν, καὶ μάλιστα ἡ ἀρχή· «Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ οἰκτίρμονος καὶ ἐλεοῦντος παρὰ Μωάμεθ δούλου τοῦ Θεοῦ καὶ Ἀποστόλου αὐτοῦ πρὸς Μακοῦκον, Ἡγεμόνα τῶν Αἰγυπτίων.»

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1851 ἔπεμψεν ὁ Βαρθελεμῆς ὁμοιότυπα εἴς τινα μέλη τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας, καὶ εἰς ἄλλα τῆς ἐν Παρισίοις Ἀσιατικῆς Ἑταιρείας, καθὼς καὶ εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἔρευναν καὶ σπουδὴν τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων σοφῶν, λαβὼν τὴν πρόνοιαν νὰ διαφυλάξῃ τὸ χειρόγραφον μεταξὺ δύο ὑελίνων πλακῶν πρὸς περαιτέρω συντήρησιν καὶ εὐκολωτέραν χρῆσιν τοῦ πολυτίμου τούτου μνημείου τῶν πρώτων ἀρχῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Τὰ σταλέντα ὁμοιότυπα ἦσαν ἀσαφῆ, καὶ ἐκ τῶν δώδεκα τοῦ πρωτοτύπου γραμμῶν μόναι αἱ δύο πρῶται καὶ τὸ ἥμισυ τῆς τρίτης ἀνεγινώσκοντο· ἀλλὰ μὲ καταλληλότερον φῶς καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν σημερινὴν τῶν χειρογράφων κατάστασιν δύνανται πλεῖσαι αἱ γραμμαὶ νὰ διακριθῶσιν, ἐκτὸς τῶν ὁλοτελῶς ἀπεσβεσμένων λέξεων, καὶ τοῦ σκωληκοβρώτου μέρους, ἅτινα δύνανται ὅμως εὐκόλως νὰ ἀναπληρωθῶσι διὰ τοῦ σωζομένου κειμένου τῆς συγγραφῆς τοῦ Σοϊούτη.

Πρὸς τελειοτέραν καὶ πληροστέραν γνῶσιν τοῦ χειρογράφου καὶ τοῦ ἐλλείποντος μέρους, ἐπισυνάπτεται τὸ ἐν τῇ προηγουμένῃ σελίδι ὁμοιότυπον, εἰς δὲ τὴν παροῦσαν ἡ κατὰ λέξιν καὶ γραμμὰς μετάφρασις αὐτοῦ.

1. Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ οἰκτίρμονος καὶ ἐλεοῦντος παρὰ Μωάμεθ τοῦ δούλου τοῦ
Θεοῦ καὶ ἀ-
2. ποστόλου αὐτοῦ πρὸς Μα[κοῦκ]ον ἡγεμόνα τῶν Αἰγυπτίων· εἰρήνη
ἐπὶ τοῦ-
3. τοις ἀκολουθεῖ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν· μετὰ δὲ [τοῦτο σὲ προς-]
4. καλῶ [εἰς τὴν πίστιν τοῦ] Ἰσλάμ· ἀσπάσθητι
5. τὸ δόγμα αὐτὸ μετ' εἰλικρινείας· ὁ Θεὸς [ἀνταποδώσει] σοι
αὐτὸ διπλάσιον.
6. Ἐὰν δὲ ἐπιστρέψῃς, ἐπὶ σὲ τὸ κρῖμα τῶν Αἰγυπτίων.
7. Ὦ λαοὶ τῆς Βίβλου, προσέλθετε εἰς τὸν λόγον
8. τῆς ἰσότητος ἡμῶν· οὐδένα ἡμεῖς λατρεύομεν εἰμὴ τὸν Θεόν,
9. οὐδὲ καθιστῶμεν κοινωνὸν [αὐτῷ τινά], οὐδὲ ἐκλέγει τις
ἐξ ἡμῶν
10. τὸν ὅμοιόν του [εἰς κύριον κατὰ προτίμησιν παρὰ] τὸν Θεόν.
Ἐὰν
11. ἀρνηθῆτε λέγω ὑμῖν· μάρτυρες ἔσεσθε, [ὅτι ἡμεῖς εἰμεθα]
Μουσ-
12. ουλμάνοι.

Θεοῦ
Ἀπόστολος
Μωάμεθ.

Ἡ γραφὴ φέρει τὸν ἀρχαίτατον κουφικὸν χαρακτῆρα, καὶ ὁ γράψας διακόπτει τὰς λέξεις ἐνίοτε εἰς τὸ τέλος τῆς γραμμῆς μὴ φροντίζων περὶ τῆς ὀρθογραφίας. Φέρει δὲ ἡ ἐπιστολὴ ἀντὶ ὑπογραφῆς αὐτὴν τοῦ προφήτου τὴν σφραγῖδα εἰς τρεῖς γραμμὰς ἀναγινωσκομένην, Allah. Ras-ûl Mohammed, Θεοῦ Ἀπόστολος Μωάμεθ. Περὶ τῆς τοῦ Προφήτου σφραγῖδος ἀναφέρων ὁ Σουλτὰν Μέλεκ - ἐλ - Ἀσράφ Ἰσμαὴλ εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ ἑβδόμου τῆς Ἐγείρας ἔτους λέγει· «Ὁ Μωάμεθ ἐποιήσατο σφραγῖδα πρὸς » χρῆσίν του, εἰπόντων τινῶν αὐτῷ, ὅτι οἱ ξένοι » βασιλεῖς δὲν ἐδέχοντο γράμματα ἄνευ σφραγῖ- » δος· ἐχαράξατο δὲ ἐν τρισὶ γραμμαῖς ἐπὶ τὴν » σφραγῖδα τὴν ἐπιγραφὴν *Μωάμεθ Ἀπόστολος* » *Θεοῦ*, ἑκάστης τῶν λέξεων πληρούσης μίαν γραμ- » μήν· *Μωάμεθ* τὴν πρώτην κάτωθεν, *Ἀπόστολος* » τὴν μέσην, καὶ *Θεοῦ* τὴν ὑψίστην.»

Ὁ ἀνακαλύψας τὸ χειρόγραφον Βαρθελεμῆς κατέστη ἔκτοτε ἐμμανής, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν προεξένησεν αὐτῷ ἡ σπουδαιότης τοῦ εὑρήματος του. Οἱ συγγενεῖς του κύριοι γινόμενοι τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ θησαυροῦ καὶ ἀνεκτιμήτου μνημείου τῆς ἀρχαιότητος, τὸ μετέφεραν πρὸ δύο μηνῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τὸ προσέφεραν δῶρον εἰς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ καὶ Χαλίφην, τὸν βασιλεύοντα Σουλτάνον.

Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 12 *Δεκεμβρίου* 1859.

ΝΕΡΟΥΤΣΟΣ.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ.

—ooo—

Ἀπεβίωσεν ἐσχάτως ἐν Ἀγγλίᾳ, εἷς τῶν πρωτοστατῶν τῆς εὐγενοῦς ἐκείνης φάλαγγος τῶν ξένων, οἵτινες διὰ τῆς διανοίας ἀνήκουσιν ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ εἰς τὴν θρέψασαν καὶ τεκοῦσαν αὐτούς, ὁ συνταγματάρχης Μαρτῖνος *Λεῖκ*, τὸ τρίτον καὶ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων.

Ὁ Παυσανίας οὗτος τῶν νεωτέρων χρόνων, εἶναι ὁ πολυτιμότερος τῶν ὁδηγῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, ὑπὲρ *πάντα ἄλλον ἀνευρὼν καὶ καταδείξας τὰ ἴχνη ἃ ἀφῆκαν ἡ ἱστορία καὶ ἡ δόξα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους* αὐτῆς. Ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ἀγγλικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος εἰς ἔκτακτον ὑπηρεσίαν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐκπεμφθεὶς, ἐπεδόθη εἰς μακρὰς καὶ ἐπιπόνους περιηγήσεις πάντων τῶν μερῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ μετὰ κρίσεως ἀξιοτάτης, περιωτισμένης δὲ καὶ ὑπὸ εὐρείας ἀναγνώσεως καὶ ἐπιμελοῦς μελέτης τῶν ἀρχαίων, ἀνηρεύνησε τὴν τοπογραφίαν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, πόλεων καὶ μνημείων, καὶ ἐξέδωκε πρῶτον μὲν δίτομον σύγγραμμα, «Ἀθῆναι καὶ Ἀττικὴ» ἐπιγραφόμενον, καὶ μέχρι τοῦδε διαμένον τὸ πολυτιμότατον τῶν ἀρχαιολόγων βοήθημα ὡς πρὸς τὴν τοπογραφικὴν γνῶσιν τῆς πρωτευούσης ταύτης τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ· μετὰ ταῦτα δὲ βαθμηδὸν καὶ ἀλληλοδιαδόχως ἐξέδωκε τετράτομον περιήγησιν εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα, τρίτομον εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣν μετὰ ταῦτα ἐπλούτισε διὰ νέου τόμου προσθηκῶν καὶ ἐπιδιορθώσεων, ἐπιγραφομένου «Πελοποννησιακά,» καὶ μονότομον εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἔγραψε δὲ προσέτι, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐπὶ παιδείᾳ διεκριτομένης συζύγου του, πραγματείαν ἐπιγραφομένην «Νομισματικὰ Ἑλληνικά, ἧς τὸ τελευταῖον μέρος ἐξεδόθη ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του. Πολὺ δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν φήμην του καὶ ἕτερον αὐτοῦ σύγγραμμα περὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας διαφόρους ἀρχαιολογικὰς μονογραφίας ἐξέδωκε κατὰ καιροὺς, ἀναγνοὺς αὐτὰς εἰς τὴν Β. ἑταιρίαν τῶν ἀρχαιολόγων, ἢ τὴν ἀρχαιολογικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου, ἧς, ὡς καὶ πολλῶν ἄλλων ἀκαδημιῶν, ἦν δραστηριώτατον μέλος.

Ἀλλ' οὐ μόνον παιδείαν ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ καρδίαν ἑλληνικὴν εἶχεν ὁ Λεῖκ, καὶ οὐδέποτε ἐπαύσατο συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, τῆς τε ἐλευθέρας καὶ τῆς μή. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξέδωκε τὸ 1826 ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, πνέουσαν φιλελληνισμόν, ἔκτοτε δὲ, ὁσάκις ἐπράκειτο ἐνώπιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ δικαστηρίου περὶ συμφερόντων ἑλληνικῶν, πάντοτε ὕψου γενναίαν ὑπὲρ αὐτῶν φωνὴν. Καὶ ὅτε μὲν ἡ Ἀγγλία εἶχε προτείνει ἀξιώσεις ἐπὶ δύο ἑλληνικῶν νησιδίων, ὁ Λεῖκ ἐξέδωκε φυλλάδιον ἀποδεικνύον τὸ ἀνυπόστατον αὐτῶν· ὅτε δ' ἡ Ἑλλὰς ἐτέλει τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς ἀναβιβάσεως αὐτῆς εἰς Βασίλειον, ὁ σταθερὸς αὐτῆς φίλος ἐδημοσίευσεν ἕτερον φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον· «Ἡ Ἑλλὰς μετὰ εἰκοσιπενταετῆ προστασίαν.» Ἐν δὲ τῷ προοιμίῳ τοῦ ἐσχάτου αὐτοῦ νομισματικοῦ συγγράμματος· «Ἀν, λέγει, ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀκούουσα τὴν φωνὴν τῆς δημοσίου γνώμης, καὶ προσέχουσα εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν φίλων τῆς ἀνθρωπότητος, εἶχε κατὰ τὸ 1824 ἐπεμβῇ ἐν Ἀνατολῇ, δὲν ἤθελεν ἔχει τὴν τύχην τοῦ συνειδότος ὅτι ἐγένετο παραίτιος τῆς καταστροφῆς χιλιάδων χριστιανῶν, ὅτι ἐπὶ τριακονταοκτὼ ἔτη ἀνεχαίτισε τὴν περίοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ ἐν τῇ Μικρασίᾳ, ὅπου τὰ ἐρείπια *τῶν Κυδωνιῶν, μιᾶς τῶν πρὸ ὀλίγου λαμπροτέρων ἑστιῶν τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας*, μένουσιν ἔτι ὡς μνημεῖα τῶν συνεπειῶν τῆς Βρετανικῆς οὐδετερότητος.» Προστίθησι δὲ προφητικῶς ὅτι· «Τὸ βιβλίον τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον τῶν συγγραμμάτων του, δ' ὧν κύριον σκοπὸν εἶχε νὰ καταστήσῃ εἰς τοὺς νέους Ἕλληνας γνωστὴν τὴν Γεωγραφίαν καὶ τὰς ἀρχαιότητας τῶν χωρῶν ἃς εἶχον δοξάσει οἱ πρόγονοι αὐτῶν, καὶ νὰ τοῖς δώσῃ ἔννοιάν τινα τῶν πολυπληθῶν εἰσέτι σωζομένων μνημείων, τῶν παριστώντων μέγα μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας.»

Τοῦ εὐγενοῦς λοιπὸν ἀνδρὸς αἱ ἐργασίαι τὴν Ἑλλάδα ἀπέβλεπον, καὶ αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ λέξεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπετείνοντο, προσκαλοῦσαι τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀγάπην καὶ εἰς σπουδὴν τῆς μεγάλης αὐτῶν ἀρχαιότητος. Ἔξοχον ἀρχαιοδίφην ἀπώλεσεν ἐν τῷ Λεῖκ ἡ ἐπιστήμη, ἡ Ἀγγλία ἄνδρα ἐπίσημον, καὶ ἡ Ἑλλὰς γενναῖον καὶ ἔνθερμον φίλον. Τὴν ἐκφορὰν του παρηκολούθησαν, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἐθνικῶν αἰσθημάτων, ὁ πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος Κ. Τρικούπης μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς πρεσβείας, καὶ τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν μετὰ συγκινήσεως εἶδε τὸν ἀποδοθέντα τοῦτον εὐσεβοῦς εὐγνωμοσύνης φόρον εἰς τὸν εὐκλεῆ φιλέλληνα καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐξηγητήν.

ΡΟΒΕΡΤΟΣ ΕΜΜΕΤ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλάδ 215, 216.)

—ooo—

Περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἡ εὐτυχὴς ἐπανάστασις τῆς Ἀμερικῆς ἐδίδαξε

πολλὰ καὶ φοβερὰ πρός τε τὰς κυβερνήσεις καὶ τοὺς λαούς· πρὸ πάντων ὅμως τῆς ἐλευθερίας ἡ πνοὴ ἡ ἐλθοῦσα ἐκ τῆς Γαλλίας συνετάραξε τὰ πνεύματα ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἐξῆψε τὰς φαντασίας, καὶ ἐξύπνισε τὸ αἴσθημα τοῦ δικαιώματος. Ἡ Γαλλία, ἔχουσα τὸν ἀφιλοκερδῆ αὐτῆς ἔρωτα διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν φιλανθρωπίαν, ἔρωτα τιμῶντα εἰς αἰῶνας τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789 ἔτους, ἐφάνη εἰς τοὺς καταδυναστευομένους ὡς ὁ ἐλευθερωτὴς ἄγγελος τοῦ κόσμου. Ἀνέκαθεν ὑπῆρξε μεταξὺ Ἰρλανδίας καὶ Γαλλίας συμπάθειά τις, ἥτις ἀνεζωπυρήθη ὑπέρ ποτε κατὰ τὴν αὐγὴν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ τῳόντι εἴδομεν τὸ κοινὸν πνεῦμα ἐξοπνισθὲν συγχρόνως καὶ εἰς τοὺς δύο τούτους τόπους. Εἰς Δουβλῖνον καὶ εἰς ὅλας τὰς παραλίους πόλεις, οἱ ἐθελονταὶ οἱ ὁπλισθέντες πρὸς ὑπερασπισιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἀμερικανικοῦ πολέμου, μετεσχηματίσθησαν εἰς ἐκτεταμένην ἑταιρίαν ὀνομασθεῖσαν τῶν *Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν*. Σκοπὸν δὲ εἶχον ν' ἀπαιτήσωσι τὰς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος αὐτῶν παρὰ τοῦ ξένου δυνάστου, οὐχὶ ὡς δοῦλοι ἱκετεύοντες τοὺς κυρίους των, ἀλλ' ὡς ἄνδρες ἀποφασισμένοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὰ δίκαια αὐτῶν μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας, καὶ νὰ συνενώσωσιν ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας ὑπὸ τὴν σημαίαν ἐθνότητος, τὴν ὁποίαν δὲν ἴσχυε νὰ καταδαμάσῃ οὐδεμία τυραννία (1). Ἡ δ' Ἀγγλία, πιστὴ εἰς τὸ γνωστὸν ἀξίωμα τοῦ διαιρεῖν καὶ βασιλεύειν, ἀκαταπαύστως ὑπέβαλλε τὰς φατρίας καὶ τὰ θρησκευτικὰ μίση, ἵνα στερεώσῃ ἑδραιότερον τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς. Ἐνῷ οἱ ἡνωμένοι Ἰρλανδοὶ ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τοῦ γενναίου πνεύματος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀνύψωσαν ὡς σημαίαν νέαν, ἀμοιβαίαν ἀνοχὴν καὶ τὴν λήθην ὅλων τῶν θρησκευτικῶν διαιρέσεων πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον (2).

Κατ' ἀρχὰς (1791), ἡ ἑταιρία τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν ἐζήτει μόνην τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν νομοθετικῶν σωμάτων, τὴν πραγματικὴν καὶ πλήρη ἐθνικὴν ἀντιπροσώπευσιν, καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Καθολικῶν. Οἱ ἀρχηγοί της δὲν ἀνεβίβαζον ὑψηλότερον τὰς εὐχὰς καὶ ἐλπίδας των· καὶ ὅμως ἐπειδὴ ἐφρόνουν ὅτι ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ἐξουσίας προήρχοντο ὅλαι αἱ δυστυχίαι τῆς Ἰρλανδίας, εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐλευθερωθεῖσα ἐκ τοῦ ζυγοῦ τούτου ἤθελεν ἐπαναλάβει τὸν φυσικὸν δρόμον τῆς εὐημερίας της. Κατ' αὐτούς, ἡ θρησκευτικὴ καταδυνάστευσις ἦτο τὸ ἐλάχιστον τῶν παραπόνων των· τὸ ἐμπόριον, τὰ ἐργοστάσια, ὅλαι αἱ φυσικαὶ πηγαὶ τοῦ πλούτου της ἐστείρευον ἕνεκα τῆς φιλοπόνου καὶ ζηλοτύπου τυραννίας. Ἐνίοτε ἐπεθύμουν τὸν ὁριστικὸν χωρισμὸν τῆς Ἰρλανδίας ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας· καὶ τὸ ὑπέρτατον τοῦτο ἰατρικὸν ὡς τὴν μόνην σωτηρίαν τῆς πατρίδος ἐφρόνουν. Καὶ ὅμως μόνον τὸ 1798, ὅτε ἡ ἐπανάστασις ἐξερράγη ἀκόντων αὐτῶν καὶ ἀπελάκτισεν, ὅπως πάντοτε συμβαίνει, τὴν διεύθυνσιν τῶν ἀρχηγῶν της, ἀνέῤῥιψαν τὸν κῦβον, ἐκθέσαντες εἰς κίνδυνον καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πατρίδα. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ἑταιρία ἐξετάθη καθ' ὅλην τὴν χώραν· οἱ ἐγκριτότεροι τῶν Ἰρλανδῶν κατά τε τὸν νοῦν καὶ τὴν κοινωνικὴν τάξιν, ἐγένοντο μέλη αὐτῆς, καὶ τὴν διεύθυνον διὰ συμβουλῶν. Ὁ ἄνεμος τῆς δημοτικότητος ἔπνεεν ἐκ τῆς ἀνταρσίας. Δυσκόλως ἐννοεῖ τις τί ἐστι φλογερὰ δίψα ἐλευθερίας, εἰσέτι ἀγνώστου καὶ χρωματιζομένης διὰ τῶν ἀπατηλοτέρων γοητειῶν τῆς φαντασίας, εἰς λαὸν ἰσοδύναμον ἔχον τὸ πάθος πρὸς τὴν ἀπειρίαν, πάθος κινδυνῶδες, διότι, πρὸς αἰωνίαν δυστυχίαν τῶν καταδυναστευομένων ἐθνῶν, ἡ πρώτη πεῖρα τῆς ἐλευθερίας ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς. « Ἀγνοῶ » ποία ἠρωϊκὴ φλὸξ, » λέγει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ λόρδος Κλογκουρῆ, « ἤναψε τότε καθ' » ὅλας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τὰς αἰθούσας τῶν μεγιστάνων καὶ εἰς τὰς καλύβας αὐτὰς τῶν χωρικῶν, ὁ αὐτὸς ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ ἔσεισε συμπάσας τὰς ψυχὰς, καὶ ἀνδρικὸν θάῤῥος ἐνεστάλαξε » καὶ εἰς αὐτῶν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων » τὰς καρδίας. »

Ἡ προσκόλλησις τοῦ Ἰρλανδικοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν του, διακριτικὸν προτέρημα τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, καθίστα ἔτι εὐκολωτέραν τὴν ἕνωσιν ταύτην ὅλων τῶν κλάσεων πρὸς τὸν αὐτὸν κοινὸν σκοπόν. Καί τοι ὀφείλοντες σέβας πρὸς τὰ τετελεσμένα, λέγομεν ὅμως ὅτι ἐάν ποτε ἀγὼν ὑπῆρξε δίκαιος καὶ ἄξιος ἐπιτυχίας, ὑπῆρξε βεβαίως οὗτος ὁ τῶν Ἰρλανδῶν. ἐάν ποτε πάθη ἀνεφάνησαν γενναῖα καὶ εἰλικρινῆ, ταῦτα ἦσαν τὰ ἀναφλέξαντα τοὺς Φτὶζ Γεράλδ καὶ Ἔμμετ καὶ Ὁ Κόννορ. Τί πρὸς τὰ παράπονα τῶν Ἰρλανδῶν· τὰ τῶν ἀποικιῶν τῆς Ἀμερικῆς ἢ τὰ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ Ἰακώβου Β'; Ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν ἐπὶ πολιτικῆς ἠθικὴν δύο ὕψεις ἔχουσαν, ἐπιεικῆ μὲν πρὸς τοὺς νικητὰς, αὐστηρὰν δὲ πρὸς τοὺς ἡττηθέντας, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ποτὲ λαὸς δὲν κατεδυναστεύθη πλέον ἐκείνων, καὶ ἑπομένως ὅτι οὐδέποτε ἐγένετο νομιμωτέρα ἐπανάστασις. « Παράδοξον εἶναι, λέγει ὁ Κ. Δυβερζιὲ δὲ Ὀράν, πῶς ἔθνος κέ » πολλῶν ἑκατομμυρίων συγκείμενον, ὑπέφερεν ἐπὶ » τοσοῦτον χρόνον τοσοῦτον ζυγόν (α.) »

Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου ὅτι λαὸς ἀδύνατος ἀπέσεισε τὸν ζυγὸν γείτονος ἰσχυροτέρου. Πτωχοὶ καὶ ἄνευ στρατοῦ οἱ Ἕλβετοὶ ἀπελίωξαν, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, τοὺς Αὐστριακοὺς ἐκ τῶν ὀρέων των· κυριευθέντες πρὸς καιρὸν οἱ Πορτογάλλοι ὑπὸ τῆς Ἱσπανίας ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἴδομεν τὸν Ἑλλάδα ἀποτινάξαντα τὸν ζυγὸν τῆς Τουρκίας, καὶ τὴν Βελγικὴν χωρισθεῖσαν ἀπὸ τῆς Ὁλλανδίας. Τὸ 1798, ἡ Ἀγγλία ταπεινωθεῖσα ἐν τῇ Ἀμερικῇ, εἰς πόλεμον οὖσα μετὰ τῆς Γαλλίας, ἀνήσυχος καὶ ἔντρομος ὡς πάντες οἱ τύραννοι ἕνεκα τῶν ταραχῶν τῆς Ἰρλανδίας, δὲν ἦτο ὁποία σήμερον παρίσταται. Ἔχομεν ἐκ φύσεως κλίσιν εἰς τὸ νὰ κρίνωμεν ὑπ' ὄψιν λαμβάνοντες τὰ γεγονότα, καὶ νὰ ἀποφαινώμεθα ὅτι τὸ μὴ γενόμενον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ· ἀλλ' ἡ κλίσις αὕτη μᾶς ἀπατᾷ· ἴσως ἡ φιλαυτία τοῦ νικητοῦ διαθρύπτεται πλέον τῆς τοῦ ἡττηθέντος· οὐδὲ παραβλάπτομεν τὴν κρίσιν ἡμῶν ἀποδεικνύοντες ἄνευ μεγάλων προσπαθειῶν, ὅτι τὸ ἐπιτυχὸν ἔμελλε νὰ ἐπιτύχῃ. Ὁ τύφος τοῦ θριάμβου μεταμορφοῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ παρελθόντι· ὥστε προτιμότερος ὁ καιρὸς καθ' ὃν ἐσεμνύνοντο καταφρονοῦντες τὴν τύχην, ὅτε οἱ ἡττηθέντες ἦσαν μᾶλλον τῶν νικητῶν ὑπερήφανοι.

Εἶναι ἀληθὲς, ὅτι οἱ Ἰρλανδοὶ δὲν ὁμοιάζουσι τὰ ὑπερήφανα τέκνα τῶν Καθαρῶν τὰ ἀνατεθραμμένα ὑπὸ τὴν σκιὰν πίστεως ἐλευθέρας καὶ ἰσχυρᾶς, καὶ κλονήσαντα κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ νέου κόσμου τὴν τύχην τῆς Ἀγγλίας. Ὑπῆρξε πάντοτε παρὰ τοῖς ἀγρίοις κατοίκοις τῆς χλοερᾶς Ἐρίνης (Érin) κρᾶμα διαφορετικῶν διαθέσεων, τὸ ὁποῖον ἤθελε καταστήσει δύσκολον τὴν εὕρεσιν κυβερνήσεως ἱκανῆς νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ. Τὸ μῖσος κατὰ τῆς τυραννίας, ἐπαναστατικὴ καὶ ἀνταρτική τις ῥοπὴ συνυπῆρχον μετὰ κλίσεως πρὸς τὰς πομπὰς καὶ τὰς μοναρχικὰς μεγαλοπρεπείας. Ἴσως ἐν Γαλλίᾳ εὑρίσκονται ἴχνη παρομοίων ἀντιθέσεων· οἱ Ἄγγλοι ἔλεγον, ὅτι, «ὡς ὑπήκοοι μὲν εἰσὶ κακοί, ὡς ἀνάρται ὅμως χειρότεροι.» Ἐὰν ἡ ἐπανάστασις ἐθριάμβευεν, ἤθελεν εἶσθαι ἐπίφοβον μὴ ὅλος ὁ σωρὸς οὗτος τῶν Καθολικῶν, ἀμαθὴς καὶ τυφλὸς, ἐξευτελισθεὶς ὑπὸ τόσων αἰώνων καταδιωγμοῦ, στρέψῃ τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀρχηγῶν. Ὁ πόλεμος γενόμενος ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας, ἤθελεν ἄρα καταστεθῇ δουλικὸς, καὶ οἱ γενναῖοι ἀρχηγοὶ τῆς ἐπαναστάσεως θὰ ἐγίνοντο ἀναμφιβόλως τὰ πρῶτα θύματα. Ἀλλ' ἀπατώμεθα καὶ περὶ τὰ κακὰ καὶ περὶ τὰ καλὰ, ἡ δὲ ἀνθρωπότης δὲν εἶναι πάντοτε κακὴ ὅσον περιγράφεται. Τίς δὲν ἤθελε προϊδεῖ ἀπὸ τῆς αἰφνιδίου ἀπελευθερώσεως τῶν δούλων τὸ 1848, σκηνὰς βίας εἰς τὰς Γαλλικὰς ἀποικίας; Καὶ ὅμως τί συνέβη; ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἐλευθερία ἐθριάμβευσαν ἡσύχως, ἄνευ ἀταξίας.

Ὁμολογητέον ὁπωσδήποτε, ὅτι ἡ ἔκβασις ἐδικαίωσε τοὺς μετριόφρονας πατριώτας τῆς Ἰρλανδίας, ὡς φέρ' εἰπεῖν τοὺς Γραττιὰν, Κούῤῥαν, Πόνσομβυ, Βάριγκτων, κτλ, οἵτινες ἐφρόνουν ὅτι ἡ πατρὶς αὐτῶν νὰ μείνῃ μὲν προσκεκολλημένη εἰς μεγάλην ἐλευθέραν κυβέρνησιν, νὰ ἐξασκῇ δὲ μόνη τὰ δικαιώματα αὐτῆς. Κατεγίνοντο μεθ' ἱκανότητος καὶ θάῤῥους εἰς ἔργον ἄγανον· εἰργάζοντο ὅπως παρεισάξωσιν ἀλήθειάν τινα εἰς τοὺς ψευδεῖς τύπους ματαίου καὶ νόθου πολιτεύματος. Εἰ καὶ ἀτελεσφόρητοι ἔμενον οἱ ἀγῶνές των, εἶχον ὅμως ἔτι πεποίθησιν εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς ἐλευθερίας, ἵνα καταναγκάσωσι τὸν δυνάστην, εἰς ταχεῖαν ἢ βραδυτέραν ἀπονομὴν δικαιοσύνης πρὸς τοὺς καταδυναστευομένους. Δὲν ἐπέπρωτο νὰ ἴδωσι ζῶντες ἀνατέλλουσαν τὴν αὐγὴν καλλιτέρων ἡμερῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ὁ Ὀκονελ ὅμως, εὐτυχέστερος τῶν προκατόχων του, καὶ μεταχειριζόμενος ἐναλλὰξ ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας τὸ πλῆκτρον τῆς τύφεως τοῦ συνειδότος, τοῦ φόβου καὶ τοῦ οἴκτου, προσῆψε μετὰ ταῦτα εἰς τὴν αὐτὴν πολιτικὴν, λάμψιν καὶ μεγαλεῖον ἄτινα ἐπέσυρον τὰ βλέμματα τῆς Εὐρώπης. Οἱ εἰς τὸ μέλλον δικαιωθέντες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ εἴπωσιν ὅτι ἦσαν συνετώτεροι. Καὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ καταδικάσωμεν τοὺς πατριώτας Ἰρλανδοὺς διότι, ἐνθαρρυνθέντες ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐκεῖθεν τῶν θαλασσῶν ἐπαναστατῶν, προέβλεπον καὶ ἐπεθύμουν ἄλλην τινὰ ἔκβασιν. Πολλὰ εὐκόλως λησμονοῦμεν ὅτι οἱ σύγχρονοι ἠγνόουν τὸ μυστήριον τοῦ μέλλοντος. Καὶ ἀληθῶς οὐδὲν ἀβεβαιότερον, καὶ τὸ μυστήριον ὅπερ οἱ ἱστορικοὶ κατέχουσι συχνὰ τοὺς καθιστᾷ ἀδίκους ἐκτιμητὰς τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν παθῶν τῶν προκατόχων των. « Ἐν τε τῇ ἱστορίᾳ ὡς » καὶ ἐν πολέμῳ οὐαὶ τοῖς ἡττηθεῖσι! » λέγει ὁ εὔγλωττος Λαμαρτῖνος. « Δὲν κολακεύουσι μόνοι » οἱ σύγχρονοι τὸ εὐδοκιμῆσαν ἔγκλημα, ἀλλὰ καὶ » αὐτοὶ οἱ μεταγενέστεροι. Σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης » ἔχει τὴν ἄνανδρον ἢ μοχθηρὰν κλίσιν τοῦ ν' ἀ» ποδίδῃ δίκαιον εἰς τὸν ἰσχυρὸν, καὶ νὰ καταδικάζῃ ἀνεξετάστως τὸν καταβληθέντα (1). » Ἡ ἐπιτυχὴς τυραννία ἔχει τὸ ἰδίωμα νὰ ἐμφωτεύῃ τὸ ψεῦδος καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄδυτα τῆς ψυχῆς.

Ἀριθμοῦντες ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους αἱ βάσανοι τῆς καταδυναστεύσεως ἦσαν πικρότεραι, καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ δεχθῶσιν ἐντίμως ἄνετον βίον εἰς τόπον δοῦλον, πρέπει νὰ τάξωμεν πρῶτον τὸν πρωτότοκον ἀδελφὸν τοῦ ἥρωός μας. Ὁ Θωμᾶς Ἄδδης Ἔμμετ ὑπῆρξεν ἐν τῶν κυριωτέρων προσώπων τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1798. Καταταχθεὶς τὸ 1796 εἰς τὴν ἑταιρίαν τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν, διεύθυνεν αὐτὴν μᾶλλον διὰ φρονίμων συμβουλῶν, καὶ διὰ δραστηρίας μετοχῆς εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Φύ-

(1) Ἡ ἑταιρία τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν ἐθεμελιώθη τὸ 1791 ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ῥοῦσελ καὶ τοῦ Θεοβάλδου Οὐόλφ Τὼν. Τὰ μέλη ὑπεχρεοῦντο μεθ' ὅρκου νὰ τηρήσωσιν ἀμοιβαίως τὸ μυστικὸν καὶ νὰ διαδώσωσι τὰς ἀρχὰς των δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς ἰδιαιτέρας καὶ κοινῆς προπαγάνδας.

(2) Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀκροακτῆρια συγκείμενον ἐξ ἡμισείας ὑπὸ Καθολικῶν καὶ Καλβινιστῶν ἤκουε μετὰ κατανύξεως τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν. Ἄνθρωπός τις καταδικασθεὶς ἐν Κεῤῥίκ εἰς θάνατον, μετέβη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης συνοδευόμενος ὑπὸ δύο ἱερέων, τοῦ μὲν καθολικοῦ τοῦ δὲ πρεσβυτεριανοῦ.

Ἐὰν τις εἶναι περίεργος νὰ γνωρίσῃ τὰ σχέδια καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν, ἂς ἀνεγνώσῃ τὴν ἀνάκρισιν τοῦ Θωμᾶ Ἄδδης Ἔμμετ καὶ τοῦ Μὰκ Νέβων, εἰς τὰς United Irishmen. Madden. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ λόρδου Ὀλλανδς εὑρίσκεις ἐκτίμησιν δικαιοτάτην, ἀξιοθαύμαστον εἰς Ἄγγλον, τῆς πολιτικῆς τῶν Ἡνωμένων Ἰρλανδῶν, τοῦ δικαίου ἀγῶνος αὐτῶν καὶ τῆς πιθανότητος τῆς ἐπιτυχίας. Περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ διοργανισμοῦ τῆς ἑταιρίας αὐτῶν ἴδε τὸν Madden, τόμος II, ἐν παραρτήματι.

(α) Revue des Deux Mondes. 1840.

(1) Lamartine, Vie de César.

σει φιλότιμος, προσεκτικός, σιωπηλός, ἂν καὶ πλήρης πάθους, βαθύνους καὶ φιλοκάγαθος, ἀλλὰ κατεχόμενος ὑπ' ἀρχῶν ἀκάμπτων καὶ ἕτοιμος εἰς πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἀγῶνος, εἶχε πολλὰ προτερήματα ἀναγκαῖα εἰς ἀρχηγὸν κόμματος. Οἱ Ἰρλανδοὶ ἔλεγον ὅτι α ὁ λόρδος Φὶτζ Γεράλδος ἦτο » μὲν ὁ ἀγαπητότερος, ὁ εὐγενέστερος καὶ ὁ καλ» λίτερος τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἱκανὸς νὰ » φέρῃ ἐπανάστασιν εἰς αἴσιον τέλος· ὁ μᾶλλον κα» τάλληλος θὰ ἦτο ὁ Θωμᾶς Ἄδδης Ἔμμετ. » Κατὰ τὸ ἔτος 1798, ἐγένετο μετὰ τοῦ λόρδου Φὶτζ Γεράλδου, τοῦ λόρδου Κλογκουρρὺ, τοῦ Ἀρθοὺρ Ὁ Κοννόρου, μέλος τοῦ ἐκτελεστικοῦ Διευθυντηρίου τοῦ συστηθέντος ἐν τῇ πόλει Ὀξφὸρδ, κατά τινα πρόσκαιρον θρίαμβον τῆς ἐπαναστάσεως. Σύμφωνος δὲ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ῥούσσελ καὶ τοῦ Θεοβάλδου Οὐόλφ Τὸν, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ διὰ τὴν πάλην ἣν ὑπεστήριζεν ἡ Ἰρλανδία κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τὴν βοήθειαν τοῦ Διευθυντηρίου καὶ τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας (1). Ὁ Θεοβάλδος Οὐόλφ Τὸν ἀνεχώρησεν εἰς Γαλλίαν, παραγγελθεὶς νὰ διαπραγματευθῇ προσωπικῶς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἰρλανδίας μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Hoche. Διηγοῦνται ὅτι ἡ τελευταία αὐτῶν συνέντευξις, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Τὸν, ἐγένετο ἔν τινι μικρῷ ἀγρῷ τριγωνικοῦ σχήματος, ἐπὶ λόφου παρακειμένου τῷ *Ῥάφθαρναμ*, ὅπου ἦτο ἡ ἕξοχὴ τοῦ Θωμᾶ Ἄδδης Ἔμμετ. Χωριζόμενος ἀπὸ τῶν συντρόφων του ὁ Ἔμμετ παρετήρησεν ὅτι ὁ ἀγρὸς οὗτος ἦτο ἀπαράλλακτος πρὸς ἐκεῖνον ἐν ᾧ ὁ Γουλλιέλμος Τέλλος καὶ οἱ συνωμόται τῆς Ἑλβετίας ὡρκίσθησαν τὴν καταστροφὴν τῆς Αὐστρίας καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ τόπου αὐτῶν.

Ὀλίγον ὅμως διήρκεσαν αἱ πλήρεις ἐλπίδων αὗται ἡμέραι. Ὁ ὄλεθρος τοῦ στόλου καὶ τῆς γαλλικῆς ἐκστρατείας τὸ 1798, ἔφεραν τὴν καταστροφὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ Ἀγγλία ἐπέπεσε κατὰ τῆς Ἰρλανδίας ὡς ταῦρος μαινόμενος, τετυφλωμένη ὑπὸ θυμοῦ. Τὸ αἷμα ἔρρευσε ποταμηδὸν, καὶ πόσαι τότε εὐγενεῖς ψυχαὶ ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τοῦ ἱεροτέρου τῶν ἀγώνων! Οἱ Ἰρλανδοὶ ἐν τῇ πικρᾷ αὐτῶν ἀγανακτήσει λέγουσιν ὅτι, ἡ τρομερὰ καταστολὴ τοῦ 1798 ὑπῆρξεν ὁ Τρόμος τῆς Ἀγγλίας. Ἡ σύγκρισις αὕτη πρὸς τὴν ἀπαισίαν ἐκείνην ἐποχὴν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ἴσως ὑποβολική· διότι ὅλαι αἱ ὠμότητες τῶν περὶ τὸν πρίγκηπα Ἀραυσίας καὶ τῶν στρατοδικείων αἱ σφαγαὶ, αἱ βάσανοι, οἱ ἄνευ δίκης ἀποκεφαλισμοὶ εἰ καὶ παρεβλέποντο, καὶ ἐνεθαρρύνοντο μάλιστα ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, δὲν ὑπῆρξαν ὅμως τὸ ἄμεσον ἔργον τοῦ λόρδου Κάμδεν καὶ τοῦ λόρδου Καστελρήγ, ὅσον τὰ ἐπὶ τοῦ Τρόμου ἐγκλήματα τοῦ Ὅρους καὶ τοῦ Κομμοδόρου τῆς κοινῆς σωτηρίας. « Εἶδον, λέγει ἱερεύς τις κατὰ παράδοξον συγκυρίαν εὑρεθεὶς ἀλληλοδιαδόχως ἐν Γαλλίᾳ τὸ 1793 καὶ » ἐν Ἰρλανδίᾳ τὸ 1798 ἔτος, παρέβαλον τοὺς δύο » τρόμους, εἶδον τὴν ἀνθρώπινον ζωὴν ἐπίσης κα» ταφρονουμένην ἐν Ἰρλανδίᾳ ὅσον καὶ ἐν Γαλλίᾳ, » ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἶδον ἐν Γαλλίᾳ δυστυχῆ πλά» σματα ἐκπνέοντα ὑπὸ βασάνων. »

Καὶ ἀληθῶς ἡ βάσανος ἐν Ἰρλανδίᾳ ὑπῆρξεν ἐπιβάρυνσις τοῦ περὶ ὑπόπτων Γαλλικοῦ νόμου. Μάταιον εἶναι νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὴν σύγκρισιν ταύτην ἥτις ὀλίγην τιμὴν περιποιεῖ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς τὸν νεώτερον πολιτισμὸν καὶ εἰς τὰ μεγαλήτερα ἔθνη τῆς Εὐρώπης. Ἡ θεία Πρόνοια, κρίμασιν οἷς οἶδε, δύναται ὅταν θέλῃ νὰ ἐξαγάγῃ καλὸν ἐκ κακοῦ· ἀλλὰ τὰ ὄργανα τοῦ κακοῦ οὐχ ἧττον εἰσὶν ἀποτρόπαια. Ἐὰν τὸ ἀρχαῖον κυβερνητικὸν σύστημα εἶχε παρακμάσει, ἐὰν αἱ σύνεπειαι τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξαν εὐτυχεῖς διὰ τὴν Γαλλίαν, βεβαίως δὲν εἶναι λόγος νὰ φανῶμεν ἐπιεικεῖς πρὸς τὸ σύστημα τοῦ τρόμου. Μοὶ φαίνεται λοιπὸν ὅτι δὲν πρέπει νὰ δωρήσωμεν εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Λόρδου Καστελρήγ τὴν ἄφεσιν ἣν εὐκόλως ἀποκτᾷ ἡ ἐπιτυχία. Ἡ σκληρὰ αὕτη πολιτικὴ οὐδὲ κἂν ἐπιτηδεία ὑπῆρξεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἠλιθία καὶ θηριώδης. Ἐὰν ὁ χρόνος ἐπέφερε σήμερον ἐν Ἰρλανδίᾳ κατάστασιν, ἂν ὄχι εὐτυχῆ, τοὐλάχιστον εἰρηνικὴν, πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τοῦτο εἰς περιστάσεις ἃς οὐδεὶς ἠδύνατο τότε νὰ προΐδῃ (1). Ἄλλως τε ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὡς γνώρισμα τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἄγγλων χαρακτῆρος, ὅτι ποτὲ δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀπολογηθῶσι διὰ τὴν ἐν Ἰρλανδίᾳ διαγωγὴν αὐτῶν· ὀλίγον καὶ περιεσκεμμένως ὠμίλησαν περὶ αὐτῆς. Καὶ λόγῳ πολιτικοῦ καὶ λόγῳ ἐντίμου αἰσθήματος ῥίπτουσι κάλυμμα ἐπὶ τῶν ἀδικημάτων τῆς πατρίδος των. Τὸ παράδειγμά των θὰ ἦτο ἴσως ἐπωφελὲς νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα ἡ ἀγάπη θεωριῶν ἐπαναφέρει, κατὰ τοὺς καιροὺς καὶ τὰ κόμματα, τὴν δικαίωσιν τοῦ τράμου καὶ τὴν ἀπολογίαν τῆς σφαγῆς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου.

Γνωστὸν ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ τραγικὸν τέλος τῶν ἀρχηγῶν τῆς Ἰρλανδικῆς ἐπαναστάσεως. Ὁ ἐράσμιος καὶ δυστυχὴς Λόρδος Φὶτζ Γεράλδος ἐτελεύτησεν ἐν φυλακῇ, ὑπὸ τὸ βάρος κατηγορίας ἀξίας θανατικῆς ποινῆς· ὁ Θεοβάλδος Οὐόλφ Τὸν ἀπέθανεν ἐπὶ τῆς λαιμητόμου, ὁ δὲ Ἀρθοὺρος, Ὀκοννὸρ, Μάκ Νέβων, καὶ Θωμᾶς Ἄδδης Ἔμμετ, ἐξωρίσθησαν καὶ κατεκλείσθησαν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἡ σύζυγος τοῦ Θωμᾶ Ἄδδης Ἔμμετ ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ ἔζησε κατὰ τὰ τέσσαρα ταῦτα ἔτη κεκλεισμένη ἐν τῇ εἰρκτῇ μετ' αὐτοῦ, δίδουσα αὐτῷ δείγματα ἀγάπης ὁμοίας πρὸς τὴν τῆς Κυρίας Λαφαγὲτ ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Ὀλμουτς.

Σ.

(Ἕπεται συνέχεια.)

(1) Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Θωμᾶς Μοὺρ ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ λόρδου Φὶτζ Γεράλδου, ὅτι ἐὰν τις ἠθέλει ἐπιπλήξῃ τοὺς Ἰνωμένους Ἰρλανδοὺς ὡς ζητήσαντας ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ των τὴν βοήθειαν τῶν Γάλλων, ἔπρεπε νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι οἱ δημιουργοὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1688 ἐνόμισαν, ἀδίκως ἢ δικαίως, συγκεχωρημένον νὰ ζητήσωσι τὸν στρατὸν τοῦ πρίγκηπος Ἀραυσίας ὄχι ἵνα ἀπελευθερώσωσιν ἐκ τοῦ ζυγοῦ ἔθνος ξένον, ἀλλ' ἵνα ἀνατρέψωσι τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου των. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος Ναπολέοντος, ἡ ἐκστρατεία τοῦ στρατηγοῦ Θόμπερ τὸ 1798 εἶχε πᾶσαν πιθανότητα ἐπιτυχίας, καὶ χωρὶς περιστάσεων ὅλως τυχαίων καὶ ἀπροόπτων ἤθελεν ἀφαύκτως κατορθώσει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰρλανδίας.

(1) Μία τῶν περιστάσεων τούτων ὑπῆρξεν ἡ ἐρήμωσις τῆς χώρας, ἕνεκα τῶν μεγάλων μεταναστεύσεων αἵτινες ὠνομάσθησαν Ἔξοδος ὑπὸ τῶν Ἰρλανδῶν, διότι ἡ αὐτοχθονικὴ φυλὴ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ὑποχωρήσῃ εἰ, τοὺς νικητάς. Ὁ Κ. αἱ Λαβέρν ἐν τῷ ἀξιολόγῳ συγγράμματί του περὶ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ γεωργίας λέγει ὅτι, «Ἡ Θεία Πρόνοια ἔδωκεν ἐν Ἰρλανδίᾳ τὴν εἰρήνην διὰ τῆς ἐρημώσεως.»

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΜΝΗΜΑΤΑ.

(Τόμος Ἴδε φυλλάδ. 138 καὶ 156.)

Γ'.

Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου εἰς Ποτσδάμην 1806.

—ooo—

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1806 εἶχε φέρει τὴν Πρωσσικὴν μοναρχίαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ κρημνοῦ. Ὁ στρατός της καταρτισθεὶς καὶ ἐξασκηθεὶς μετὰ τοσούτων φροντίδων ὑπὸ τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου εἶχε καταστραφῆ εἰς δώδεκα ἀλλεπαλλήλους μάχας· τὰ φρούριά της εἶχον ἀνοίξει τὰς πύλας εἰς τὸν νικητὴν, αἱ δὲ ἐπαρχίαι της, καὶ ἐν ἄλλαις ἡ Σιλεσία, ἧς τὴν κατάκτησιν διεπράξατο ὁ δεύτερος Φρεδερῖκος διὰ τοσούτων εὑρῶν στρατιωτικῶν ἐφευρέσεων, κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν γαλλικῶν ταγμάτων. Ὁ ἀετὸς τῶν Γάλλων εἶχε πανταχοῦ καταβάλει τὸν δικέφαλον ἀετὸν τῆς Πρωσσίας, καὶ ἡ ἀτυχὴς χώρα τῶν ἡττηθέντων παρίστα θέαμα μεγάλου ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Ὁ Ναπολέων ὠργισμένος διὰ τὴν προσπαθοῦσαν ὑπεροχὴν τῆς Πρωσσίας, διὰ τὰς μετὰ τῆς Ἀγγλίας ῥαδιουργίας της, καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν μυστικὴν ἐνοχήν της εἰς τὴν συμμαχίαν τοῦ 1805, ὅτε χωρὶς φανερὰ νὰ συνταχθῇ μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ῥωσσίας, εἶχε κρυφίως ἀθροίσῃ στρατὸν σκοπεύουσα νὰ κωλύσῃ τὴν ὀπισθοχώρησιν τῶν Γάλλων ἐν περιπτώσει ἥττας, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐξαλείψῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης, καὶ νὰ καταβιβάσῃ τὸν ἔγγονον τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου εἰς τὸν ἁπλοῦν βαθμὸν ἐκλέκτορος τοῦ Βρανδεβούργου. Οὐδ' αἱ ἱκεσίαι τῶν ὑπουργῶν τῆς Πρωσσίας, οὐδὲ τὰ δάκρυα νέας καὶ ὡραίας βασιλίσσης, οὐδ' αἱ παρακλήσεις τῶν ὑπουργῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ῥωσσίας κατώρθωσαν νὰ τὸν μεταπείσωσιν. Ἀλλ' ὅ,τι τὰ δάκρυα γυναικὸς καὶ αἱ παρακλήσεις δύω αὐτοκρατόρων, ὅ,τι αἱ εὐχαὶ λαοῦ ἀφωσιωμένου εἰς τὸν μονάρχην του, μονάρχην ἀσθενῆ ἴσως μᾶλλον ἢ ἔνοχον, δὲν κατώρθωσαν, τὸ κατώρθωσεν εἰς τάφος, ἐπενεγκὼν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ναπολέοντος μίαν τῶν αἰφνιδίων ἐκείνων μεταβολῶν, ἃς τὸ κοινὸν οὐδὲ νὰ ἐννοήσῃ δύναται οὐδὲ νὰ ἐξηγήσῃ.

Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε διατάξει νὰ κρημνισθῇ ἡ στήλη τοῦ Ῥοσβὰχ, ἡ ἀνεγερθεῖσα εἰς μνήμην ἥττης τινὸς τῶν Γάλλων ἐπὶ τοῦ Ε' Λουδοβίκου, καὶ εἶχε δράξει τὸ ξίφος τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου ἀνακράζων· « Τιμῶ τὸ ξίφος τοῦτο ὑπὲρ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου! ». Ἡ δὲ Πρωσσία, κύπτουσα ἕως τότε σιωπηλῶς ὑπὸ τὸ βάρος τῶν φόρων τοῦ νικητοῦ, ἔφριξεν ὑπ' αἰσχύνης καὶ ὀργῆς μαθοῦσα ὅτι τὰ ὅπλα τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἥρωός της μετέβησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ.

Τότε δ' ἐφάνη πόσην εὐγλωττίαν καὶ δραστηριότητα δύναται ν' ἀναπτύξῃ τὸ πολιτικὸν πνεῦμα ἑνὸς λαοῦ, ἔστω καὶ τεταπεινωμένου. Ἅπασα ἡ Γερμανία ἀντήχησεν ἐκ τῶν κλαυθμῶν τῆς Πρωσσίας, ἥτις ἐθρήνει οὐχὶ τοὺς ἀπολεσθέντας θυσαυροὺς, ἀλλὰ τὸ ξίφος τοῦ βασιλέως της. Καὶ ὁ ἀγγλικὸς τύπος δημοσιεύων τοὺς θρήνους ἐκείνους, ἐφρόντισε κατὰ τὸ εἰωθὸς νὰ τοὺς μεγαλύνῃ καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ δριμυτέρους, ὅπως ἐρεθίσῃ τὸ μῖσος τῆς Εὐρώπης κατὰ τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς Γαλλίας.

Ἂν καὶ ὀλίγον ἔμεινεν εἰς Βερολῖνον ὁ Ναπολέων, δὲν ἠμέλησεν ὅμως νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ποτσδάμην, τὰ λαμπρὰ ταῦτα ἀνάκτορα τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου, τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ προσφιλὲς ἄσυλον, ὅπου ἀφ' οὗ ὕψωσε τὸ ἔθνος του εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς λαμπρότητος, ἐτέρπετο καλλιεργῶν τὰ γράμματα καὶ διατηρῶν μὲ πάντας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ σοφοὺς, φιλοσόφους ἢ διακεκριμένους τῷ πνεύματι ἀδιάκοπον ἀλληλογραφίαν.

Ἐκεῖ διεξήγετο ἡ μετὰ τοῦ Βολταίρου ἐπιστολιμαία διαμάχη ἐκείνη, ἡ ἐπενεγκοῦσα ὁλικὴν σχεδὸν μεταβολὴν ἐν τῇ φιλολογίᾳ. Πρὸς δὲ, ἐν Ποτσδάμῃ κατηρτίσθησαν ὑπ' αὐτοῦ τὰ τοσοῦτον περίφημα ἐκεῖνα τάγματα, ὧν τὰ πρῶτα ἐρρίφθησαν ἐν 1792 κατὰ τοῦ χειμάρρου τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, τὰ δὲ τελευταῖα ἠφανίσθησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς Ἰένης. Ἐκεῖ τέλος ἐντὸς σκοτεινοῦ ὑπογείου ὑψοῦτο καὶ τὸ μνῆμα τοῦ μεγάλου ἐκείνου βασιλέως, εἰς θέσιν ἐκλεχθεῖσαν παρὰ τοῦ ἰδίου, καὶ κατὰ σχέδιον παρ' ἐκείνου δοθέν.

Ὁ Ναπολέων εἰσῆλθεν εἰς τὸ Βερολῖνον τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1806 καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Ποτσδάμην. Μόλις δ' ἐν αὐτῇ, ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν θάλαμον ὃν κατῴκει ὁ μέγας Φρεδερῖκος, καὶ ὃν εἶχον σεβασθῆ ἔκτοτε οἱ Πρῶσσοι πάντοτε θρησκευτικῶς. Οὐδὲν τῶν ἐπίπλων εἶχε μετακινηθῆ, τὰ πάντα ἦσαν ὡς καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου μονάρχου. Ὁ Ναπολέων ἐξέτασεν ὅλα μετὰ προσοχῆς, ἀνοίγων τοὺς σύρτας καὶ ἐγγίζων πᾶν ὅ,τι εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν χεῖρά του.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶπε, μὲ τόνον φωνῆς ἐμφαίνοντα ἔκπληξιν καθεζόμενος ἐπὶ παλαιοῦ ἀνακλιντηρίου, ἡ πολυτέλεια δὲν ἐπικρατεῖ εἰς τὸν θάλαμον τοῦτον.

Ἀλλ' ὅ,τι πλεῖστον τὸν ἔθελξεν ἦτο ἡ ἀνακάλυψις εἴς τινα γωνίαν τοῦ ξίφους, τῆς ζώνης καὶ τῆς ταινίας τοῦ Πρώσσου μονάρχου. Λαβὼν δὲ αὐτὰ μετὰ ζωηρότητος·

— Ὦ! ὦ! Κύριοι, ἀνέκραξεν ἐνθουσιωδῶς ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς περικυκλοῦντας αὐτόν· πρωτεμῶ τὰ τρόπαια ταῦτα ὅλων τῶν θησαυρῶν τῆς Πρωσσίας. Εἶτα μετὰ στιγμιαίαν σκέψιν προσέθηκε· Θέλω νὰ ἴδω τὸ μνημεῖον τοῦ Φρεδερίκου.

Καὶ παραυτίκα ἀκολουθούμενος ὑπό τινων τῶν ἀξιωματικῶν του, διευθύνθη πρὸς τὸ νεκρικὸν μνημεῖον προηγουμένου ὑπηρέτου τινος τοῦ ἀποθανόντος μονάρχου, καὶ κατέβη,φωτιζόμενος ὑπὸ λαμπάδων φερομένων ὑφ' ἑνὸς μόνου ὑπηρέτου, τὰς λιβίνους βαθμίδας τὰς ἀγούσας εἰς τὸ βασιλικὸν ὑπόγειον· μετ' ὀλίγον δ' εὑρέθη ἐνώπιον τοῦ τάφου τοῦ μεγάλου Καρόλου τῆς Πρωσσίας.

Ὁ τάφος οὗτος εἶναι ἁπλούστατος, ἢ μᾶλλον τάφος ὃν πᾶς χωρικὸς δύναται ν' ἀποκτήσῃ εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου του, διότι εἶναι ἐξ ἁπλοῦ λίθου στιλπνωθέντος ὅπως ὁμοιάσῃ μάρμαρον, χωρὶς οὐδὲν πρόσθετον κόσμημα νὰ ἐλαττώνῃ τὴν σοβαρὰν ταύτην μεγαλοπρέπειαν· σιδηροῦς φραγμὸς περικλείει τὸ ἁπλοῦν τοῦτο μνῆμα, ἐφ' οὗ εἶναι γεγραμμένα· *αἱ ἑξῆς μόνον λέξεις·* ΦΡΕΔΕΡΙΚΟΣ Β'. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΠΡΩΣΣΙΑΣ. Οὐδεμία πομπή! οὐδεμία ἐπίδειξις! Τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο εἶναι μαυσώλειον οὐχὶ μονάρχου κραταιοῦ καὶ ἥρωος, ἀλλὰ φιλοσόφου, ὅστις ἀπέρριψεν ὡς μηδαμινὰ παίγνια τὰ πολυτελῆ πρικίλματα καὶ τοὺς πομπώδεις μαρμαρίνους καὶ χαλκοὺς πανηγυρικοὺς, τοὺς κατακαλύπτοντας τὰ μνημεῖα τῶν κοινῶν βασιλέων.

Ὁ Β' Φρεδερῖκος, ὅστις μιμούμενος τὸν ΙΒ' Κάρολον καὶ τὸν μεγάλον Πέτρον εἶχε τηρήσει εἰς τὴν ἐνδυμασίαν του ἁπλότητα, ἔμελλε νὰ δώσῃ διὰ τοῦ τάφου του νέον παράδειγμα τῆς ἀφελείας ταύτης, ἥτις τόσον ἁρμόζει εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας.

Ὁ Ναπολέων ἀπεκαλύφθη καὶ παρετήρει μὲ βαθεῖαν συγκίνησιν τὸ μνῆμα ἐκεῖνο, ὅπου ἔκειτο ὁ στρατηγός, ὃν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων εἶχε λάβει ὡς παράδειγμα. Τί συνέβαινεν ἐντὸς τοῦ εὐρυχώρου νοός του; ὁποῖον κόσμον ἰδεῶν διήγειρε τὸ μαυσώλειον ἐκεῖνο εἰς τὰς διπλόας τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ κεφαλῆς; οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ εἴπῃ· ἀλλ' ὅ,τι δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ εἶναι ὅτι ὁ Ναπολέων ἐνώπιον τοῦ ψυχροῦ ἐκείνου λίθου ἐσκέφθη πόσον ὀλεθρίαν δύναται ν' ἀποβῇ εἰς τὸ ξίφος ἑνὸς ἥρωος ἡ καταστροφὴ βασιλείας ἐγερθείσης ὑπὸ τὸ ξίφος ἑτέρου ἥρωος. Ἴσως ἂν ὁ τάφος δὲν ἐμποδίζῃ δύω μεγαλοφυΐας νὰ συνεννοηθῶσιν, ἡ σκιὰ τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου τῷ ἐπεφάνη περιτετυλιγμένη τὰ ψυχρά της σάβανα, καὶ ἱκέτευσεν αὐτὸν νὰ μὴ θίξῃ τὴν κληρονομίαν ἣν εἶχεν ἀφήσει αὐτὸς εἰς τὸν ἀνεψιόν του. Ἀλλ' εἶναι θετικὸν ὅτι ἀφ' οὗ ἓν τέταρτον ἔμεινεν ἀσαρδαμυκτὶ ἀτενίζων τὸν τάφον ἐκεῖνον, εἶπεν ἐν ᾧ ἐπανήρχετο εἰς τ' ἀνάκτορα· ἀρκετὰ δυνατά, ὥστε τὸν ἤκουσαν οἱ ἀκολουθήσαντες αὐτὸν εἰς τὴν ὑπόγειον ἐκείνην ἐκδρομήν·

— Ὁ Βρανδεβουργικὸς οἶκος θὰ μείνῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Καὶ τῷ ὄντι τὰ πράγματα δὲν ἤρχησαν ν' ἀλλάξωσι μορφήν. Ὁ Ναπολέων ὅστις τέως εἶχε δειχθῆ ἄκαμπτος εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν Πρώσσων ἐπιτετραμμένων τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς σχέσεις μετ' αὐτῶν, ἠλάττωσε τὴν αὐστηρότητά του, καὶ διέπαξε τὸν Κ. Ταλλεϋράνδον ν' ἀναλάβῃ τὰς διαπραγματεύσεις, καὶ νὰ τεθῇ παραυτίκα εἰς σχέσιν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας. Οὗτος δέ, ὅστις ἐνόμιζεν ἑαυτὸν διὰ παντὸς ἀπολεσθέντα, ἀνέλαβε θάρρος, οἱ λαοὶ ἀνέπνευσαν, οἱ διασκορπισθέντες στρατοὶ τῆς Πρωσσίας συνεσωματώθησαν, καὶ αἱ παρακλήσεις τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἀνενεώθησαν· ἐν ἑνὶ λόγῳ τὰ πάντα ὤδευσαν εἰς ταχεῖαν συνδιαλλαγὴν, καὶ οὐδὲν ἄλλο πλὴν τῆς εἰς τὸ μνῆμα ἐκείνης ἐπισκέψεως ἠδυνήθη νὰ φέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Καὶ ὑπεγράφη μὲν ἡ μετὰ τῆς Πρωσσίας εἰρήνη, ἀλλ' ἡ εἰρήνη αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια τοῦ Ναπολέοντος. Εἶναι γνωστὸν πῶς τὸ 1814 ὁ Φρεδερῖκος Γουλιέλμος ἀντήμειψε τὴν γενναιότητα τοῦ ἄλλοτε νικητοῦ του· διότι ἴσως τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσός του ὑπῆρξεν ὀλεθριώτερον εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ ἡ ὀργὴ τῶν Ῥώσσων.

Οἱ γέροντες σωματοφύλακές του, μὲ τὴν ὀρθότητα τῆς κρίσεως ἥτις ἰδιάζει εἰς αὐτοὺς, ἐξετίμησαν κατὰ τὴν ἀληθῆ της ἀξίαν τὴν μετὰ τῆς Πρωσσίας εἰρήνην. Καὶ ἰδοὺ πῶς ὁ Μερλανδιέρος καὶ ὁ Θωμᾶς, οἵτινες ἔτυχον ἐν Ποτσδάμῃ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς, ἐγνωστοποίουν ἀλλήλοις τοὺς φόβους καὶ τὰ προαισθήματά των.

— Λοιπόν! πάλιν καὶ ἄλλος βασιλεὺς εἰς τὸν ὁποῖον δίδεται χάρις, ἔλεγεν ὁ Μερλανδιέρος· εἶναι δυστύχημα,διότι σήμερον ἢ αὔριον οἱ μονάρχαι αὐτοὶ θὰ συνεννοηθοῦν καθὼς κλέπται εἰς πανήγυριν, καὶ θὰ ἐπιπέσουν καθ' ἡμῶν μὲ συνοδίαν τηλεβόλων.

— Οὔρ! εἶσαι πάντοτε μάντις κακῶν· τί σὲ λέγει ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας θὰ θελήσῃ νὰ ῥοφήσῃ καὶ δεύτερον ποτήριον, ἀφοῦ τὸ πρῶτον ἦτον τόσον πικρόν;

— Τίς μὲ τὸ λέγει; ἀπήντησεν ὁ Μερλανδιέρος· ἐγὼ τὸ διελογίσθην. Συγχωρεῖ ποτὲ ἕνας βασιλεὺς τὴν εὐχαριστησιν τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἄλλος νὰ τὸν χαδεύσῃ μὲ ξύλον;

— Ἔλα δά! ὁ μικρὸς δεκανεὺς ἔχει περισσότερον πνεῦμα ἀπὸ σέ, καὶ ἂν ἀφῆκε τὸν βαθμόν του εἰς τὸν βασιλέα αὐτόν, θὰ ἔχῃ βέβαια τὰς αἰτίας του.

— Τί νὰ σὲ εἰπῶ· ὅλαι αὗται αἱ ἐπισκέψεις τοῦ Σατανᾶ εἰς τὸ μνῆμα τοῦ Κώστα καὶ τοῦ Γιάννη ἔβγῆκαν πάντοτε εἰς κακὸν καὶ τοῦ μικροῦ δεκανέως καὶ ἡμῶν.

— Ἀπόδειξέ με το;

— Νὰ σὲ τὸ ἀποδείξω· ἐνθυμεῖσαι εἰς τὴν *Αἴγυπτρον*, ποῦ ἠθέλησε νὰ ἰδῇ τὸ νεκροταφεῖον τῶν *Φαγφαρόνων*. Ἔ! λοιπὸν τί ἔβγῆκε ἀπὸ τὴν ἐπιθεώρησιν ἐκείνην; Ἔβγῆκεν ὅτι πρὶν περάσῃ ὁ χρόνος, ὁ μικρὸς δεκανεὺς ἠναγκάσθη νὰ τὸ *στρύψῃ* ἀπὸ τὴν *Αἴγυπτρον*, συνοδευόμενος μόνον ἀπὸ ὀλίγα πουκάμισα καὶ δύω ἢ τρία ζευγάρια κάλτσαις.

— Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τί ἀποδεικνύει;

— Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ σημαία τῆς δημοκρατίας ἠναγκάσθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν ζωήν της νὰ τὸ *κύψῃ λάσπη*· μ' ἐννοεῖς τώρα;

— Καὶ ἔπειτα;

— Ἔπειτα; γίνεται ὕπατος, πάει καλά. Ἀλλὰ μόλις διωρίσθη αὐτοκράτωρ, τὸν ἔρχεται νὰ ταξειδεύσῃ, φθάνει εἰς Ἀκουίσγρανον, καὶ ἐκεῖ τὸν κατεβαίνει νὰ σκαλίσῃ πάλιν τὴν ποντικότρυπαν ἑνὸς γεννάδα, τοῦ πολίτου μεγάλου Καρόλου ὅστις ἔζη καθὼς λέγουν πρό... Μπᾶ! τί λέγω πρὸ ἑκατὸν χιλιάδων ἑκατοντάδων χρόνων.

— Ἔ! Καὶ τί κακὸν ἐπροξένησεν αὐτό;

— Ὦ! σχεδὸν τίποτε, ἐκτὸς ὅτι ἐνῷ ἐκαθήμεθα ἥσυχοι εἰς τ' αὐγά μας, καὶ ἑτοιμαζόμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἕνα μάθημα *μὲ σοῦρα*, ἠναγκάσθημεν νὰ τρέξωμεν εἰς τὴν Γερμανίαν διὰ νὰ πετσοκοπῶμεν μὲ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ μὲ τοὺς Ῥώσσους...

— Ναί, τοὺς *τρώγ' ἀκόμη ἡ ῥάχη τους*, εἶπεν ὁ Θωμᾶς, ἀλλὰ δὲν *συνεξάγεις* τίποτε μὲ τοὺς δυσχυρισμούς σου.

— *Συνεξάγω*; ὅτι *τὴν πρώτην φορὰν ἀφήσαμεν* τὴν *Αἴγυπτρον*, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν *Φαγφαρόνων*· ὅτι μετὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψιν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ μεγάλου Καρόλου ἐπήγαμεν ἀντὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὴν Γερμανίαν. Καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ τελευταία ἐπίσκεψις εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῶν Πρώσσων θὰ κάμῃ καὶ αὐτὴ τὸ ἐδικόν της.

— Ἠμπορεῖ· ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι, ὅστις *ἔχει νὰ κάμῃ* μὲ τὸν αὐτοκράτορα, εἴτε Ἄγγλος εἶναι εἴτε Αὐστριακὸς, ἔχει νὰ κάμῃ μ' ἐμένα.

Λοχίας τις κράξας τότε τὸν Θωμᾶν καὶ τὸν Μερλανδιέρον, ἔθεσε πέρας εἰς τὴν συνομιλίαν ταύτην, ἥτις καὶ τοι ἔζουσα ὀλίγον τὸν στρατῶνα, ἦτον οὐχ ἧττον πλήρης ὀρθοῦ λόγου, καὶ κατήντησε προφητεία.

Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν ὁ Ναπολέων, ὅστις εἶχεν ἀποσυρθῆ ἐνωρὶς εἰς τὸν ἑτοιμασθέντα δι' αὐτὸν κοιτῶνα εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς Ποτσδάμης, εἶπεν εἰς τὸν ὑπασπιστήν του Ῥάπ, ὅστις τὸν εἶχεν ἀκολουθήσει μέχρι τοῦ δωματίου ἐκείνου·

— Κοίταξε εἰς τὸ ὡρολόγιον τοῦ μεγάλου Φρεδερίκου τί ὥρα εἶναι.

— Ἐννέα ὧραι, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν οὗτος.

— Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὥρα κατὰ τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἀπέθανε πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν, εἶπε σκεπτικὸς ὁ Ναπολέων.

Εἶτα δὲ παρατηρήσας τὸ ξίφος τοῦ Φρεδερίκου, τὸ ὁποῖον κατὰ διαταγήν του εἶχε κρεμασθῆ ὑπὲρ τὴν κλίνην του, τὸ ἔλαβεν, ἐξείλκυσε τὴν λεπίδα, καὶ ἐγγίζων μὲ τὸν δάκτυλον τὴν ἀκωκήν·

— Κεντᾷ ἀκόμη, εἶπε, θὰ τὸ στείλω εἰς τὸν διοικητὴν τῶν ἀπομάχων. Οἱ γέροντες στρατιῶται μου θὰ τὸ διατηρήσουν εἰς μνήμην τῆς ἐδικήσεως ἣν ἔλαβον διὰ τὴν ἧττα τῆς Ῥοσβάχης.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ Ῥάπ, εἰς τὴν θέσιν τῆς Μεγαλειότητός σας δὲν θὰ ἄφινα τὸ ξίφος τοῦτο· θὰ τὸ ἐκράτουν δι' ἐμαυτόν.

Τοῦτο ἀκούσας ὁ αὐτοκράτωρ ἔρριψε πρὸς τὸν ὑπασπιστήν του βλέμμα ἀνεξήγητον, καὶ κτυπῶν ἐλαφρῶς τὸ ξίφος τὸ ὁποῖον πάντοτε ἐφόρει τῷ εἶπε μὲ τόνον δικαίας ὑπερηφανείας·

— Μὴ δὲν ἔχω τὸ ἐδικόν μου, Κύριε σύμβουλε;

Κ. Ρ. Ρ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—ooo—

Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδῶ; — Σκέψεις περὶ ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ὑπὸ Σπ. Ζαμπελίου. 1859. — Εἰς 8ον. σελ. 88.

Φοβοῦμαι μή τις τῶν ἀναγνωστῶν σπεύδων, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν συνήθειαν, νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ ἀναγγελλομένου συγγράμματος ἐκ μόνης τῆς ἐπιγραφῆς, ἐκσφενδονίσῃ μοι κατὰ πρόσωπον τὸ τοῦ Ἐπικτήτου· « Ἔχε σου τὰ λεξείδια. » Διὸ προλαμβάνων ὑπενθυμίζω αὐτῷ ὅτι αἱ μὲν λέξεις σημαίνουσι πράγματα, τὰ δὲ πράγματα ἔχουσιν ἱστορίαν. Ὡς ἡ ἀνεύρεσις λίθου ἔγγλυπτον φέροντος μίαν φράσιν, ἓν ὄνομα, μίαν χρονολογίαν, διαλευκαίνει πολλάκις σκοτεινὸν μέρος τῆς ἀρχαιότητος, οὕτω καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἐξιχνίασις τῶν γενεθλίων, τῆς ἀκμῆς, τῆς παρακμῆς, τῆς μεταπτώσεως μιᾶς λέξεως, ἀρκεῖ ἐνίοτε οὐ μόνον ἐσφαλμένας γνώμας περὶ τὴν ἱστορίαν νὰ διορθώσῃ ἢ καὶ νὰ ἀνατρέψῃ, ἀλλὰ καὶ ἔθιμα, καὶ χαρακτῆρα λαῶν νὰ ὁρίσῃ, καί, νὴ Δία, καὶ περὶ ταυτότητος ὁλοκλήρου ἔθνους νὰ μαρτυρήσῃ. Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν ἀποδείξωμεν, (καὶ ἡ ἀπόδειξις εὐκολωτάτη καὶ πρόχειρος,) ὅτι λέξεις ἑλληνικαί, μὴ εὑρισκόμεναι μὲν μήτε εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς μήτε εἰς τὰ λεξικά, ἐσώθησαν ὅμως εἰς τὸ στόμα τοῦ ὄχλου, τὸ συμπέρασμα ἐξάγεται ἀκαταμάχητον ὅτι ἡ ἄλυσις τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως διετηρήθη ἀσύντριπτος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ὅτι οὐδεμία ξένη ἐπιδρομὴ ἢ μετοικεσία ἐπεκράτησε τῆς ἐγχωρίας φυλῆς, καὶ οὕτω εἰς ἔδαφος καταβάλλεται τοῦ παραβόλου τῆς Γερμανίας ἱστορικοῦ τὸ σαθρὸν οἰκοδόμημα.

Τοιαύτης τινὸς ἐρεύνης καὶ ἀποδείξεως ὑπόθεσιν ἔχει καὶ τὸ προκείμενον πόνημα. Ἁπλῆ τις σύμπτωσις, ἢ λεκτικὴ παραφθορά, ἢ γλωσσικὴ ἐκβαρβάρωσις μετετύπωσε τὸ ᾄδω τῶν ἀρχαίων εἰς τραγουδῶ, ἢ ἔμφυτός τις τοῦ ἔθνους διάθεσις, ἐπίτασιν μείζονα λαβοῦσα ἐκ τῶν μεγάλων καὶ συνεχῶν αὐτοῦ συμφορῶν, ὑποκατέστησεν εἰς τὴν θυμελῆ ἔκφρασιν δι' ἧς οἱ πάλαι ἐσήμαινον τὴν ἐμμελῆ ἑρμηνείαν τῆς ψυχικῆς αὐτῶν καταστάσεως, ἄλλην πένθιμον καὶ παθητικήν; Διὰ τί ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἐνῷ πρὶν ἔχεε

« *Γλώττης τ' ἠδὲ λύρης ἄμβροτα ἄσματα,*»

μετετράπη εἰς τὸ νὰ ψάλλῃ

« *Γοεροῖς στομάτεσσι πένθιμον ᾠδάν.*»

εἰς ἐκτραγῴδησιν; « Πότε, πῶς, καὶ διὰ τί συνέβη ἡ τοιαύτη μεταβολή; »

Καὶ τὰ τρία ταῦτα ζητήματα, εἰ καὶ ἐν συντάμῳ, διότι ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ἀσπαζόμενος τὸ πολλὰ λέγειν ἐν ὀλίγοις τοῦ Πυθαγόρου, λύονται μετ' εὐστοχίας οὐ τῆς τυχούσης, τῇ βοηθείᾳ κριτικῶν, ἱστορικῶν ἅμα δὲ καὶ θρησκευτικῶν στοχασμῶν. Εἰ δὲ καὶ δὶς ἐπικαλεῖται τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἀναγνώστου, τοιοῦτος ὁ εἱρμὸς καὶ τοιαύτη ἡ πειθὼ τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ, ὥστε οὐ μόνον ἀκόπως ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνως προβαίνει διδασκόμενος μέχρι τέλους ὁ ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὸ πόνημα.

Ἀλλ' ὁμιλῶν περὶ ᾄσματος καὶ τραγουδίου ἀναγκάζεται νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ, οὐχὶ παρεκβαίνων, καὶ εἰς τὸν παράδεισον τῆς ποιήσεως, καὶ ἐπιφέρει δόξας ἰδιαζούσας αὐτῷ, (διότι δὲν ἀγαπᾷ ν' ἀντιγράφῃ ἄλλους,) αἵτινες φοβοῦμαι μὴ ἐξαναστήσωσι κατ' αὐτοῦ τοὺς ἐνθουσιαστὰς ἅμα δὲ καὶ τοὺς ποιητὰς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Τὴν ἐποποιΐαν φρονεῖ « καταδικασθεῖσαν μετὰ τὸν καταργήσαντα τὸν μῦθον χριστιανισμὸν εἰς ἀπώλειαν, καθὸ δεομένην μεγαλειότητος μυθοπλαστικῆς καὶ τερατώδους· » τὴν δραματικὴν ληθαργίζουσαν καὶ ληθαργίσουσαν « ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἕως οὗ ἀνακτήσῃ τὸ ἔθνος ἀκεραίαν τὴν ἐθνικὴν αὐτονομίαν, ἀναπτύξῃ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, καὶ μορφώσῃ γλῶσσαν εὔρυθμον καὶ κανονικήν,» καὶ μόνην τὴν λυρικὴν καὶ τὴν περὶ εἰδύλλια, ἐλεγεῖα καὶ *τραγούδια* στρεφομένην, ἔχουσαν λόγους ὑπάρξεως. Συμπεραίνει δὲ ὅτι « οὐδεμία ποιητικὴ πρωτοτυπία θέλει διαφηλίσει τὸν νέον μας Παρνάσσόν, οὐδεμία δὲ προκύψει πραγματικὴ ἐθνωφέλεια ἐκ τῆς στιχουργησεως.»

Καὶ ἐγὼ μὲν φυλάσσομαι μετὰ προσοχῆς ὅπως μὴ προσεπιθέσω καὶ δευτέρας γνώμης τὸ βάρος, ἔστω καὶ ἀβαρὲς, οὐ μόνον διότι δὲν φιλοῦμαι ὑπὸ τῆς Καλλιόπης καὶ τῆς Μελπομένης καὶ τῆς Ἐρατοῦς καὶ τῶν ἄλλων ἓξ ἀδελφῶν, εἰ καὶ μὰ τὸν Ἀπόλλωνα φιλῶ καὶ τὰς ἐννέα περιπαθῶς, ἀλλὰ καὶ διότι δειλιῶ μὴ συνοχλαγωγῶν μετὰ τοῦ συγγραφέως προκαλέσω διορισμὸν οἰστροπλήγος τινὸς ἀστυνόμου. Ἐνθυμούμενος ὅμως, χάρις εἰς τὴν πολιάν μου τρίχα, ὁποία *ἐθνικὴ ὠφέλεια* προέκυψεν ἐκ τοῦ *Δεῦτε παῖδες* τοῦ Ῥήγα, καὶ τοῦ *Τί κηρτερεῖτε* τοῦ Κανέλλου, ἤθελον τολμήσει νὰ διαμαρτυρηθῶ κατὰ τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ συμπεράσματος, *εἴποτε ἡ περὶ στιχουργίας ἰδέα εἶχεν ἀπόλυτον καὶ γενικὴν τὴν ἔννοιαν.*

Τὴν λυρικὴν ποίησιν διαιρεῖ τριχῶς ὁ συγγραφεὺς, εἰς ποίησιν *Κλήρου, Εὐπατριδῶν* καὶ *Λαοῦ.*

Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην ὑπάγει τοὺς *Αἰόλους*, τὰ *Τροπάρια*, τὰ *Δοξαστικὰ* καὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰ στιχουργήματα τὰ εἰς μέτρα ἀρχαῖα καὶ γλῶσσαν ἀπρόσιτον τοῖς πολλοῖς, οἷα τοῦ Ναζιανζηνοῦ, καὶ Συνεσίου, καὶ Ἀθηναγένους καὶ ἄλλων, εἰς δὲ τὴν τρίτην τὴν ἐφ' ἡμῶν καλουμένην *δημοτικὴν* ποίησιν.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ὁρίζει τὴν τελευταίαν ταύτην·

« Κατὰ διάκρισιν τῶν δύο προηγουμένων, ἡ ποίησις αὕτη δὲν ἐπιδιώκει βραδεῖα δόξης καὶ φιλαυτίας, οὐδ' ἐμφιλοχωρεῖ εἰς τὸ πολύζηλον τῆς προγονικῆς ἀπομιμήσεως ἀγωνιστήριον. Θυγάτηρ οὖσα τοῦ παρόντος, καὶ παρόντος ταπεινοῦ, γέννημα αὐτοσχέδιον τῆς περιστάσεως, προϊὸν ἀπρομελέτητον τάξεως μὴ μεμυημένης τὰ μεγάλα τοῦ αἰῶνος, ἀρύεται τὰς ἐμπνεύσεις της μόνον εἰς τὰ ἐπικρατοῦντα πάθη, ὧν ἄλλως τε ἐπιλαμβάνεται ἡγεμονικῷ τῷ τρόπῳ, καὶ μηδέποτε προσφωνοῦσα τὰς Μούσας, τὸν Ἀπόλλωνα, ἢ ἄλλην τινὰ θεότητα ἀρωγόν. Διό, οὔτε ἐπὶ δυσβάτους βράχους θεολογίας ἀναρρίχᾶται, οὔτε καρκινοβατοῦσα τὴν πάτριον διάλεκτον λαφυραγωγεῖ, οὔτε θηρεύει τὴν ἀριστοέπειαν καὶ τοὺς περὶ τὸ ὕψος ῥητορικοὺς φενακισμούς, οὔτε γινώσκει τῆς πτωχαλαζονείας τὴν κακόζηλον ἐπίδειξιν· ἀλλ' ἀποφεύγουσα πᾶν τὸ ἐπιτετηθευμένον, καὶ ἀφῃρημένον, καὶ ἀρχαιότροπον, ἀρκεῖται εἰς τὰ τῆς σήμερον ἐπείγοντα, ψάλλει τὰς οἰκιακάς, ἢ τὰς πολιτικὰς περιπετείας, ἐξυμνεῖ τοὺς ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ γενναιότητι θαυμαζομένους ὑπὸ τοῦ πλήθους, μυθοποιεῖ χαριέστατα διηγήματα, εὐφραίνεται, ἢ θρηνῳδεῖ, ἢ ἀναπεμπάζει εὐαρέστους ἐνθυμήσεις· συντόμως, οὐδὲν παραλείπει τῶν ὅσα πλήττουσιν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς πόθους, τὴν φαντασίαν, τὰς ἀναμνήσεις τῶν ὑποπολιτευομένων τάξεων.»

« Παράδειγμα δὲ ἁπλότητος περί τε τὴν παθοποιΐαν καὶ τὴν σκηνογράφησιν » ταύτης τῆς ποιήσεως, παρεισάγει ἀσμάτιον, τὸ ἀρχαιότερον ἴσως ὅλων ὅσα περιῆλθον εἰς ἡμᾶς· διότι ἐν αὐτῷ γίνεται μνεία τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ Πέτρου, ἀκμασάντων τὴν Γ' ἑκατονταετηρίδα· τὸ ἀσμάτιον τοῦτο, σωζόμενον ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων, παραθέτομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα.

Η ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΙΣ.

Κουρσεύουν οἱ Σαρακηνοί, κουρσεύουν Ἀραβίδες,
Κουρσεύουν τὸν Ἀνδρόνικον κ' ἐπαίρουν τὴν καλήν του,
Ἐγγαστρωμένη' ἐννιὰ μηνῶν, τὴς ὥρας νὰ γεννήσῃ.
Σ' τὴν φυλακὴν τὸ γέννησε, στὰ σίδερα τὸ τρέφει.
5. Ἡ μάνα του τὸ τάγιζε ψυχούδια μὲ τὸ γάλα,
Ἡ Ἀμήρισσα τὸ τάγιζε ψυχούδια μὲ τὰ μέλι,
Κ' ἡ μάνα τὤλεγε ἀπ' ἐδῶ· ἄ υἱέ μου τ' Ἀνδρονίκου!
Τὤλεγ' ἡ Ἀμήρισσα ἀπ' ἐκεῖ· ἄ υἱέ μου τ' Ἀμηρᾶ σου!
Χρονιὰς ἐπάσε τὸ σπαθὶ, καὶ δίπτης τὸ κοντάρι,
10. Κ' ὅταν ἐπάτησε τοὺς ἐχθροὺς κρατεῖται παλληκάρι.
Ἐδόθη, διαλαλήθηκε, κάνένα δὲν φοβᾶται,
Μήτε τὸν Πέτρον τὸν Φωκᾶν, μήτε τὸν Νικηφόρον,
Μήτε τὸν Πετροτράχηλον, τὸν τρέμει ἡ γῆ κ' ὁ κόσμος,
Κὰν ἐν δίκαιος πόλεμος, μήτε τὸν Κωνσταντῖνον.
15. Ἐτράβησαν τὸ μαῦρόν του, πλοῦ, καβαλλικεύει,
Φτερωστηρίαν τοῦ 'χάρισε, 'πάνω εἰς βουνὶν ἐδόθηκε.
Κ' ἐφρίσκει τοὺς Σαρακηνοὺς δικίμιν ἐπηδοῦσαν.
« Δικίμιν τοῦ πηδᾶτε σεῖς, πηδοῦνται κ' ἡ γυναῖκες,

« Ὄχι γυναῖκες ἀτροφκις, ἀλλὰ κ' ἐγγασρωμένες.
20. « Οἱ μαῦροί σας μετροῦν' ἐννιὰ κ' ἕνας δικός μου δέκα.
« Δέστε κ' ἐξαγωνιάστε με τρεῖς δίπλαις τ' ἀλυσίδιν,
« Ῥάψετε καὶ τὰ 'μάτια μου τρεῖς δίπλαις τὸ ῥαφίδιν,
« Βάλτε καὶ στεῖς μαυχάλαις μου τρικάνταρο μολύβιν,
« Καρδώστε καὶ στὰ πόδια μου δυὸ σιδηρένιας κλάπαις.
25. « Νὰ ἰδῶτε πῶς ἀκαπηδοῦν 'Ρωμαῖοι παλληκάρια »
Δένουν κ' ἐξαγωνιάζοντσι τρεῖς δίπλαις ἀλυσίδιν,
Βάλλουν εἰς τεῖς μασχάλαις του τρικάνταρο μολύβιν,
Καρδώνουν καὶ στὰ πόδια του δυὸ σιδηρένιας κλάπαις,
Κ' ἀφοῦ ταῦτα τοῦ 'πείκασι Σαρακηνοί, λαλοῦν του·
30. « Ἀ βρὲ μωρὸν κ' ἀνήλικον κ' ἀπογαλακτισμένον,
« Ἂν ἔχῃς τόπην τρικοπὴν, ἔπαρ' τὴν 'λευθεριάν σου! »
Τινέσσει τὰ δυὸ χέρια του καὶ κόφτει τ' ἀλυσίδιν,
Κλονίζει τεῖς μασχάλαις του καὶ πέφτει τὸ μολύβιν,
Καὶ δυὸ πηδήματά 'καμε κ' ἐβγήκασιν ἡ κλάπαις,
35. Κ' ἀπὸ τοὺς μαύρους τοὺς ἐνιὰ εὐρέθη στὸν 'δικόν του·
Φτερνστριάν τοῦ 'χάρισι, στὴν κάμπον καταβαίνει.
« Υἱέ μου, τοῦ λέγει ἡ μάνα του, υἱέ μου τοῦ λέγει πάλιν,
« Υἱέ μου, κὶ ἂν 'ᾖς στὴν κόρην σου, στάθου νὰ σοῦ συντύχω.
« Ὅλαις ἡ τέντσις κόκκιναις, καὶ τοῦ κυροῦ σου μαύρη,
40. « Κ' ἂν δὲν σ' ἰδῶσιν τρεῖς φοραῖς μὴ γύρνω νὰ πεζεύσῃς! »
Ἰδὰν τοῦ 'σύντυχ' ἔποιας, κ' ὡς τοῦχε παραγγείλει.
Φτερνίζει δεύτερην φορὰν, σὲν κάμπον ἐκατέβη,
Βλέπει τεῖς τέντσις κόκκιναις, καὶ τοῦ κυροῦ του μαύρα.
Γοερὲ' ἰδῶ, γοερὲ' ἀκεῖ. τὴν πόρταν δὲν αὐρίσκει,
45. Δίνει ἕνα κλότσον φοβερὸν, ἔξωθεν ἔσω εὐρέθη.
Ἀνδρόνικος ὁ κύριος του βγαίνει παραργισμένος.
Νὰ καταβῇ τὴν προσκαλεῖ, ἐρωτᾷ, ἐκαρωτᾷ τον·
« Ἀ βρὲ μωρὸν κ' ἀνήλικον, πούβαν ἐν' ἡ γεννιά σου,
» Πέθαν ἡ ῥίζα σου κρατεῖ, πόθαν τὰ γονικά σου;»
50. — « Ἂν δὲν ἰρώσῃς τρεῖς φοραῖς, δὲν γύρνω νὰ πεζεύσω ».
— « Ἂν σύρω 'γὼ τὴν σπάθαν μου, καλὰ θέλω σοῦ 'πόσω ».
— « Ἂν σύρῃς σὺ τὴν σπάθαν σου, ἔχω κ' ἐγὼ 'δικήν μου ».
— « Ἂν πιάσῃ τὸ κοντάρι μου, σὲ κάμνω νὰ πεζεύσῃς ».
— « Ἂν πιάσῃς τὸ κοντάρι σου, ἔχω κ' ἐγὼ 'δικόν μου ».
55. — « Μὰ τὸ σπαθὶν ποὺ ζώνομαι δέκα φοραῖς ἐμόνω·
« Κὶς τὴν καρδίαν μου νὰ 'μπηχθῇ ἂν σὲ καταδικήσω! »
Ἀκρόγυρε κ' ἐπέζευσεν ἀπὸ τὸν μαῦρον κάτω·
Τότε κατεφωτίσαν τον πόθεν ἐν' ἡ γενιά του
Πόθεν ἡ ῥίζα του κρατεῖ, πόθεν τὰ γονικά του
60. Λύτος ἀπελογήθηκεν ἀπ' τὴν ἀρχὴν, καὶ λέγει,
Ὅτ' ἐν' υἱὸς τ' Ἀνδρόνικου 'Αρ.δακουρσευμένος,
Στὴν φυλακὴν 'γεννήθηκε, στὰ σίδερα ἀνατράφη.
Ἀνδρόνικο; ποῦ τὸν θωρεῖ, ἐλούσθη τῶν κλαμμάτων,
Σκκόνει τον στὰ χέρια του τοὺς οὐρανοὺς δοξάζει.
65. « Δοξάζω σε, Πανάγαθε, κ' ἀγιάζω τ' ὄνομά σου,
« Παντίφημος ἀπίμεινα, σήμερον ἐγνώσκίνω »
Κ' εὐθὺς φωνάζει τὸν Παπᾶ, παράκλησιν σημαίνει,
Δίδει χαρίσματα πολλὰ, σχαρίκιν τοῦ φουσάτου,
Βγάλλει τὸ μαῦρο φλάμπουρο, τὸ κόκκινο σηκόνει,
70. Στήνει καὶ τέντα ἠλόχρυση, στὴν Κρήτη κουρσευμένη.

Ὡραία δὲ καὶ ἡ *ἁρπαγὴ τῆς Εἰρήνης*, τὴν ὁποίαν ἤκουσεν ᾀδομένην ἐν Αἰγίνῃ ὁ συγγραφεὺς (σελ. 41), ἀοιδοπρεπεῖς δὲ καὶ κατανυκτικοὶ οἱ ἐπιθαλάμιοι στίχοι οἱ ἐν τῷ ΙΑ' κεφαλαίῳ. Αἱ περὶ τὴν νύμφην παρθένοι διαιροῦνται εἰς δύο, εἰς χορὸν καὶ ἀντίχορον· καὶ ὁ μὲν ᾄδει ἐν ὀνόματι τῆς μητρὸς, ἡ δὲ τῆς νύμφης.

Καὶ πρῶτον ὁ χορὸς δίδει τῇ νύμφῃ συμβουλὰς πῶς νὰ φέρεται πρὸς τὸν πενθερὸν καὶ τὴν πενθερὰν·

« Νυφοῦλα, αὐτοῦ ποῦ θὲ νὰ πᾷς εἰς τὰ πε ερια σου,
'Σὰ δέντρ' ὁλόρθη νὰ σταθῇς, 'σὰ δυόσμο νὰ μυρίσῃς,
'Κὰν ἄλικη γαρόφα τὰ νὰ τοὺς μοσχοβολήσῃς!»

Ἀξιοσημείωτον παράγγελμα ἠθικῆς ἀρετῆς ἐξαλειφομένης, ὡς καὶ πολλαὶ ἄλλαι, καθ' ἑκάστην!

Ἐπὶ τέλους δὲ προστίθησι·

« Δεκάξι χρόνια ἐπότιζα μηλίτζα στὴν αὐλή μου·
Τώρα μοῦ τὴν ἐπαίρνουνε, ἄς 'πάγῃ στὴν εὐχή μου! »

« *Δεκάξι χρόνια!* » ἀλλ' ὅλαι ἄρά γε αἱ νέαι συνέρχονται εἰς γάμον δεκαέξ ἐτῶν ἡλικίαν ἔχουσαι; Βεβαίως πολλαί, αἱ πλεῖσται ἴσως, καὶ ἀνωτέραν. Ὁ προσδιορισμὸς ὅμως οὗτος δύο τινὰ ἐμφαίνει κατ' ἐμέ· πρῶτον ὅτι αὐτὴ ἡ ἡλικία κρίνεται ἁρμοδιωτάτη πρὸς γάμον, καὶ δεύτερον ὅτι ἀείποτε ὑπῆρξεν ἀσβεστὸς ἡ κλίσις καὶ ἀνένδοτος ἡ ἐπίδοσις τοῦ γυναικείου φύλου εἰς τὴν ἀριθμητικὴν πρᾶξιν τῆς ἀφαιρέσεως . . . . τῶν ἰδίων ἐτῶν.

Ἡ δὲ ἀντίχορία, ψάλλουσα ἐξ ὀνόματος τῆς νύμφης, ἀπαγγέλλει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ μελαγχολικὰ ταῦτα·

« Ἔγετε γειὰ γειτόνισσαις, καὶ νοικοκυροπούλαις,
Ἀγαπάνω σ' ἄλλη γειτονιά, σ' ἄλλαις γειτονοπούλαις! »

Ἀλλὰ περὶ δύσιν ἡλίου ὁ χορὸς πλατύνεται, γυναῖκες ἔγγαμοι καὶ γέροντες τάσσονται μετ' αὐτοῦ, ἡ ὄρχησις ἄλλως πως διατυποῦται, καὶ συνηχούντων τῶν ὀργάνων ψάλλονται ἐν μέσῳ τῆς κοινῆς ἀγαλλιάσεως καὶ χαρᾶς στίχοι ἀποσπῶντες τὰ δάκρυα·

« Χαρῆτε νιοί, χαρῆτε νιαῖς,
Κ' ἡ ἡμέρα ὁλοβραδυάζει,
Κι' ὁ Χάρος ταῖς ἡμέραις μας
Μὲ μὲ ταῖς λογαριάζει!
Ἂς πατήσωμε, κι' ἂς 'πάῃ
Τέτοια γῆ ποῦ θὰ μᾶς φάῃ!

——

»Δὲν ἔχει ὁ Χάρος διάκρισι
Δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη,
'Παίρνει παιδιὰ 'πὸ τὸ βυζί,
Γέροντας δὲν ἀφίνει.
Δόστε του, γιὰ νὰ (εὐ)πρεπίσῃ,
Κι' ὁ χορὸς νὰ νυστιμίσῃ! »

——

» Χαρῆτε νιοί, χαρῆτε νιαῖς
Τὰ δροσερά σας νιάτα,
Γιατί θὰ νἄλθῃ ἕνας καιρὸς
Νὰ σᾶς τὰ φάγ' ἡ πλάκα!
Ἂς πατήσωμε, κι' ἂς 'πάῃ
Τέτοια γῆ ποῦ θὰ μᾶς φάῃ!

——

»Τούτ' ἡ γῆ ποῦ τὴν πατοῦμε,
Ὅλοι μέσα θὲ νὰ 'μποῦμε!
Τούτ' ἡ γῆ μὲ τὰ χορτάρια
Τρώγει νιοὺς καὶ παλληκάρια,
Κι' ἀποκάτου στὰ λουλούδια
Τρώγει νιαῖς καὶ κοπελούδια!
Δόστε της λοιπὸν νὰ 'πάρῃ!
Δόστε της μὲ τὸ ποδάρι!

——

»Χαρῆτε νιοί, χαρῆτε νιαῖς,
Τοῦ χρόνου ποιὸς θὰ ζήσῃ;
Ὁ Χάρος ἔχει ἀπόφασι
Ψυχὴν νὰ μὴν ἀφίσῃ.

Ἄρχοντες καὶ μεγιστᾶνες,
Καὶ λοιπὴ φτωχολογιά,
Ὅλους μᾶς τρισμένει ὁ Χάρος
Νιοὺς, γερόντους, καὶ παιδιά!»

Δικαίως ἄρα ἐπιφωνεῖ ὁ συγγραφεὺς μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐλεγείου τούτου· « Ἰδοὺ ὁ Ἡσίοδος, ὁ Θέογνις, ὁ Φωκυλίδης! Ἰδοὺ ἡ ποίησις τοῦ Αἰγυπτίου! Ἰδοὺ τὸ Εὐαγγέλιον! Ἰδοὺ τὰ τροπάρια τῆς ἐνταφιάσεως! Ἰδοὺ ὡσαύτως ἡ πηγή, ὅθεν ἀπέρρευσε καὶ ἀπαρρεύσει πᾶν τὸ καλὸν καὶ πρωτότυπον ἐν τῇ Νεοελληνικῇ ποιήσει! »

Ὅτι δὲ εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως πρέπει νὰ καταγίνωνται οἱ καθ' ἡμᾶς ποιηταί, καὶ ὅτι εἰς τοῦτο μόνον εὐδοκίμησαν μέχρι τοῦδε ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ καὶ ἐμπράκτως, ἐπικαλούμενος τὸ παράδειγμα δύο κορυφαίων ποιητῶν, τοῦ Φωσκόλου καὶ τοῦ Σολωμοῦ.

Ἐνταῦθα ζητῶ συγγνώμην παρὰ τοῦ συγγραφέως ἐὰν, ἀντιγράφων τὴν ἐν σελίδι 56 φράσιν αὐτοῦ, ἐτόλμησα ν' ἀποβάλω μίαν μόνην συλλαβὴν, ἢν ἄρθρον μόνον, ὑποπτευόμενος μᾶλλον ὅτι παρεισέφρησε κατὰ λάθος. Ἀναφέρων τοὺς δύο ἐκείνους ποιητὰς, « προσαγάγει τὰ ὀνόματα αὐτῶν ὡς ΤΩΝ δύο κορυφαίων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ποιητῶν (1)». Ὁ προσδιορισμὸς ὅμως δὲν μοι φαίνεται δίκαιος· διότι ἐὰν τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἁρμόζῃ εἴς τινα τῶν καλλιεργησάντων τὴν λυρικὴν ποίησιν τοῦ *λαοῦ*, ὡς ὁρίζει αὐτὴν ὁ συγγραφεύς, ἁρμόζει ἄρα εἰς τὸν Σολωμὸν ἢ τὸν Χρηστάδηπουλον, τὸν Φώσκολον ἢ τὸν Βηλαρᾶν; Τὸ κατ' ἐμέ, οὐχὶ ὡς ποιητής, διότι πρὸ μικροῦ ἐστηλίτευσα τὴν ἀμουσίαν μου, ἀλλ' ὡς μόριον τοῦ *λαοῦ*, πιστεύω, καὶ πιστεύω, δὲν διστάζω νὰ τὸ κηρύξω, μετὰ ὑμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὅτι τὰ πρωτεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸν λυρικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν τῆς Ἠπείρου. Ναὶ μὲν θαυμάζω τὰ κάλλη τῶν ποιήσεων τῶν μουσολήπτων ἐκείνων τέκνων τῆς καλλιγύναικος Ζακύνθου· ἴσως μάλιστα ὁ ἔνθερμος πρὸς τὴν φιλοπάτριδα ταύτην νῆσον ἔρως μου ἐντείνει ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον τὸν θαυμασμόν μου. Ἀλλὰ διότι ἡ *Φαρμακευμένη* καὶ ἡ *Ξανθούλα* διέδησαν τὸν στενὸν πορθμὸν τὸν μεταξὺ Ζακύνθου καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς γῆς, δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς υἱοθέτησεν ἢ ὅτι προτιμᾷ αὐτὰς τῆς *Ἀφροδίτης κυρίας* καὶ τῆς *Γλυκυτάτης Ἀναΐδος*. Ἐγὼ δὲ καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι μόνον διὰ τὸ κακοφανὲς τοῦ ἤχου ἐψάλησαν καὶ ψάλλονται ἐνίοτε καὶ σήμερον (ὡς ᾄδεται καὶ τὸ Verranno a tè sull'aura καὶ ἡ Casta Diva) ποιημάτια ἐξυφασμένα μὲ *κλάψαις* καὶ *ξεσκλίδια*, σχίζοντα ἀληθῶς τὰς εὐαισθήτους ἀκοὰς τοῦ ἡμετέρου λαοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς οὐ μόνον ἀμφιβάλλει ἐὰν καὶ εἰς αὐτὴν τῆς *Ξανθούλας* καὶ τῆς *Λύγαύλας* τὴν ἐκτραγῴδησιν ἦναι ἁρμόδιον τὸ ἰδίωμα τῆς Ζακύνθου (σελ. 71, 72), ἀλλὰ καὶ κανόνα γραφῆς ἄξιον παραδοχῆς ὑποτυποῖ τὸν ἑξῆς·

«Καὶ ὡς μὲν πρὸς τὴν γλῶσσαν ὁ ποιητὴς, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν οὐ μόνον τὸ ἐνεστώς, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον τοῦ γένους, τουτέστιν ἀναλογιζόμενος τὴν ἐκ Προνοίας ἀδιάλειπτον ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν, δι' ἧς τὰ διῃρημένα μέλη τοῦ Πανελληνίου συνέρχονται βεβαιότερον εἰς πολιτικὴν καὶ φιλολογικὴν ἑνότητα, δὲν θέλει ἀπεριτρέπτως μεταχειρισθῇ τὴ γλωσσάριον τῆς ἐπαρχίας του, τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῆς πόλεώς του, τὴν διάλεκτον ἑνὶ λόγῳ καὶ τὴν προφορὰν, ἃς ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος περιώρισαν ἐξ αἰῶνος ἐντὸς οἰκογενειακῆς τινος περιφερείας· ἀλλὰ θέλει πανσθενεῖ προσπαθήσει νὰ γίνῃ καταληπτός, διὰ γλώσσης ὅσον οἷόν τε πάγκοινον ἔχούσης τὸν χαρακτῆρα πρός τε τὸ ὁλομελὲς Πανελλήνιον τῆς σήμερον, καὶ πρὸς τὸ τῆς αὔριον νοημονέστερον. Αἱ γλῶσσαι κινοῦνται καὶ προοδεύουσιν ἐντὸς τῶν ἐθνικῶν συστημάτων, καθὼς κινοῦνται πλανῆται καὶ δορυφόροι εἰς τὰ διάφορα ἀστρονομικὰ συστήματα. Προάγεται ὁ νοῦς; Συμπροάγεται μετ' αὐτοῦ καὶ ἡ διάλεκτος· διότι ἡ γλῶσσα παρακολουθεῖ τὰ ἴχνη τῆς διανοίας, ὡς ἡ σκιὰ παρακολουθεῖ τὸν πορευόμενον ἄνθρωπον. Οὐαί, λοιπόν, πρὸς τὸν ποιητὴν, ὅστις δὲν ὑπολογίσῃ τὴν ἀειχρόνιον κίνησιν τῆς διανοίας, ἄρα καὶ τῆς γλώσσης τὴν ἀδιάκοπον μετάστασιν! Κινδυνεύουσι τὰ ὑπερχυδαΐζοντα ἔπη του ν' ἀποβῶσι μετ' ὀλίγον ἁπλῶς μνημεῖα γλωττολογικὰ, ὑπὸ τῶν φιλολόγων μόνον καὶ βοηθείᾳ γλωσσαρίου διερμηνευόμενα. »

Δὲν ἀποκρούω, ἄπαγε! τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ παραδοξῶν ὑπολαμβάνω τὴν ἀξίωσιν ἐκείνων οἵτινες, γεννηθέντες ὡς ὁ Σολωμὸς εἰς τόπους ὅπου ἡ γλῶσσα συζομωθεῖσα ἐπὶ μακρὸν χρόνον μετὰ λέξεων καὶ φράσεων ὅλως ξενικῶν, καὶ

« *πᾶν πρόσωπον πλαγιᾶς* »

συμφορεῖσα, κατεστάθη τραγέλαφος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ *Χάος* τοῦ μακαρίτου Γουζέλη, καὶ μήτε σπιθαμὴν τῆς λοιπῆς ἑλληνικῆς χώρας ἐπισκεφθέντες, ζητοῦσι νὰ ἐπιβάλωσι τὸ ἔκφυλον τοῦτο τέρας εἰς τὴν Κύπρον, τὴν Χίον, τὴν Πελοπόννησον, τὸ Αἰγαῖον, τὴν Σμύρνην, τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ στιχουργίας μάλιστα τῆς ὁποίας οὔτε τὰ μέτρα, οὔτε τὸν ῥυθμὸν, ἐνίοτε δὲ οὐδὲ τὸν τονισμὸν ἐννοεῖ τοῦ Ἕλληνος ἡ ἀκοή.

Ὡς δημοτικὸν λοιπὸν ποιητὴν, ὡς ἔγκριτον ἐλεγειογράφον θεωρεῖ τὸν Σολωμὸν ὁ συγγραφεύς.

« Τὰ ἐλεγεῖα ὅσα νέος ὢν συνέγραψεν εἰς πένθος γυναικῶν, καὶ θάνατον κορασίων ἢ παιδίων, καὶ ἄλλας ἠθικὰς ὀδύνας, διαπρέπουσιν ἐν τῇ γραμματολογίᾳ μας, καὶ θέλουσι βεβαίως ἐπιζήσει ὡς πολύτιμοι τῆς δημοτικῆς ποιήσεως μαργαρῖται. »

(1) Ἐπιθέτων ὅτι ὁ συγγραφεὺς στέφει τοὺς δύο τῆς Ζακύνθου ποιητὰς διὰ τοῦ ἐξόχου ἐκείνου ἐπιθέτου ὡς εὐδοκιμήσαντας μόνον περὶ τὴν λυρικὴν, δὲν ἐγκαλῶ αὐτὸν ἐπὶ παραλείψει τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδίου πατρός, ὅστις οὐ μόνον ὡς ἄκριβος δραματικὸς πρέπει νὰ ἀναγραφῇ εἰς τὸ τέμενος τῆς ἡμετέρας φιλολογίας, ἀλλὰ καὶ ὡς πρῶτος δραματοποιήσας ἐν Ἑπτανήσῳ πρὸ τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος εἰς τὴν καθομιλουμένην, καὶ συντελέσας μάλιστα εἰς τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ διὰ πατριωτικῶν δραμάτων.

Ἀλλ' ὡς ποιήσαντα τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ὕμνον καὶ τὸν ἐπιτάφιον τοῦ Βύρωνος κρίνει αὐστηρῶς, καὶ αὐστηρότερον ἔτι ὡς ἐποποιὸν τοῦ Ἀλμπρου. Τοσοῦτον δὲ φαίνονται μοι ἄξιοι μελέτης οἱ λόγοι δι' ὧν ὑποστηρίζει τὴν ἰδέαν αὐτοῦ, ὥστε λυποῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ παραθέσω ἐνταῦθα δεκαεννέα ὅλας σελίδας. Καὶ τολμηρὸς ἂν ὑποτεθῇ περὶ τὰς σκέψεις ὁ συγγραφεύς, ἡ ἀκάγνωστις τοῦ ποιήματος, τὴν ὁποίαν συνιστῶ θερμῶς πρὸς τοὺς ἡμετέρους φιλολόγους, ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι γράφει ἐν τῇ 55 σελίδι·

« Ἐρεύνησα ἐξ ἐπιστάσεως καὶ κατὰ πλάτος τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως· συμπαρέβαλον τὰς διαφόρους φάσεις αὐτῆς· ἐπεφέρθην καὶ μακρὸν καὶ συντόνως περὶ τοῦ ἐξέχοντος καὶ κοινοῦ πρὸς ὅλας τὰς ἐποχὰς αὐτῆς χαρακτῆρος· ἐκφέρω λοιπὸν τὴν γνώμην ταύτην ἐν πεφωτισμένῃ συνειδήσει, καὶ μετὰ πλήρους πεποιθήσεως. »

Νέον λεξικὸν Γαλλοελληνικὸν ὑπὸ Κωνσταντίνου Βαρβάτη, ἀφιερωθὲν πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων Ναπολέοντα Γ'. Ἐκδοθὲν ἀναλώμασι Γ. Στ. Ρεωργαντᾶ. Εἰς τέσσαρας τόμους. Ἀθῆναι 1860.

Ἀπὸ τοῦ 1857 ἔτους ἀναγγείλαντες τὸ λεξικὸν τοῦτο ἐλέγομεν τὰ ἑξῆς (*)· « Τὸ λεξικὸν τοῦ Κ. Βαρβάτη δὲν ἐδημοσιεύθη εἰσέτι· ἐπεστράφη δὲ μόνον εἰς ἡμᾶς νὰ φυλολογήσωμεν τοὺς ἐκτυπωθέντας δύο πρώτους τόμους. Τὰ ἐκδοθέντα ἄχρι τῆς σήμερον Γαλλοελληνικὰ λεξικὰ ἐν Ἑλλάδι, πλὴν τοῦ λεξικοῦ τῶν ΚΚ. Ῥαγκαβῆ, Σκμουρκάση καὶ Νικολαΐδου, εἰσὶ μᾶλλον γλωσσάρια· διότι, διὰ τὸ σύντομον, δὲν περιέχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παραδείγματα, πολλάκις δὲ οὐδ' ἐπισημειοῦνται καὶ ὅλα τὰ σημαινόμενα τῶν λέξεων.

» Ὁ Κ. Βαρβάτης ἐπάτησεν ἄλλην ὁδὸν· ἔχων ὑπ' ὄψιν τὰ δοκιμώτερα τῆς Γαλλίας λεξικὰ, μετέφερεν εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν ὅλον τὸν πλοῦτον αὐτῶν, καὶ οὕτω προσφέρει εἰς τοὺς ὁμογενεῖς λεξικὸν πληρέστερον τῶν προεκδοθέντων. »

Ταῦτα ἐπαναλαμβάνομεν σήμερον μετὰ πλείονος πεποιθήσεως, ἀφοῦ εἴδομεν καὶ τοὺς λοιποὺς δύο τόμους. Ἔχει δὲ τὸ λεξικὸν τοῦτο τὸ προτέρημα, ἀνεκτιμήτον πρὸ πάντων εἰς τοὺς μεταφραστὰς οἵτινες σήμερον δὲν εἶναι εὐάριθμοι, ὅτι περιλαμβάνει τοὺς γενομένους δεκτοὺς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὅρους, τοὺς ὁποίους ἀδύνατον νὰ εὕρωμεν καὶ εἰς τὰ ἐπιμελέστερον ἐξειργασμένα λεξικὰ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Λάβετε, παραδείγματος χάριν, τὸ νεωστὶ ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Κ. Ι. Ι. Κουρτὼ Διβερνερὲ ἐκδοθὲν Γαλλοελληνικὸν λεξικὸν, τὸ ὁποῖον βεβαίως εἶναι ἀξιόλογον διὰ τὴν εὐσυνείδητον ἰδίως ἀντιπαράθεσιν τῶν Γαλλικῶν φράσεων πρὸς τὰς Ἑλληνικάς, καὶ ζητήσατε τὴν ἑρμηνείαν κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ὀνοματολογίαν λέξεως νομικῆς, στρατιωτικῆς ἢ ναυτικῆς. Ναὶ μὲν θέλετε εὑρεῖ τὴν σημασίαν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὴν κυριολεξίαν. Λὲν λέγω ὅτι ὅλοι οἱ παραδεχθέντες παρ' ἡμῶν ὅροι εἶναι ὀρθοί· ἐξ ἐναντίας, περὶ τὴν σύνθεσιν μάλιστα τῶν λέξεων, ἀπαντοῦσι ἐνίοτε ἀμάθεια ἀναβιβάζουσα ἀρθήματα εἰς τὰς παρειὰς τοῦ Ἕλληνος ἀναγνώστου, ἀπὸ τῆς ὁποίας εὐκαίρως ἦτο νὰ καθαρισθῶσι τὰ δημόσια Ἀρχεῖα, Ἐπιστολοῦς Μεγαλοῦπολιν, καὶ Ἀρεοῦπολιν, καὶ Ἀμαλιαπολιν, καὶ νομάρχην *Ἀττικοβοιωτίας*, καὶ *Φωκιδολοκρίδος*, καὶ *ζητεωμιμᾶς*, καὶ *εὐλπιζόμεθα* καὶ *ἀμφιθλίς*, καὶ ἄλλα *φαρμακοσιογάρχαρα*· τινὲς δὲ τῶν ὅρων οὐδὲ ἀκριβεῖς ἀλλ' οὔτε κομψοὶ φαίνονται ὡς ὁ *ἀναμφεστίων* καὶ ὁ *ἀναμφεσθίλητος*. Ἵνα οὖν ὅμως ἀναπληρωθῶσι δι' ἄλλων, ἀνάγκη νὰ γνωρίζωμεν πρὸς τίνας γαλλικοὺς ἀντιστοιχοῦσι.

Καὶ διὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν λόγον τὸ λεξικὸν τοῦ Κ. Βαρβάτου εἶναι ἄξιον συστάσεως. Πολλὴ δὲ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται καὶ πρὸς τὸν ἐκδότην αὐτὸ ἰδίοις ἀναλώμασι, καθόσον συγγράμματα τόσῳ διεξοδικὰ δίδονται, ὡς γνωστὸν, δαπάνης οὐ μικρᾶς, ἐνῷ τὰ μὲν ἡμέτερα εὐτελῆ, εὐτελεστέρα δὲ ἡ παρὰ τῶν ἐγγόνων ἀντίληψις.

ΟΦΕΙΣ ΤΩΝ ΗΝΙΩΝ.

Δημοσιεύσαντες ἄλλοτε (*) περίεργά τινα περὶ μαγείας καὶ μαγνητισμοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν, εἴπομεν ὀλίγα καὶ περὶ τῆς βασκανίας τῶν ὄφεων· ἐπειδὴ δὲ περὶ ταύτης διαλαμβάνει λεπτομερέστερα ἅμα δὲ καὶ τερπνότερα ἡ ἑπομένη διήγησις, παραθέτομεν αὐτὴν ὡς συμπλήρωμα τῆς διατριβῆς ἐκείνης.

« Ἐπισκεφθεὶς τὸν ἐξ Ἰνδιῶν ἐπανελθόντα φίλου μου, παρετήρησα μετὰ περιεργείας τὴν συλλογὴν τῶν ὄφεων εἰς τὴν ὁποίαν ἰδίως ἐνασχολήθη. Εἶδον δὲ μυρία εἴδη τοιούτων, καὶ ἰνδικῶν, καὶ ἀφρικανῶν, καὶ εὐρωπαίων πρὸς τούτοις.

» Πρὸ πάντων ὅμως τῶν ἄλλων εἵλκυσε τὴν προσοχήν μου ὄφις τετραγωνισμένος, οὗ τινος ἡ κεφαλὴ ἐστηρίζετο ἐπὶ μικροῦ κανδυλίου ἐρυθροῦ. Ἕλκυσε δὲ αὐτὴν οὐ μόνον διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὴν στιλπνότατον αὐτοῦ χιτῶνα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν μεθ' ἧς ἦτο ἀποτεθειμένος ἐντὸς πολυτελοῦς κιβωτίου· διότι ἢ εἴθεωρεῖτο ἀξιόλογον ἐπιστημονικὸν ἀντικείμενον, ἢ ἐφυλάσσετο ὡς περίεργόν τι ἐπεισόδιον τῆς περιηγήσεως.

» Ὁ δὲ φίλος μου ἰδὼν τὴν προσοχήν μου, ἐσκυθρώπασε καὶ εἶπε·

— Διὰ τί παρατηρεῖς προσεκτικώτερον τὸ ζῶον τοῦτο;

— Δὲν ἠξεύρω διὰ τί μὲ φαίνεται ὅτι ἔχει ἰδιαιτέραν τινὰ ἱστορίαν.

— Ἔχεις δίκαιον, καὶ θὰ σὲ τὴν εἰπῶ εὐχαρίστως· ἐπὶ δὲ βέβαιος ὅτι ἐὰν δὲν ἤρχεσο θὰ τὴν διηγούμην κατὰ μόνας εἰς ἐμαυτόν.

(*) Φυλλάδ. 18 Μαΐου σελ. 95.

(*) Ἴδε φυλλάδ. 13, σελ. 303.

— Λέγε, σὲ ἀκούω.

» Καὶ καλοκαθήσας εἰς τὸ ἀνακλιντήριον εἶπεν·

— Ὁ ὄφις οὗτος εἶναι ἐκ τῶν καλουμένων εἰς τὰς Ἰνδίας *κόβρα*, ἐκ τοῦ ὡραιοτέρου μάλιστα εἴδους· ἔχει δὲ μέγεθος πέντε ποδῶν, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του δύο κύκλους ὁμοιάζοντας διόπτρας.

» Σημείωσαι δὲ ὅτι οἱ τοιοῦτοι ὄφεις, οἱ ἔχοντες δηλαδὴ τοὺς κύκλους τούτους, εἶναι τρομεροί· ὅταν μάλιστα ὀργισθῶσι καθίστανται φοβεροὶ τὴν ὄψιν. Ἀνυψοῦνται μετ' ἠλεκτρικῆς οὕτως εἰπεῖν ταχύτητος μέχρις ὕψους τριῶν ποδῶν καὶ ἐπέκεινα, καὶ ὅπως ἐπιπέσωσι ῥαγδαιότεροι κατὰ τοῦ θύματος αὐτῶν, περιτυλίσσουσι καὶ συμπυκνοῦσι τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος αὐτῶν. Ἐὰν ποτε εὑρεθῇς ἀπέναντι κόβρα καθέτως ἱσταμένου, ἀναφώνησον ἀμέσως· «Ὁ Θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ,» διότι μετ' ὀλίγον μεταβαίνεις διὰ τῆς κοιλίας του εἰς τὴν αἰώνιον ζωήν. Καὶ μεταβαίνεις, φίλε μου, ἀνοπερθέτως, ἐκτὸς μόνον ἂν ἔχῃς αὐλὸν εἰς τὰ χείλη, ἢ βιολίον ἀνὰ χεῖρας, διότι τότε οὐ μόνον σώζεσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ αἰνὸν ἐκεῖνο πέλωρον, κατὰ τὸν Θεόκριτον, συμφιλιοῦται ἀμέσως μετὰ σοῦ· ἅμα ἀκούσαν τὸν ἦχον στέκεται καὶ βαίνει ἐν ῥυθμῷ πρὸς αὐτὸν εἴτε ταχὺν εἴτε βραδὺν ὄντα.

» Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ὄχι μόνον ἔρωτα πρὸς τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ καὶ ἐμπειρίαν περὶ αὐτὴν ἔχει. Καὶ τὸν τελευταῖον τῶν Ἰνδῶν ἂν ἐρωτήσῃς, θὰ σὲ βεβαιώτῃ περὶ τῆς φιλομούσου κλήσεως τῶν ὄφεων τούτων. Πολλάκις ἀπαντᾷς τοιούτους εἰς τὰς πόλεις σειομένους καὶ ἀμφιταλαντευομένους κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῶν αὐλητῶν.

» Ἐπειδὴ ὅμως σπανίως ὁ περιηγητὴς ἔχει ἀνὰ χεῖρας αὐλὸν ἢ βιολίον, ἐὰν κατὰ τύχην εὑρεθῇ ἀπέναντι κόβρα, δὲν ἐγγυῶμαι τὴν ζωήν του. Ἐγὼ αὐτὸς παρ' ὀλίγον μετέβαινα εἰς τὴν αἰωνιότητα.

» Ἰδοὺ τί μοι συνέβη· Μίαν τῶν ἡμερῶν ἐλθὼν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Γάγγου ἐθαύμαζα τὴν δύοντα ἥλιον· ὅλα περὶ ἐμὲ διηγοῦντο δόξαν Θεοῦ. Ἀστραπηβολοῦντα τὰ κύματα τοῦ ποταμοῦ ἐκυλίοντο μεγαλοπρεπῶς μεταξὺ τῶν χλοερωτάτων ὀχθῶν, καὶ πρὸς τὸν ὁρίζοντα ἔβλεπα σειρὰν λόφων, τῶν ὁποίων τὰς κορυφὰς ἐχρύσιζον ποικίλως αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου. Καὶ θαυμάζων ἐβυθίσθην εἰς ὀνειροπολήσεις.

» Ἀλλ' αἴφνης ἀκούσας τρυγμὸν οὐχὶ μακρὰν ἐμοῦ ἀνέβλεψα, καὶ στρέψας τὸν ὀφθαλμὸν παρετήρησα καὶ εἶδα κυματιζόμενον τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, καὶ γραμμὴν μακρὰν τείνουσαν πρὸς ἐμέ. Τὸ αἷμά μου ἐπάγωσε!... Καὶ ἐν ἀκαρεῖ, παρὰ τοὺς πόδας μου σχεδὸν, εἶδα κόβραν ἀναστηλωθέντα. Ὁ χιτὼν αὐτοῦ ἐξογκοῦται, τρομερὸν ἀνοίγει τὸ χάσμα του, καὶ ὡς ἀμείλικτα ἀγχιστρα προτείνει τοὺς ὀδόντας του· χύνεται... τυλίσσεται περὶ τὸ σῶμά μου, καὶ ἡ ἀποτρόπαιος κεφαλή του ἐγγίζει σχεδὸν τὴν ἰδικήν μου...

» — Θεέ μου! ἀνεφώνησα ἀναβλέψας εἰς οὐρανόν.

» Ἀλλ' ἀμέσως βλέπω κόκκινον μανδύλιον πτερυγίζον μεταξὺ τοῦ τέρατος καὶ ἐμοῦ, καὶ ἀκούω μελῳδίαν. Συνέρχομαι ὀλίγον εἰς ἐμαυτόν, καὶ παρατηρῶ πλησίον μου μικρὰν κόρην, τὴν ὁποίαν πολλάκις ἔβλεπα περὶ τὴν οἰκίαν μου· ἡ κόρη σείει ὁλονὲν τὸ μανδύλιον καὶ ἐξακολουθεῖ τραγῳδοῦσα. Ἐν τοσούτῳ παρέρχονταί τινα δευτερόλεπτα. Καί τοι ὅλως ἔντρομος παρατηρῶ ὅτι ἡ κίνησις τοῦ μανδυλίου φαίνεται κανανίζουσα τὸν ῥυθμὸν τοῦ τραγῳδίου... Βλεπ' ὀλίγον τὸ τραγῴδιον γίνεται λιγυρότερον, τὰ δάκτυλα τῆς νέας Ἰνδοῦ ἐγγίζουσι σχεδὸν τὸν δράκοντα, καὶ ἡ παλάμη αὐτῆς χαδεύει τὸ δέρμα του.

» Καὶ ἰδοὺ ὁ κόβρας ἐκτυλίσσεται, δὲν μὲ σφίγγει πλέον, πίπτει εἰς τὴν γῆν, καὶ ὅλως ἥπιος περιελίσσεται περὶ τοὺς πόδας τῆς νέας· ἡ νέα γονυπετεῖ μετὰ μικρὸν, καὶ ἄρχεται ἡ γοητεία.

» Ὁ δὲ ὄφις γοητευθεὶς οὐ μόνον δὲν ἀπειλεῖ πλέον ἀλλὰ καὶ παρακαλεῖ... Εἶναι εὐτυχής, ἐνῷ ἡ Ἰνδὸς, ὡς νικητὴς ἐπιδιώκων καὶ λαμπροτέραν τῆς νίκης πρᾶξιν, τελείαν καταστροφὴν, μεταχειρίζεται καὶ τελευταῖον ἀκαταμάχητον τρόπον. Εἰς τοὺς λιγυροὺς τόνους τῆς φωνῆς, εἰς τὰς θωπευτικὰς χειρονομίας της προσθέτει καὶ τὴν μαγείαν τῶν ὡραίων καὶ μακροβλεφάρων ὀφθαλμῶν της· τὸ βλέμμα της προσηλοῦται εἰς τὸν κόβραν, καὶ αὐτός, ἀνίσχυρος νὰ ὑπομείνῃ τὴν λάμψιν των, στρέφει τὴν κεφαλήν... Ὁ ἐχθρὸς ζητεῖ ἔλεος!

» Παρελθόντος οὕτω τοῦ κινδύνου, ἦλθον εἰς ἐμαυτόν, καὶ ἐκβαλὼν τὸ πολύστομον πιστόλιόν μου, τὸ ἐγέμισα, ἐσημάδευσα τὸν κόβραν καὶ τὸν ἐφόνευσα.

— Ἡ πιστολιά σου, εἶπα πρὸς τὸν φίλον μου, μ' ἔκαμε νὰ ἀναπνεύσω, διότι σὲ βεβαιῶ ὅτι δὲν ἤμην ἥσυχος· τώρα σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ εἰπῇς, πῶς ἐξηγεῖς τὴν μαγευτικὴν δύναμιν τῆς νέας ἐπὶ τοῦ βδελυροῦ ἐκείνου τέρατος; Ναὶ μὲν πολλάκις ἤκουσα περὶ γοήτων, ἀλλὰ πάντοτε ἐφρόνουν ὅτι ἦσαν ἀπατεῶνες, ὅτι δηλαδὴ ἀφῄρουν προκηρυγμένως ἀπὸ τοῦ ὄρους τοὺς ὀδόντας καὶ τὴν δύναμίν του διά τινος ἰδιαιτέρου τρόπου, καὶ διὰ τοῦτο ὅτε εὑρίσκετο ἔμπροσθεν γόητος ἡσύχαζεν ὡς γνωρίζον τὴν ἀδυναμίαν του.

— Ὁμιλεῖς ὡς ἄπιστος, ὄχι ὅμως καὶ ὡς φυσιολόγος, δέκα ἔτη διετρίψας ὡς ἐγὼ εἰς τὰς Ἰνδίας. Καὶ ἀδυνατῶ μὲν νὰ ἐξηγήσω ἐπιστημονικῶς τὴν δύναμιν τῶν γοήτων, βεβαιῶ ὅμως ὅτι μόνος, ἰδίοις ὀφθαλμοῖς, παρετήρησα τὴν δύναμιν ταύτην. Τόσα πράγματα γίνονται τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἐννοοῦμεν!

» Σημειώσαι δὲ ὅτι οἱ γόητες δὲν ἀποκρίνονται ποτὲ εἰς τὰς περὶ τούτου ἐρωτήσεις σου. Κατὰ τὴν γενικὴν πεποίθησιν ἡ δύναμις τῶν γοήτων ἔχει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, καὶ εἶναι διαδοχική. Ὅθεν μόναι οἰκογένειαί τινες ἔχουσι τὸ μονοπώλιον τῆς γοητείας· οὐδ' ἕνα γόητα εὑρίσκεις ἐκτὸς αὐτῶν.

» Ἰδοὺ τί μὲ διηγήθη φίλος τις, μάρτυς τοῦ συμβάντος·

» Ἀξιωματικός τις Ἄγγλος καθήμενος ἐντὸς

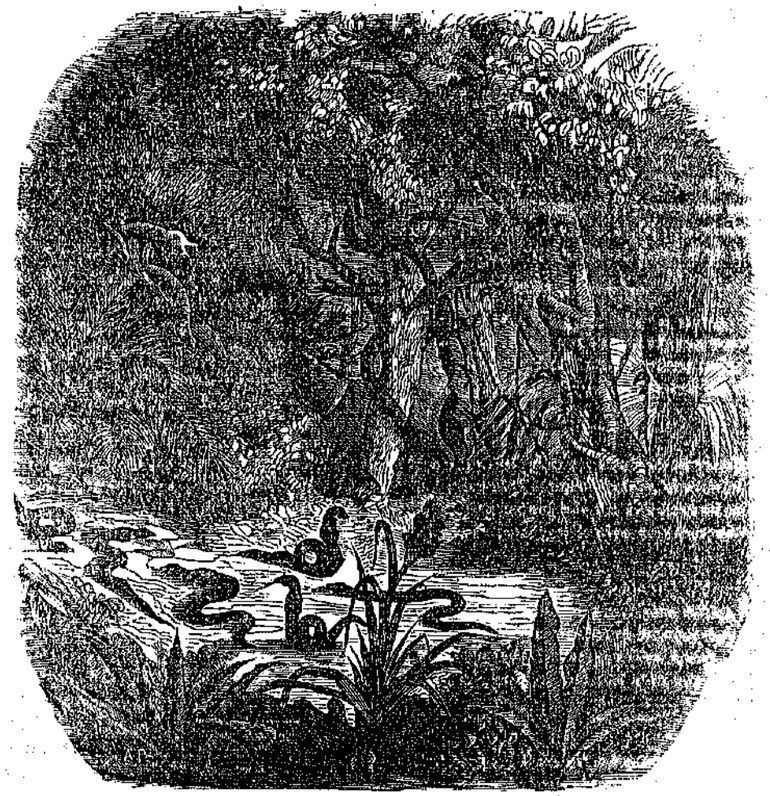

Τὸ Παρασάττον.

χόρτων, εἶδε κόβραν ὅστις ἀναπαυόμενος ἀναλγήτως ἐδείκνυεν ὅτι ἐχώνευε τὸ γεῦμά του· ἐπειδὴ δὲ ἐγνώριζεν ὅτι ὁσάκις οἱ ὄφεις χωνεύουσιν ἀγαπῶσιν, ὡς καὶ οἱ ἄνθρωποι, τὴν ἀνάπαυσιν, τὸν παρετήρει καλῶς ἄνευ φόβου. Ἔστειλε δὲ ἀμέσως νὰ καλέσῃ γόητα γνωστότατον ἐπὶ ἐμπειρίᾳ.

» Ἅμα ἐλθὼν ὁ γόης ἐπλησίασεν εἰς τὸν ὄφιν, καὶ ἔψαλλε μονοτόνως ἄσμα ὄχι βεβαίως ἱκανὸν νὰ ἡδύνῃ τὰς ἀκοὰς σοῦ καὶ ἐμοῦ· ὁ κόβρας ἐξύπνησεν ἀμέσως καὶ ἐκτυλίξας τὸ σῶμά του ἀνωρθώθη προμερός, καὶ ἤρχισε συρίζων συριγμὸν τρομερώτερον. Ὁ ἀτάραχος ὅμως γόης ἐξηκολούθει ψάλλων, καὶ ἀτενίζων τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ δράκοντος. Ἐθριάμβευσε δὲ ἐπὶ τέλους, διότι τὸ θηρίον καταπραῦνθη, ὑπετάγη, καὶ ἐρρύθμισε τὰς κινήσεις του πρὸς τὰς κινήσεις τοῦ γόητος.

» Ἡ σκηνὴ αὕτη διήρκεσεν εἴκοσι λεπτὰ τῆς ὥρας, καθ' ἃ ὁ ὄφις τοσοῦτον ἐγένετο δουλικὸς, ὥστε καὶ τὰς ὄβρεις ἐδέχετο τοῦ Ἰνδοῦ, πτύοντος συνεχῶς ἐντὸς τῶν ὀφθαλμῶν του.

» Τί νὰ σὲ εἰπῶ, φίλε μου, διὰ νὰ σὲ καταπείσω περὶ τῆς παντοδυναμίας τῶν γοήτων! Ἄλλος γνώριμός μου μὲ διηγήθη ὅτι εἶδεν Ἰνδὸν νὰ κοιμᾶται ἔχων ὄφιν ἰοβόλον ἐντὸς τοῦ νυκτερινοῦ πίλου του.

— Καλὲ τί λέγεις;

— Μάλιστα· ὁ ὄφις ἦτον μὲν μικρός, ἴσως δεκαπέντε δακτύλων, ἀλλ' ὡς εἶπα φαρμακερός.

» Ἄλλος γόης Ἰνδὸς θέλων νὰ μὲ δείξῃ τὴν δύναμίν του, ἔφερεν ἕνα ὄφιν ἐκ τοῦ εἴδους ἐκείνου ὅστις ἐκοιμᾶτο εἰς τὸν πῖλον, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ δαγκάσῃ ἀλέκτορα· ἐντὸς δύο λεπτῶν ἀπέθανε τὸ πτηνόν.

— Τί φαρμάκι! ἀνέκραξα ἔκθαμβος.

» Ὁ δὲ γόης ῥίψας ἐπ' ἐμὲ βλέμμα οἴκτου, ἥρπασε τὸν ὄφιν ἀπὸ τὸν λαιμόν, καὶ τὸν κατέφαγε. Καὶ πρῶτον μὲν ἔφαγε τὴν οὐρά, δεύτερον τὴν κεφαλήν, καὶ ἀντὶ ὀπωρικοῦ κατεβρόχθισε τὸ λοιπὸν τοῦ σώματος· ἐνῷ δὲ ἔτρωγεν ἐφαίνετο αἰσθανόμενος ἡδονὴν, τὴν ὁποίαν σπανίως δοκιμάζει καὶ ὁ ἐγκριτότερος τῶν ἡμετέρων γαστρονόμων.

» Δὲ εἶπα ὅτι ἐν γένει θεωροῦνται οἱ γόητες ὅτι κληρονομοῦσι τὸ δῶρον τῆς γοητείας· ὑπάρχουσί τινες ὅμως φυλαὶ Ἰνδῶν πιστεύουσαι ὅτι οἱ ἔχοντες τὸ δῶρον αὐτὸ δὲν τὸ ἔχουσι διαδοχικῶς, ἀλλὰ διότι λούονται κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μὲ ζωμὸν βοτάνων εἰς αὐτοὺς μόνον γνωστῶν.

» Ἰδοὺ, φίλε μου, τί ἐγὼ εἶδα· ἄκουσε τώρα καὶ τί ἀναγινώσκομεν εἰς τὰς Γραφάς.

» Ὁ προφήτης Ἱερεμίας, ὁμιλῶν ἐκ στόματος Κυρίου, εἶπε τὰ ἑξῆς· «Διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἐξαποστέλλω εἰς ὑμᾶς ὄφεις θανατοῦντας, οἷς οὐκ ἔστιν ἐπᾴσαι, καὶ δήξονται ὑμᾶς, λέγει κύριος.»

» Ἄρα ἐπὶ Ἱερεμίου τοῦ γοητευομένους ὄφεις μετεχειρίζετο ὁ Θεὸς ὡς ὄργανον τῆς ὀργῆς αὐτοῦ· ἄρα ἡ ἐπιστήμη τοῦ γοητεύειν ἔχει ἀρχαιοτάτην τὴν καταγωγήν, χρονολογεῖται, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου ἐλεγτοποιοῦ, ὅστις δὲν ἐνόμισεν ἀπρεπὲς νὰ ὀνομάσῃ αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς ἀθανάτους θρήνους του.

» Ἐπειδὴ δὲ ἤλθομεν καὶ εἰς τὴν παλαιὰν Γραφήν, ἂς σ' ἐνθυμίσω καὶ ὅ,τι λέγει ἡ *Ἔξοδος* περὶ ὄφεων.

« Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωυσῆν καὶ Ἀαρὼν λέγων· καὶ ἐὰν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς Φαραὼ λέγων· δότε ἡμῖν σημεῖον ἢ τέρας, καὶ ἐρεῖς Ἀαρὼν τῷ ἀδελφῷ σου· λάβε τὴν ῥάβδον, καὶ ῥίψον αὐτὴν ἐπὶ τὴν γῆν, ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἔσται *δράκων*. Εἰσῆλθε δὲ Μωυσῆς καὶ Ἀαρὼν ἐναντίον Φαραὼ καὶ τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν οὕτως, καθάπερ ἐνετείλατο αὐτοῖς Κύριος· καὶ ἔρριψεν Ἀαρὼν τὴν ῥάβδον αὐτοῦ ἐναντίον Φαραὼ καὶ ἐναντίον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο *δράκων*. Συνεκάλεσε δὲ Φαραὼ τοὺς σοφιστὰς Αἰγύπτου καὶ τοὺς φαρμακούς, καὶ ἐποίησαν καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ τῶν Αἰγυπτίων ταῖς φαρμακείαις αὐτῶν ὡσαύτως· καὶ ἔρριψεν ἕκαστος τὴν ῥάβδον αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο δράκοντες· καὶ κατέπιεν ἡ ῥάβδος ἡ Ἀαρὼν τὰς ἐκείνων ῥάβδους. »

» Καὶ αὕτη λοιπὸν τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἡ περικοπὴ δὲν μαρτυρεῖ περὶ τῆς δυνάμεως τῶν γοήτων; ὅλοι οἱ φυσιολόγοι γνωρίζουσιν ὅτι ὁ κόβρας τῆς Αἰγύπτου γοητευόμενος, πρῶτον μὲν γίνεται ἀκίνητος, ἔπειτα δὲ μένει ὡς ξηρός. Καὶ διὰ νὰ φανῇ ὡς ῥάβδος ἀρκεῖ νὰ σφίγξῃ τὸν λαιμόν του, διότι ἀμέσως ὑποπίπτει εἰς εἶδος καταληψίας, μεταμορφούμενος πρὸς ὥραν αὐτὸν εἰς ῥάβδον.

» Ἐντεῦθεν ἐξάγεται ἀναντιρρήτως ὅτι ὁ σοφὸς Ἀαρὼν καὶ οἱ σοφισταὶ καὶ φαρμακεῖς τῆς Αἰγύπτου ἦσαν *γόητες*· ἀλλ' ὄχι ὅμως ὅτι καὶ τὸ θαῦμα τῆς καταπόσεως τῶν ἄλλων ῥάβδων ἔγινεν ὑπ' αὐτῶν.

» Ἠξεύρεις τί λέγει καὶ ὁ Βιργίλιος, καὶ ὁ Ἡρόδοτος, καὶ ὁ Ὀβίδιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι περὶ γοήτων. Δὲν ἐνθυμεῖσαι τὰ τοῦ Πλινίου περὶ τῶν *ψύλλων* τῆς Ἀφρικῆς;

» Διηγεῖται ὅτα τὰ *σώματα* τῶν *ψύλλων* ἡ γοήτων ἀποπνέουσιν ὀσμὴν δι' ἅλων τῶν πόρων, ῥίπτουσαν εἰς λήθαργον τοὺς ὄφεις.

» Ὁ Ἀριστοτέλης βεβαιεῖ ὅτι ὁ σύελος τοῦ ἀνθρώπου βλάπτει τοὺς ὄφεις· ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὅτι Βαβυλώνιος ὁ Χαλδαῖος ἐγοήτευε καὶ ἐφαρμάκευε διά τινων θείων λογίων.

» Τὸ κατ' ἐμὲ ὅμως ὁ Πλίνιος παραλαλεῖ, διότι πολλάκις ἐμύρισα τοὺς γόητας, καὶ ἐπείσθην ὅτι δὲν ἀποπνέουσι κἀμμίαν ὀσμήν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης, ὑποθέτω, δὲν παραέχει δίκαιον· διότι πῶς ἠμπορεῖ τις νὰ ἐμπτύσῃ εἰς τὸ στόμα ὄφεως; ὅσον δὲ διὰ τὴν μέθοδον τοῦ Βαβυλωνίου, νομίζω περιττὸν νὰ τὴν ἀνασκευάσω· διότι τὰ θεῖα λόγια ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἀπαλύνωσι τὴν ἐσκληρυμμένην καρδίαν σοῦ καὶ ἐμοῦ· ἀλλὰ τὴν τῶν ζώων;

— Τί φρονεῖς λοιπὸν σύ, φίλε μου; ἠρώτησα.

— Δὲν φρονῶ τίποτε· ἰδοὺ μόνον τί δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν· τὸ βλέμμα τοῦ *κατὰ διαδοχὴν γόητος* ἔχει δύναμιν βασκανίας, ἀμέσου μαγνητισμοῦ. Μετὰ τὸ πρῶτον τοῦτο ἀποτέλεσμα, ὁ *μαγνητίζων* διπλασιάζει, τριπλασιάζει, πενταπλασιάζει τὸ φευστόν, καὶ ῥίπτει ἐπὶ τέλους ὡς διὰ χλωροφορμίου εἰς λήθαργον τὸν δράκοντα· τοῦτο φρονῶ.

— Εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθην· ἀλλὰ τί ἔγεινε ἡ νέα γοῆτις μετὰ τὴν πιστολιάν σου;

» Ὁ φίλος μου ἐπιπυθρώπασε, καὶ μετὰ μικρὸν ἀπεκρίθη·

— Τὸ τέλος της ὑπῆρξε τραγικώτατον, καὶ, κατὰ δυστυχίαν, αἴτιος ἤμην ἐγώ· καὶ ἰδοὺ πῶς·

» Μάθε ἐν πρώτοις ὅτι ὄφεις τινὲς, καὶ μάλιστα οἱ κόβραι, θεωροῦνται παρὰ τῶν Ἰνδῶν ὡς ὄντα θεῖα, πολὺ ἀνώτερα ἡμῶν. Διὰ τοῦτο λέγεται ὅτι πάτρίδα ἔχουσι παρκειμένην εἰς τὸν θρόνον τοῦ Παντοκράτορος, καὶ ὅτι ἐρχόμενοι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἔρχονται ὡς ἐπιτιμηταὶ τῶν ἀσθενειῶν ἡμῶν.

» Ἡ πατρὶς τῶν κοβρῶν, ὡς μὲ διηγήθη ἡ νέα γοῆτις, καλεῖται Νάγα Ῥαβενέ, καὶ ἔχει δέκα χιλιάδων λευγῶν περιφέρειαν. Καὶ δὲν ἔχει μὲν ὄρη, ποτάμους, λίμνας καὶ δένδρα, ἀλλ' ἔχει τὸ *Παρασάττον*, δένδρον ἀπαράμιλλον. Οἱ κλῶνές του φέρουσιν αἰωνίως λαμπρότατα ἄνθη καὶ ὡραιοτάτους καρπούς, καὶ, πλὴν τούτου, προφέρουσιν ἐν ἀκαρεῖ ὅ,τι καὶ ἂν ζητήσωσιν οἱ ὄφεις τῆς Νάγα Ῥαβενέ.

» Ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ *Παρασάττου* ἕρπουσι, τυλίσσονται, ἢ ἀναπαύονται οἱ ἀναρίθμητοι κάτοικοι τοῦ μεμαγευμένου τούτου κόσμου. Εἶναι ὁ παράδεισος τῶν ὄφεων, καὶ παράδεισος δικαίως ἀφιερωθεὶς εἰς αὐτούς, διότι, καθ' ἃ λέγει ἡ θεογονία τῶν γοήτων, οἱ κόβραι καὶ ἄλλοι τινες δράκοντες, ὑπῆρξαν κατ' ἀρχὰς θνητοὶ μὲν ἄνθρωποι ὡς καὶ ἡμεῖς, ἀλλὰ πολὺ πλέον ἐνάρετοι. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οὕτω δὲν ἦσαν τέλειοι, ὁ Βούδδας κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἕρπωσιν· εἰς ἀμοιβὴν δὲ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἔδωκεν αὐταῖς τὴν Νάγαν Ῥαβενέ· ὅθεν φοβούμενοι ἅμα δὲ καὶ σεβόμενοι τὸν Βούδδαν οἱ δράκοντες ἐκεῖνοι, πολιτεύονται ἐναρέτως, ζῶσιν ἐν ἁρμονίᾳ, ἔχουσι κυβέρνησιν καὶ θρησκείαν τὴν ὁποίαν δὲν μολύνουσι πώποτε.

» Αὐτὰ ὡς ἔγγιστα μὲ διηγήθη, φίλε μου, ἡ μικρὰ γοῆτις, ἐνῷ ἐπροσπάθουν νὰ τὴν παρηγορήσω διὰ τὸν φόνον τοῦ θείου κόβρα. Ἐννοεῖς λοιπὸν ὅτι τοιαύτην πίστιν ἔχοντες οἱ Ἰνδοὶ δὲν συγχωροῦσι ποτὲ τὸν φονεύοντα τοὺς ἱεροὺς δράκοντας. Διὸ καὶ ἡ νέα Ἰνδός, ὅτε εἶδε τὸν κόβραν ἀκίνητον, ἤρχισε νὰ κόπτεται καὶ νὰ θρηνῇ, καὶ νὰ παραδίδεται εἰς ἀπελπισίαν· ἡ δὲ ἀπελπισία της μετεβλήθη μετ' ὀλίγον εἰς τρόμον, ὅτε ἤκουσεν ὀλίγα βήματα μακράν, Ἰνδὸν ἐπιμελήττοντα καὶ ἀπειλοῦντα αὐτήν.

» Ὁ Ἰνδὸς ἔτρεξεν ὡς ἀστραπὴ πρὸς αὐτήν, καὶ ὡς ἀστραπὴ ἐνέπηξε μάχαιραν εἰς τὸ στῆθός της, καὶ εἶπε·

— Τὸν ἐμάγευσες διὰ νὰ τὸν σκοτώσῃ ὁ Φραγκος, ἐξ ὥρα σου καλὴ λοιπόν. — Καὶ χωρὶς νὰ ῥίψῃ οὔτε δεύτερον βλέμμα εἰς τὸ ὑβρά τους, ἐγονάτισε παρὰ τὸν κόβραν, καὶ μὲ ἠτένισε φοβερός.

» Ἡ νέα ἔπεσεν εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ εἶπεν·

— Ἤξευρα ὅτι θὰ μὲ συμβῇ δυστύχημα. Σὲ παρακαλῶ, Κ. Φράγκε, νὰ μὲ θάψῃς εἰς τὸν ἱερὸν Γάγγην, καὶ νὰ παρακαλέσῃς τὸν Βούδδαν νὰ συγχωρήσῃ τὴν γοῆτιδα· αὐτὸς δέ, ἐπιτάξασε δακτυλοδεικτήσασα μὲ χεῖρα τρέμουσαν τὸν κόβραν, εἶναι εἰς τὴν κατοικίαν τῶν μακαρίων, εἰς τὸ *Παρασάττον* τῆς Νάγης Ῥαβενέ! Εἰς ἐνθύμησίν μου σεβάσθητι τὸ θνητὸν σῶμά του.

» Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐξέψυξεν· ἐγὼ δὲ ἀπέθηκα εἰς τὸν χόρτον τὸ σῶμά της.

» Ὁ δὲ Ἰνδὸς ἀνεγερθεὶς μὲ ὁρμὴν ἐπέδησε πρὸς ἐμέ, πάλλων τὴν μάχαιράν του· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπρόβλεπα τὴν ἐκδίκησιν, εἶχα ἕτοιμον τὸ πολύστομον πιστόλιόν μου . . . τὸ ἐκένωσα ἀμέσως κατ' αὐτοῦ, ἤνοιξα τὸ κρανίον του, καὶ ὁ θάνατος ἦλθεν ἐν ἀκαρεῖ.

» Φαντάσθητι, φίλε, τὴν θέσιν μου· εὑρισκόμην ἐν μέσῳ τριῶν πτωμάτων, καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἤμην ὁ φονεὺς τοῦ ἑνός.

» Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπλησίαζεν ἡ νύξ, ἔπρεπε νὰ φροντίσω τί νὰ κάμω. Καὶ πρῶτον μέν, ἐκτελῶν πιστῶς τὴν διαθήκην τῆς ἀτυχοῦς γοήτιδος, ἔσυρα τρέμων εἰς τὸν Γάγγην τὸ σῶμά της, ἀφοῦ ἔβρεξα μὲ τὰ δάκρυά μου τὸ μέτωπόν της· καὶ λαβὼν τὸ κόκκινον μανδύλιόν της τὸ φυλάττω ὡς κειμήλιον.

» Τὸν δὲ κόβραν περιετύλιξα μὲ τὸν μανδύαν μου· καὶ ἐπειδὴ ἦτον σκότος ἦλθα ἀπαρατήρητος εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Τὸν δὲ Ἰνδόν, τί τὸν ἔκαμες;

— Παρεκάλεσα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του τὸν Θεόν, περὶ δὲ τοῦ σώματός του οὔτε ἐφρόντισα.

— Θὰ σὲ ἔκαμε πολλὴν ἐντύπωσιν τὸ περιστατικὸν τοῦτο;

— Ἀπὸ τὴν ὥραν καθ' ἣν οἱ ὡραῖοι ὀφθαλμοὶ τῆς γοήτιδος ἐκλείσθησαν ὑπὸ τὴν χεῖρά μου ἔχασα τὴν ἡσυχίαν μου.

— Εἴστε τὸν κόβραν αὐτόν . . . ἐπρόσθεσα δείξας τὸν δράκοντα τὸν ἀναπαυόμενον ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ μανδυλίου.

— Θεωρῶ ὡς ἅγιον λείψανον, ἀπεκρίθη μελαγχολικῶς ὁ φίλος μου· ἡ γοῆτις μ' ἐγοήτευσε μὲ τὸ τελευταῖόν της βλέμμα. »

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰς τὴν 1. τοῦ 1860 ἔτους.

—ooo—

Σοῦ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς μας καλῶς ἦλθες, χρυσομάλλη,
Νὰ λουσθῇς σοῦ διαμαντένιο καὶ γνωστό σου περιγιάλι.
Ντροπαλὴ στὸν ἀγκρμό σου λουλουδίζ' ἡ μυγδαλιὰ,
Καὶ βοσκοῦ φλογέρα παίζει καὶ ἐυπνοῦνε τὰ πουλιά.

—ooo—

Ἄλλοτε, θυμᾶσαι, ἦλθες ἕλος δέξα καὶ νεότης,
Κ' ἐλημέρευες μαζῆ μας εἰς τοὺς κάμπους στρατιώτης,
Μὲ τὸν Διάκο καὶ Τσαβέλλα περπατοῦσατε μαζῆ,
Πλὴν ὠρφάνευσες, καϋμένε, καὶ κανένας σου δὲν ζῇ.

—ooo—

Πέρασαν ἐκεῖν' οἱ χρόνοι καὶ κανεὶς δὲν σὲ γνωρίζει!
Ἀνθισμένη ἐλπὶ τώρα, πολεμάρχη, σὲ στολίζει,
Κ' ἡ Πανδώρα μου σὰν φῶς σου ἐνῷ βγῆκες τὰ μαλλιά,
Μὲ ταῖς ἐμορφαις χορεύει κάτω στὴν ἀκρογιαλιά.

—ooo—

Λυών' ἡ Μοῦσα, ἐδῶ κάτω, σὰν ἐξόριστη θεότης,
Ποῦ ὁ δόλος κ' ἡ κακία εἶναι τὸ μαρτύριό της·
Πλὴν τὴν ἔρημην ἀνδρία καὶ τὸ κάλλος ἀγαπᾷ,
Κ' εἰς τοὺς μάρτυρας λουλούδια κ' εἰς ταῖς ἐμορφαις σκορπᾷ.

—ooo—

Τρέξετ' ἐμορφαις, ἐλᾶτε στ' ἀνθισμένο μου πανέρι . . .
Ἔρχονται, καὶ χύνουν μόχο καὶ δροσιὰ σ' ὅλα τὰ μέρη.
Μιὰ τὴν ἄλλη σὰ λουλούδια σκύφτουν καὶ κρυφομιλοῦν,
Κ' εἰς τὸ μυστικὸ ποῦ λένε πονηρὰ χαμογελοῦν.

—ooo—

Νὰ ἡ πρώτη! τὰ δροσάτα δυώ της μάτια ψυχαλίζουν,
Κ' εἰς τὴν κάθυγρή τους λάμψα ἕνα βρέφος καθρεφτίζουν.
Στὸ χαριτωμένο βρέφος λευκὸ δίνω γιατεμί,
Καὶ γελοῦν οἱ τιμημένοι τῆς μητέρας ὀφθαλμοί.

—ooo—

Νὰ κ' ἡ ἄλλη μὲ τοῦ πόνου τὴν ἀχνάδα καὶ τὴ χάρη,
Μαυροφορεμένη πούλια, εἰς ἰτιᾶς πενθεῖ κλωνάρι.
Ἤλα, κόρη ζηλεμμένη, στὰ λουλούδια μου καὶ Εὐ,
Ἄνθη λέμονιᾶς σοῦ πλέκω, γιὰ τὴν κόμην τὴν χρυσῆ.

—ooo—

Ποιὰν' αὐτὴ ποῦ σὰν τὸν κύκνο μεσ' τὰ δάση κατεβαίνει;
Ὦ τὴ νειόνυφη νεράϊδα! ὦ τὴ μικρφιλημένη!
Τοῦ Χριστοῦ τὸ χαμογέλοιο στὰ δυὸ χείλη της πλανᾷ,
Κ' ἀναρίθμητα διαμάντια κάθε βλέμμα της γεννᾷ.

—ooo—

Τὸ δροσάτο αὐτὸ κρῖνο πάρε, φῶς μου, νὰ μυρίσῃς,
Ἑλληνόπουλο κανένα μιὰν αὐχὴ νὰ μᾶς χαρίσῃς.
Κ' ἐνῷ σκύβεις σπὴν ἀφράτη νὰ τὸ σφίξῃς ἀγκαλιά,
Νὰ σὲ χαιρετοῦν τ' ἀηδόνια στῆς νυκτὸς τὴ σιγαλιά.

—ooo—

Κ' ἡ Ἑλλάς μας! ... Τόπου, τόπον σιτί, πτωχή μας τὴν μητέρα,
Ποῦ σὰν μάρτυρας πρεβαίνει μὲ τῆς νίκης τὸν ἀέρα.
Τὴν ἐξέχασαν, καὶ μοιάζει σὰ θλιμμένη Παναγιά,
Ποῦ τῆς πᾶραν τὸ κανδήλι καὶ τῆς λείπε' ἡ λειτουργιά.

—ooo—

Ἄνθη μ' ἔμειναν ὀλίγα, καὶ τὰ μίγνω ἕνα ἕνα
Εἰς τὸ χῶμα τῶν μαρτύρων κ' εἰς ἐσᾶς λησμονημένα.
Κ' ἐνῶ ψάλλω τὸ τραγοῦδι τῆς πικρῆς παλληκαριᾶς,
Τρίζουν κόκκαλα σπαρμένα καὶ πελάου καὶ στεργιᾶς.

—ooo—

Γ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ.

ΔΙΦΟΡΑ.

ΦΩΤΙΣΜΟΣ ΠΑΡΙΣΙΩΝ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1858 ἔτους αἱ δημόσιαι ὁδοὶ τῶν Παρισίων ἐφωτίζοντο ὑπὸ 108,733, σωλήνων ἀερίου· εἰς δὲ τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας ἠριθμοῦντο πλέον τῶν 2 ἑκατομμυρίων σωλήνων. Τὸ δὲ ὁλικὸν μῆκος ὅλων ὁμοῦ τῶν σωλήνων τούτων ὑπελογίσθη εἰς 195 μίλια. Ὑπῆρχον πρὸς τούτοις ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ καὶ 3,608 φανοὶ φέροντες 5,880 φῶτα. Ὅλην ὑπολογίζοντες τὴν φωτοδόχον δύναμιν ὅλων τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀεριοφόρων σωλήνων, καὶ ὑποθέτοντες αὐτὴν ἀποτελοῦσαν φωταγωγόν τινα σωλῆνα μετέωρον ἄνω τῶν Παρισίων εἰς ὕψος 2500 μέτρων, θέλομεν εὑρεῖ ὅτι αὕτη ἤθελε φωτίζει ὁλόκληρον τὸν νομὸν τοῦ Σηκουάνα μὲ φῶς, ὁποῖον ὡς ἔγγιστα ὑπάρχει κατὰ τὰς νεφελώδεις τοῦ χειμῶνος ἡμέρας.

ΠΕΡΙ ΒΟΜΒΥΚΟΤΡΟΦΙΑΣ. Οἱ βόμβυκες τῆς μωρέας δὲν εἶναι ἐν τῇ ὑφηλίῳ οἱ μόνοι μεταξοποιοί, καὶ πιθανὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον καὶ ἄλλα εἴδη τούτων πρὶν ἢ γίνωσι γνωστοὶ ἐν Βυζαντίῳ οἱ τῆς μεταξῆς. Ὁπωσδήποτε ἀπεδείχθη ὅτι πλεῖστα εἴδη τοιούτων ὠφελίμων ἐντόμων ζῶσιν ἐπὶ διαφόρων δένδρων καὶ φυτῶν, ἐξ ὧν πρό τινων ἐτῶν εἰσήχθησαν κατ' ἐπιτυχίας εἰς Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν οἱ ἐπὶ τοῦ ῥικίνου καὶ ἐπὶ τῆς δρυὸς τρεφόμενοι, καὶ γνωστοὶ ὑπὸ τὰς ἐπιστημονικὰς ὀνομασίας Bombyx cynthia, καὶ Bombyx Pernyi, οἵτινες ἠδύναντο κάλλιστα καὶ ἄνευ πολλῶν ἐξόδων νὰ εὐδοκιμήσωσιν εἰσαγόμενοι καὶ ἐν Ἑλλάδι.... ἀλλ' ἐπιμελείᾳ τίνος;....

ΠΕΡΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἄστεος (intra muros) τῶν Παρισίων ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1851 ἔτους τὴν ἑξῆς αὐξομείωσιν. Τὸ

1801	ὑπῆρχε	πληθυσμός.	547,756
1817	»	»	713,966
1826	»	»	890,905
1831	»	»	774,338
1836	»	»	909,126
1841	»	»	935,261
1846	»	»	1,053 997
1857	»	»	1,063 262

συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς φρουρᾶς· ἥτις ἐσύγκειτο ἐκ 31,732 ἀνδρῶν. Ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι εἰς διάστημα ἑπταετίας ἑκατονταετηρίδος ἐδιπλασιάσθη ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως.

ΕΝΤΟΜΑ ΤΩΝ ΣΙΤΗΡΩΝ. Διὰ διαφόρων πειραμάτων ἀπεδείχθη ὅτι τὸ χλωροφόρμιον καὶ ὁ θειοῦχος ἄνθραξ (sulfura de carbone) φθείρουσι καὶ ἀφανίζουσι τὰ ἔντομα τὰ καταβιβρώσκοντα τὰ σιτηρὰ καὶ ἄλλα ὄσπρια. Κατὰ δὲ τὰς γενομένας ἐν Ἀλγερίᾳ δοκιμὰς, ἀπεδείχθη ὅτι πέντε γράμμια θειούχου ἄνθρακος ἀρκοῦσι πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν ἐντόμων τῶν ὑπαρχόντων εἰς ποσότητα ἑνὸς κανταρίου ὀσπρίων, ἡ δὲ φθορὰ τῶν ζωυφίων γίνεται ἐντὸς 24 ὡρῶν. Τὰ οὕτω καθαρισθέντα ὄσπρια φυλάττουσι κάλλιστα τὴν φυσικὴν αὐτῶν δύναμιν, καὶ χρησιμεύουσι, μάλιστα ἀφοῦ ἀερισθῶσιν εἰς τροφὴν ἀνθρώπων τε καὶ ζώων.

ΠΡΟΒΑΤΟΤΡΟΦΙΑ. Σύγγραμμα περὶ πολιτειογραφικῆς δημοσιευθὲν ἐν ἔτει 1829, ὑπολογίζει τὰ κατὰ τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης διατηρούμενα πρόβατα εἰς 95,130,900, κατὰ τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἑκάστου Κράτους.

	Πληθυσμός.	Πρόβατα.	Ἀναλογία ἐπὶ 1000 κατοίκους.
Δουκ. Βρουνσβίκ.	242,000	280,000	1157
Μεγ. Δουκ. Σάξ Βεϊμέρ.	222,000	250,000	1126
Γαλλία	32,000,000.	35,000,000.	1093
Ἀνόβερ.	1,550,000.	1,000,000.	1032
Πρωσία	12,400,000.	9,000,000.	725
Σαξωνία	1,400,000.	1,000,000.	715
Εὐρωπ. Ῥωσσία	52,000,000.	36,000,000.	643
Αὐστρία	32,000,000.	12,000,000.	375

ΠΕΡΙ ΤΟΚΕΤΩΝ. Ἐκ τῶν κατὰ τὸ 1858 ἔτος συζητήσεων ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Ἰατρικῇ Ἀκαδημίᾳ ἐξάγεται ὅτι ἐξ 20,367 τοκετῶν, τῶν γενομένων ἐν τῷ μαιευτηρίῳ τῆς πρωτευούσης ἐκείνης, οἱ 20,183 συνέβησαν φυσικῶς καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης δυσκολίας. Ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1852 μέχρι τοῦ 1856 ἀνεφάνησαν ἐν Παρισίοις διάφοροι ἐπιδημίαι ἐπιλοχίων πυρετῶν, καὶ ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἐν μὲν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Κλινικῆς ἀπεβίωσαν 134 ἐκ 4979 τεκουσῶν, ἤτοι 1, πρὸς 37, ἐν δὲ τῷ νοσοκομείῳ Hôtel-Dieu 170 ἐξ 6506, ἤτοι 1, πρὸς 38. Ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἀπέθανον 30, ἐκ 1216, ἤτοι 1, πρὸς 40, ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου 9, ἐκ 3,748, ἤτοι 1, πρὸς 416, καὶ ἐν τῷ Loriboisière 56, ἐκ 1,382, ἤτοι 1, πρὸς 24. Ὥστε ἐν τοῖς ἐξ ἀναφερομένοις νοσοκομείοις ἐτελεύτησαν ὑπὸ ἐπιλοχίου πυρετοῦ 644, ἐκ 31,667, ἤτοι 1, πρὸς 48.

Ι. Δεκιγάλλας.